BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

6
33 G
38

Digitized by Google

IOANNIS MEVRSI

DE GLORIA

LIBER VNVS.

Cum

AVCTARIO

PHILOLOGICO.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

LVGDVNI BATAVORVM,

Apud Andream Cloucquium.

Sub ſigno Angeli coronati.

ANNO CIↃ. IↃ. CI.

Eccleſiaſt. cap. 37. verſ. 29.

Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

Cap. 41. verſ. 15. 16.

Curam habe de bono nomine. hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi, & magni.

Pſalm. C XI.

Beatus vir qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis. Potens in terrâ erit ſemen ejus: generatio rectorum benedicetur. Gloria & divitiæ in domo ejus: & juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.

Digitized by Google

Nobilibus, & bonæ ſpei adoleſcentulis, fratribus.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

REGINALDO ab OLDENBARNEVELT. Domino de Groenevelt, & Roderijs.

GVLIELMO ab OLDENBARNEVELT *Domino de Craelingerpolder, & Wede.*

IOANNES MEVRSIVS S. D.

LYCON Philoſophus, Adoleſcentuli Nobiles, neceſſariò adoleſcentiæ veſtræ inculcari ajebat cupiditatem Gloriæ, videlicet ut iſto ſtimulo incitati alacriter ad præclariſſima quæque contenderetis. Optimè ille. Certè nullum virtutis magnificentius præmium haberi poſſe communis ſemper præſtantiſſimorum virorũ omnium fuit ſententia; ideoque ſummis id viribus ſunt ſectati. Et profectò nihil illuſtrius eſt: immò in rebus humanis unum hoc plus quàm humanum. Propoſui vobis ob oculos, non ex dignitate ipſius, quî enim poſſim? & quis poſſit? verùm perſpicuè, ac breviter. quemadmodum iſti qui ingentem hunc terrarum

orbem unius tabulæ ambitu circumſcribunt, non parvo quidem magnitudinis detrimento, ſed diſpendio tamen nullo veritatis. Is autem mihi præcipuus finis, ut quamvis teneros adhuc animos ad eam erigerē, inſtruerem que. Scilicet ita oportet: ſi Patriâ veſtrâ, ſi Patre dignos vos præſtabitis, qui maximis in Remp. beneficiis gloriam omninò immortalem conſecutus eſt. Vos per veſtigia iſta ite, & faciliore gradu ad eam pervenietis: quippe multa nominibus dantur, Fortunaque quibuſdam pro virtute eſt; & vel eo Patre genitos eſſe pro merito cenſebitur. Propter eum famam non habere non poteritis, at bonam, an malam habituri ſitis, veſtri arbitrii res erit. Qui in obſcuro vitam agunt, latent in tenebris ſuis; fortunam, ac famam pares tenent. qui in claritate ſummâ, eorum facta cunctis nota: ita in maximâ fortunâ quàm minimū licet, & neceſſariò boni ſunt, qui magni, ac magnis nati. Videte quantum vobis oneris tacitè impoſuerit Deus, quod cavete ne excutiatis, cum gravi illius offenſâ. Atque tum demum patriæ ſatisfactum exiſtimate, cum effeceritis, ut meritis in eam, non dicam medii, ſed primi evaſeritis. Alexander Macedo, quùm legeret apud Homerum,

Hectore

Hectore adverſarium ſibi ſorte de novem ducibus poſcente, exercitum trepidum à Iove petiiſſe, ut vel Aiacem, vel Diomedem, vel Agamemnonem daret: Occiderem, ajebat, illum, qui me tertium nominaſſet. Ecce, nominari inter novem Græciæ defenſores tertius recuſabat. ô admirandum magni animi ardorem! Vos exemplum accipite, & imitamini. Primi, primi eſtote. Finiam in tam illuſtri nomine exhortationem: quippe, ſi perſuaſi, nihil pluribus opus. ſin minus, quid verba perdam? ſed prius iſthoc ſpero. Valete tenelli ſurculi, & in Virtute ad Gloriam creſcite, ne diſciplinæ meæ alumnos fuiſſe me pœniteat. IV. Eid. Decembr. CIↃ. IↃ. C.

Lector Candide.

EN tibi De Gloriâ Librum noſtrū: brevem iſtum, ac breui tempore natum, ſcriptumq́. Nam neque otii nobis nunc multum eſt, quod hujuſmodi παρέργοις impendamus, & aliò feſtinamus. Prætereà ingenii magis omnis hæc res, quàm laboris, aut induſtriæ. Materia verò auguſta & arcta; in quâ, quæ dici debeant, non multa invenias. ideoqúe unius tantum libri univerſa Scriptio. Nec plures dederunt olim Cleanthes, atque Sphærus, quos in eodem Opere laboraſſe ex Laërtio cognoſcimus. Neque Cicero etiam, niſi nos conjectura fallit. nam etſi duos ille De Honore & Gloriâ reliquiſſe ſe teſtatur, ita tamen diſtribuiſſe exiſtimamus, ut in primo de Honore, in altero de ſuccedaneâ ejus Gloriâ tractârit, exemplo ac filo iſtius, quem paullò antè laudaui, Cleanthis. Audio quoque Oroſium ſcripſiſſe. Non, vidi, tu poteris, ſi voles: & hæc noſtra, quæ rogo te boni conſulas. Edidit & amplum volumen Chaſſaneus, Præſes Provinciæ. Verum longè diverſam uterque viam inſiſtimus. Ille occupatus tantùm in externo iſto vanóque ſplendore, ambitionis pabulo: ego in præſtantiſſimo vitæ præclarè tranſactæ fructu, virtutis incentivo. Addidi aliquid Philologicum, quî auſteritatem Philoſophici ſcripti temperarem. Nimium fortaſſe pro mantiſâ; at illud indicium eſſe tibi volui, quàm ipſi Auctori ſuo vile ſit. Oblectabis te, ſi potes, ſi tanti erit. Vale, &, quiſquis es,

Æternitatem Cogita.

Digitized by Google

IN IOANNIS MEVRSI V. CL. Librum DE GLORIA

Carmen

Bon. Vulcanij Brugenſis.

Αἰὼν λευγαλέος Κικέρωνος ὀλέσκετο βίβλον
Ἣν περὶ φιλαρετῶν γράψατο εὐκλείας.
Τὶς φθόνος; ἰσόροπος Μάρκῳ νῦν ΜΕΥΡΣΙΟΣ ὦρτο,
Ὀλλυμένου τὸ βλάβος καὶ πόθον ἐξελάσας.

*

Tempus edax nobis Librū Ciceronis ademit
Cui Virtus titulum & Gloria vera dedit;
Quis doleat? MARCO dum ſuppar MEVRSIVS exit,
Explens amiſſi damna ſitimque libri.

ALIVD

IACOBI GRVTERI.

QVi cavet aut legum, aut famæ terrore ſiniſtrę,
  Vt malè ne faciat, non facit ille malè.
Qui virtutis amore, aut ſpe contendit Honoris,
  Vt faciat benè per ſe, facit ille benè.
Degeneres verò non territat illa, viciſſim
  Non inſenſatas attinet hæc animas.
Sed nec vir bonus in mendaci laude ſtupere,
  Vel trepidare pari natus in opprobrio.
At conſcire ſibi rectum, ſaniſqúe probare
  Facta, infecta, virûm judiciis gravium:
Omináque, & voces ſtudiis audire faventum
  Egregiis, laudíque & ſupereſſe ſuæ,
Dulce brabium virtutis, dulce incentivum,
  Vel ſobrî ingenua eſt pectoris illecebra.
Qui quāvis probus eſt ſine ſpéque metuq; futurus,
  Quod tamen eſt, gravibus teſtibus eſſe juvat.
Dictatis equidem his non ſat ſanoſqúe poteſqúe
  Eſſe procul juvenes cenſet Ariſtoteles.
At tu ingratiâ Ariſtotelis feliciter audes
  Et ſanè ſapere, & vivere, IANE, benè.
Et dictare viris leges virtutis ephebus,
  Quæqúe vetet juvenem ſcire, docere puer.
Quod facis, ore fave, factis operator Honori:
  Pauci utcunque unum, tu benè utrunque facis.

ALIVD.

ALIVD

H. GROTII BATAVI.

In quo potiſſimum argumentum Libri breviter declaratur.

QVicunque ſegnes infimo fixus ſolo
Demittis animos, degenerq́ originis,
Profecta ſummo quæ triumphat æthere,
Populare menti vividæ imponis jugum,
Hanc cerne, Meurſî quæ ſuperbit nomine.
Doctam papyrum, qui magiſter optimus,
Quod in libello dictat, hoc vitâ probat.
Quàm ſit, vel ut ſit expetenda Gloria
Hinc diſce, Lector, ſola quæ magnas fovet,
Vritque mentes. claſſicoq́ nobili
Sequi beatæ ſigna virtutis jubet:
Honorq́s quales ille alumnus artium,
Et altor idem terminos poſcat ſibi,
Revolve tacitus. Quid juventuti tuæ
Adſcribis animi ſubjugis torpedinem?
Depone pectus vile: nulla Gloriam
Recuſat ætas: omnis ex æquo ſolet
Patere laudi. Si juventutis vigor
Tua membra firmat, vigeat & pectus tibi,
Spiretque digna, Si ſenectus debiles

Labefactat artus, fas ſit animo corporis
Penſare vires: quid tot annis egeris
Oſtende mundo: fac te ut orbis tam diu
Vixiſſe credat, cumqúe morti proximus
Metam propinquam lucis adſpicias tuæ,
Poſt fata videas ut ſuperſtes ſis tibi.
Ad alta quævis deſerens humiles locos
Suſtolle mentem: Quære jam Famæ viam,
Inſiſte callem Gloriæ, laudumq́ iter
Laborioſum. mox Honos ut aſſecla
Te plebis ultrà capita ſublimem vehat.
Virtus magiſtra eſt, ſola quæ poterit Decus
Dare, & negare: Quippe Doctrinâ viam
Si quæritare Gloriæ vis, falleris:
Facit illa quandam nominis celebrem tibi
Æternitatem: Gloriam monſtrat modò,
Dat ſola virtus: maximo Reſpublica
Generata cælo, ſi licebit dicere,
Terreſtris æther ſervat almi janitrix
Fores Honoris: hæc tibi pandet viam.
Vbi primum ahenæ clauſtra conſpicies tibi
Patére portæ, duplicem cernes viam.
Siniſtra plenas monſtrat armorum manus,
Clypeosq́, & enſes, & feros bello duces.
Togata dextrum tramitem cohors terit.
Armata linguæ fulmine, & prudentiâ
Patriam regente, commodumq́ publicum.

Hic

Hîc ſiſte greſſum: poterit hâc te ducere
Viâ ambulantem nobilis generis decus,
Et laus avita: ſi minus, majoribus
Sis ipſe major, quodq́; te nequit genus
Decorare decora: laude noteſcant tuâ
Potiùs parentes: acta retrò Gloria
Ad avos trahatur profutura poſteris.
Invidia lævum mox tibi claudet latus,
Fortuna dextrum: Livor eſt magnis comes:
Miſerumq́;, cui non invidetur, arbitror.
Et ſic profectò eſt: Fulmen haud humiles caſas
Tugurîq́; parvos pauperis petit lares,
Montes, & altas ſemper ad turres volat.
Fac tota captis vita conveniat tuis:
Deſiſte nunquam: Fine quiſquis deficit
Principia ſtultus damnat, & fructum boni
Amittit: actum ſemper eventus probat.
Sed & hoc monebit, parva quantumvis, mei
Te charta Amici, ſæpè vicini boni
Imaginem præferre rem quamvis malam,
Virtutis umbrâ dum propinquæ crimina
Nos tecta fallunt. ſæpè avarus Euclio
Frugalis audit: Liberalem, prodigus
Cum ſit, vocamus; ſimplicem, qui non ſapit;
Qui fallit omnes, callidum: nec perfido
Nomen negatur, nam ſuperſtitionibus
Vacuus putatur: putido ſcurræ damus

Titu-

Titulum faceti: cuncta proximitas boni
Vitia recondit, ſic & Ambitio, ſibi,
Ferale rebus uſque publicis malum,
Probatam honoris vindicat cupidinem.
Quicunque patriæ ritè conſultum cupis,
Hanc noſce larvam, detrahe, & veros vide,
Cavéque vultus, téque medium contine.
Nec tu, quod imum vulgus infelix putat,
Horreſce lethum: Regium eſt, ſanum mori.
Plerunque magna tribuit aggreſſis viris
Mors dura finem: Nempe, ſublimis fuit
Cui vita, rarò morte plebeiâ perit.
Vos genere nati nobili Fratres duo,
Quibus dicatur Gloriæ doctor Liber,
Spe capite magna, quæ aggerata grandior
Donabit ætas: prima virtutem ſequi
Sueſcat juventus, traditura mox viros
Patriæ, Patrique, ſorte quem dignum ſuâ
Poſitum ſupremo cernitis faſtigio
Præſtare nobis commoda, & laudem ſibi:
Cujus ſupremis, quamlibet gratas opes,
Plenóque honores larga donârit ſinu,
Fortuna meritis ſe fatetur imparem.
Inſiſtite ergo Nobiles veſtigiis
Iuvenes paternis, Gloriamq; quærite.
Accipite lætâ fronte quod pueritiæ
Veſtræ magiſter dedicat vobis Opus.

Orphea

Orphéa talis, talis ingratum Linus
Sonare magnâ docuit Alciden lyrâ.
Morbos domanti talis Æſculapio
Chiron fuiſti, talis & Phthio duci,
Homicida cujus Hector occubuit manu,
Dum diſciplinâ ſub tuâ ſobolem deûm
Artes medendi, belláque, & leges doces.
Iam tempus aderit, video, cum Iuvenes duo,
Duo firma fulcra Barneveldiæ domus,
Scandent ad almi procul Honoris culmina,
Et aſtra gemino ſummà ferient vertice.
Tunc illa lapſu temporis placentia
Magis, magiſqúe dogmata, & cenſoria
Præcepta Meurſî providi tenacibus
Animis revolvent gratulaturi ſibi
Doctore tanto: & ille Diſcipulis ſuis
Gaudebit iterum, cùm bonorum ſeminum,
Quæ manibus ipſe jecit anteà ſuis,
Meſſem videbit centuplo cum fœnore.
Amice Meurſi, grate Muſis, & mihi
Charo ſodali chare Theſéâ fide,
Livore tandem lucis obtutu tuæ
Domito triumpha: te Camenarum novem
Cohors tuetur, ſimplicesqúe Gratiæ,
Et Suada mitis: jam diu nexam tuo
Capiti coronam ſacrat excelſo gravis
Lycophron cothurno: quem Syracoſius ſenex

Sequi-

Sequitur, tuisq; ruſticos præconiis
Verſus adornat: Multa pro parvâ tibi
Macrobius ipſe debitum faſſus ſuum
Reddit papyro gratus, & triſtis Cato
Tibi ridet uni: venit & Arnobius comes,
Qui de profanis Nationum fabulis
Ovans ſalutem muneri adſcribit tuo.
Paſſus tot ante dexteras ſummam tamen
Plautus, medelam nominat Meursî manum;
Hominúmque mille turba reliqua, quos datũ eſt
Tibi nôſſe ſoli, queisqúe te nôſſe eſt datum
Morbos levantem vulnerúmque pericula.
Poſtrema cunctos ſequitur ingeniis ſedens
Regina magnis Gloria, auri veſtibus,
Varióque cumulo margaritarum nitens,
Rutilâ coruſci luce vultus candidam
Imitata lunam, quæ tuum videns Librum
Ciceroniani codicis diſpendium
Immota temnit, ſeqúe dat totam tibi.
Felix, Bataviæ ocelle, qui; ſcripto tuo
Dum largus ipſi Gloriæ das gloriam,
Tibi creditoris jure totam vindicas.

ORDO

ORDO
Capitum, & Summaria.

I. Præparatio, & introitus ad Scriptionem.
II. Vanitas cupiditatis humanæ, quæ ad Virtutem & Gloriam tantùm dirigenda.
III. Gloria duplex eſt. Prior vera tantum, eique poſteriorem famulari volumus; quæ deſcribitur.
IV. Ejus ortus quoque duplex. Prior antiquus valdè, & illuſtris. deinde ad alterum tranſitum.
V. Hominum mentes flectit, eâque de causâ ſtatuę olim erectæ, & trophæa.
VI. An appetenda, nec ne? Immò.
VII. Sed per Virtutem duntaxat.
VIII. Et niſi ex magnis rebus, idque ſtudio planè indefeſſo.
IX. An omnibus propoſita.
X. Nulla ſine Fortunâ, nec etiam Invidiâ.
XI. Et neque ſolida ferè ulli obtigit.
XII. Ejus cupiditas in magnis viris ſumma ſemper; nec ponitur, niſi cum vitâ.
XIII. A primâ etiam ætate ſe exerit.
XIV. Qualis eſſe debeat, & intrà quos fines conſiſtere.
XV. Per convitium Ambitio vocatur: Ambitio autem ejus ſibi nomen quærit, ut ſit commendabilis. Quid utraque differant.
XVI. Itur ad eam per Reip. adminiſtrationem, in quâ quænam neceſſaria, breviter declaratum.
XVII. Pacíſne, an belli artibus major comparetur.
XVIII. An etiam Doctrinâ: item quantum illa momenti ad eam habeat.
XIX. Adoleſcentia prima ejus capax, Prudentia ab Ingenio, & Experientiâ. Cur adoleſcentiam pruden-

prudentem tam citò mors occupet : item an ea adoleſcentia ſit.

XX. Nobilitate natalium, & opibus ad eam multùm promovetur. Paupertati via oſtenſa.

XXI. Plurimi humili loco nati ad ejus culmen pervenerunt.

XXII. Nonnulli priore ætate turpiter exactâ viri poſteà clariſſimi evaſerunt.

XXIII. Nonnulli viciſſim à majorum claritate degenerârunt.

XXIV. Cur in viris maximis forma etiam præſtans, inquiſitum.

XXV. An eam appetenti laudare ſeipſum liceat, & quatenus.

XXVI. Cur viri plerique præſtantiſſimi violentâ morte occubuerint.

XXVII. Epilogus Operis, & ad veram æternámque exhortatio. item votum.

ERRATA.

Dum me abſente excuditur liber, mi Lector, irrepſerunt inhæſeruntque aliquot mendæ, quæ hic ante ipſum tibi principium exhibebo, ut corrigas; quod priuſquã lectionẽ aggrediare fieri pervelim.

Pag. 26. lin. 2. τὸ μὲν σῶμα θνητόν. p. 27. l. 14. præſtantiſſimarum. p. 28. l. 17. quomodò. p. 32. l. 10. Alexãdrũm. p. 35. l. 22. ſors p. 37. l. 2. de opere ſuo iners. p. 39. l. 17. indicia. pag. 49. l. 15. graſſans. p. 55. l. 9. hîc. l. 10. bonæ. p. 59. l. 22. tantùm in Rep. p. 61. l. 17. comparatur. p. 64. l. 3. oggerunt. l. 17. oppetitur. p. 72. li. 24. citiſſimè. p. 74. l. 6. ut quod à. p. 82. l. 1. ut è denſiſſimis tenebris. l. 27. deſtitura. p. 86. l. 18. ab Euripide in Heraclidis. p. 89. l. 20. ἂν εἰς τα. p. 90. l. 2. Abdolonymum. p. 91. l. 6. Artageram. p. 92. l. 19. optabitis. p. 102. l. 5. vim. p. 125. l. 13. Solebant. p. 129. l. 6. tranſgredientes. l. 21. certè novi nihil eſt. p. 133. l. 10. dele *homines*. p. 134. l. 2. Locutijs. p. 140. l. 7. ovium. p. 141. l. 22. inferorum. p. 150. l. 17. dele *mẽdum eſt*. p. 156. l. 2. lictoris. p. 184. l. 4. φοβεῖσθε. 191. in marg. Papinius.

IOANNIS MEVRSI
DE GLORIA
LIBER BREVIS.

CAP. I.

Præparatio, & introitus ad Scriptionem.

OPVS aggredior valdè illuſtre, ſi argumentum ſpecto; valdè arduum, ſi vires meas. Perſeverabo tamen in audaciâ, cujus veniam mihi facilem ab animo æquo promitto, quia decora. Nec abſterrebit infantia mea, quàm nonnihil vereor ut proditurus nũc ſim; vel materia ipſa tam gravis, tam præclara, ut dignitas ejus non parum obſtet, ſplendorque aciem mentis perſtringat. Quando autem quæ volo, aut debeo, non poſſum; hoc ipſum quod poſſum ſi velim, & præſtem, omni me notâ vacuum exiſtimabo. Neque enim, ſpero, ingenii imbecillitatem vitio quiſquam vertet, quinimmò ſi ipſe minus ſatisfecero, aliorum certè ſolertiam ſubegero,

——— vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrũ valet, exors ipſa ſecandi.

atq. vel eâ demum ratione juſto per me præconio & laude Gloria non carebit. Enimverò res admodum indigna, & cum perpetuâ Muſarum ignominiâ conjuncta, ex tot tantiſque earum alumnis in illuſtri hoc campo decurrere aut voluiſſe, aut auſum neminem fuiſſe, ut inde famæ ſive naſcentis primordia, ſive adoleſcentis incrementa peteret: utrumque potuiſſet. Indigna, inquam, res, cùm tot ubique nugis occurratur, & perituræ chartæ. Atque utinam exſtaret magni illius Ciceronis quod ſe ſcripſiſſe ipſe teſtatur, profectò nihil aut parum omninò in propoſito Opere eſſet laborandum. Sed quando ἀνεμώλιον hoc votum eſt, ſi quid Gloriâ ipſâ dignum, ſi quid me poſſim, experiar; & ad finem perducere ſuſceptam ſemel Scriptionem conabor,

—— καὶ γὰρ αἰσχύνην φέρει,
πρᾶγμ' ἐς χέρας λαβόντ' ἀπώσασθαι τόδε.

CAP. II.

Vanitas cupiditatis humanæ, quæ ad Virtutem & Gloriam duntaxat dirigenda.

ILle ſapientiæ omnis apex Socrates nihil à diis immortalibus petendum arbitrabatur, quàm, ut bona tribuerent; quod & libenter ipſi

ipſi vellent, & eligere aptiſſima noſſent. Rectiſſimé ſanè. Contrà autem variis mortales agitantur votis, in iiſque dum excuſsâ gubernatrice Ratione fluctuant, vix vitæ memores quaſi ſine eâ conſeneſcunt: atque ita mentis expertes, vitę inopes, antè oppetunt mortem, quàm moriantur; infelices, & miſeri. Neque morientes naturæ debitum ſolvunt, cum ſpiritum quidem ei reddant, vitam verò ipſam, quam inter cupiditatum fluctus amiſere, non poſſint: immò ne, ad excuſationem, ubi amiſerint proferre. Quod non habent, optant: quod habent, non numerant: unum hoc in pretio eſt quo carent, quamdiu carent; in paupertate miſeri, in divitiis pauperes. Expetunt anxiè, quæ non impetraſſe longè conducibilius foret: etenim obſcurata mens in latos errores cæcas preces immittit. Hic nobilitatem eximiam deſiderat, & beneficio illam potius majorum, ac Fortunæ, quàm ſuæ ipſe virtutis merito tenere mavult. Ille neſcit quantum in paupertate felicitatis ſit, quantum ſapientiæ, quantum ſecuritatis: quàm damnum nullum metuat: neſcit quàm neque ſuperbiâ inflet quenquam, neque impotentiâ corrumpat, neque tyrannide efferat: neſcit ſolam artium cunctarũ inventricem, flagitiorum inopem,

gloriæ abundantem. Itaque divitias primas putat, quæ repentè affluunt, dilabunturque, & ſubito nonnunquam decurſu deſtitutum profundo ærumnarum ſubmergunt, nulli ſtabiles, nulli fidæ. Cum pauca ſufficiant, ſupervacanea vult, & magnæ ruinæ ſtruit materiam. Aurum argentumq́. quęrit, quod Natura, ut noxium, intrà terræ viſcera abſcondit: gemmas petit, quas longè removit; quas, quia pretium illis ſtatui nollet, dedit quibus viles eſſent, ac pretii nullius. Aufert tamen, & exhauriendo cenſui cauſſam ponit, eripitque Naturæ parenti per vim, quod dare noluit.

Audax Iapeti genus:

Ignorat opes melius concinnas haberi, quàm magnas: ignorat quicquid aptam moderationem egreditur, ad vitæ munia oneri eſſe, non uſui: ignorat navis curſum grandi nimis clavo turbari, non dirigi. Alteri ſumma potentia, ſumma imperia placent, quæ exitus ſæpenumerò maximè miſerabiles habuiſſe viſa. Eſt rurſus, cui felicitas: quam larga damnorum Fortuna, beneficiorum parca, nulli unquam dedit; ne Syllæ iſti, qui Felicis nihilominus cognomen invenit: quæ malevolentiæ ſemper expoſita eorum, qui bona alterius ſua mala, alterius jacturam ſuum lucrum,

divitias

divitias alienas ſuam inopiam, alienum funus ſuam immortalitatem putant: quæ acrius animum explorare ſoleat, quàm adverſitas; cùm ea toleretur ferè ſemper, iſta nunquam non corrumpat; in eâ raró conſolatio deſit, in iſtâ plerumque conſilium. Eſt qui ſenectam appetat, non ut eam conſequatur, (conſecutus enim ingemiſcit) ſed ut diu vivat: & tamē idem longam vitam neque ſi accipiat habet, cùm uti eâ neſciat: moriturq́. Naturæ monſtrum, puer cum rugis & canis. neſcit quoque perdere ſe eam, dum petit: neſcit naſcentem ſe mori, & ab ipsâ origine ſuâ pendere finem: neſcit extremum iſtud momentum non inferre mortem, ſed adferre: non operari, ſed conſummare tantùm. neſcit ſingulos dies imminuere vitam, ultimum tollere; quodq́ue extendere eam arbitratur, contrahere.

O cæcas certè mentes, ô pectora cæca!

Alius matrimonia ſplendida affectat. Fateor,

μέγα μὲν κοιρανοισι γαμβρὸν πέλειν.

nec ad majora tendenti negligenda, utpote decus, & ſpei ſuæ robur firmiſſimum. Verùm enimverò ut illuſtrant nonnunquam, ſic quoque, ſi ludum in affinibus exercere Fortuna volet, evertunt plerumque. Per alterius quaſi latus confoſſus cadit non petitus, ictu

non ſperato. trahitur in miſeriam non ſibi deſtinatam: in pœnam non exigitur, & pœnæ ſupplementũ eſt. alieno infortunio ſuam impendens felicitatem, alienæ libidini ludibrium præbet. Quid multis? deplorata omninò conditio mortalium: in libertate mediâ nemo ferè liber, quin vix ſolum libertatis nomen remanſit.

Alius libidini ſervit, alius avaritiæ,
Alius ambitioni, omnes timori, omnes ſpei.

Adeò ut benè idem ille Socrates dixerit, ridere ſemper deos, cum vana hæc cupiditatum inſpiciant. Pauciſſimi autem Virtutis ac Gloriæ amore accenſi eò vota convertunt, ubi & honeſtiſſimè poſſunt collocari, & ſine ullâ fruſtratione impleri: ubi vitam verè longam, nobilitatem veram, veros honores, veras divitias, veramque felicitatem occuparent. Scilicet infenſa hominibus Fortuna mentem, auguſtiſſimum iſtud animi concilium, malignitate ſuâ corrumpit, ut, quid ſolidè profuturum optet, deliberare non queat; conſiliumque eripit, ut proteruius illudat. At tu macte, ô homo, mentem tibi liberam aſſere, conſilia ſana utiliaque expedi: in Virtutem ac Gloriã ſpes omnes dirige. Nihil te dignius, immò præter iſtas nihil dignum: iſtis te na-

tum

tum credere debes; illam tibi in uſum, hanc in fructum. Expende in quàm excelſo culmine poſitus ſis: mundi arbiter rerum univerſarum tenes habenas; vide ut etiam tui hæc prima cura eſto. Turpe molem tam vaſtam regere velle, teipſum non poſſe: te, teipſum inprimis compeſce, & inter Gloriæ ſtimulos, frena Virtutis, alacer curre quò debes. De Virtute autem, quia negat doceri, etſi Cynicis aliter videatur, dicere ſuperſedebo: at Gloriam ut inculcem, operam dabo. Attende.

CAP. III.

Gloria duplex eſt. Prior vera demum, eiq; poſteriorem famulari volumus; quæ deſcribitur.

Eſt autem duplex. Cæleſtis una, altera Terrena. Cæleſtis ea vera, & æterna, ad quam vniverſi arbiter Deus omnes vocavit: ad hanc Terrena comparata fumus, immò nihil. Hãc Anima, Terrenam Animus deſiderat. atque ut corporis dux & imperator Animus Animæ ſubjacet imperio, & ad leges, quas illa dictat, vitam formare humanam debet: ita ad Cæleſtem referre etiam Terrenam; neq hanc expetere, niſi propter iſtam. Facit ſecus? graviter

ter peccat: nec Gloriæ cupidus dicendus, ſed vani ſolummodò cujuſdam ſplendoris, ac caduci; qui cum mundo corruet; aut quoque ante eum, ultrà certé non erit. Ecce, cælo ſuo ſe mundus inſinuat, ejuſque in gremio quaſi conquieſcit: ſcit non poſſe ſine illo diurnare; non poſſe conſiſtere: libens beneficium agnoſcit. quis indignabitur, & cælo mundum invidebit? fruſtrà. Hoc tamen facere cenſendus, qui iſtud non facit. Verùm, ô Cæleſtis Gloria, quoniam tua nos fugit magnitudo aciem humanæ mentis perrumpens, in tacitâ te admiratione venerabundi reponemus, de Terrenâ duntaxat verba facturi: Quanquam autem omnis inſtitutio quæ à ratione de re aliquâ ſuſcipitur, à definitione debet incipere, ut intelligatur quid ſit de quo tractetur; nos tamen Scepticos imitabimur, & nihil definiemus, deſcripſiſſe contenti. Ciceroni placuit, frequentem famam eſſe, cum laude: Senecæ, conſtare eam judiciis multorum, ut claritas bonorum: in quo profectò errat vehementer. poteſt enim ſine gloriâ eſſe claritas, ſine claritate gloria non item. Habe tibi eum qui Dianæ Epheſiæ templo ſceleratas injecit faces, cujus nomen maximè clarum, at quis glorioſum dicere audebit? nemo, niſi cui q[illegible]

νῦς ὗκ ἐνὶ ταῖς χόμαις.
Idem de Manlio Capitolino cenſendum, qui famam malebat magnam, quàm bonam. Rectius ergo Tullius. Nobis ita deſcribere viſum. *Gloria eſt vitæ humanæ ſplendor, mortis mors, virtutis præmium, certo ac conſtanti bonorum omnium judicio viris præſtantibus redditum.* Atque hæc ipſa quem habeat ortum, utrum debeat comparari, an melius à virtute veluti non neceſſaria negligatur, deinde quænam comparandę ejus ratio, inſpiciemus; & in pulcherrimâ iſtâ contemplatione univerſam curam noſtram defigemus.

CAP. IV.

Ejus ortus quoque duplex: prior antiquus valdè, & illuſtris. Deinde ad alterum tranſitum.

VT Gloria duplex, ita poſterioris quoque iſtius ortus. Ille extraneus eſt, hic intraneus: extraneum appellamus, quatenus de cælo ſemina ſua trahit; intraneum, quatenus in animo humano radicem figit. Primum ergo de extraneo, qui adeò antiquus, ut cum iis ipſis qui αὐτόχθονες haberi cupiebant: adeò clarus etiam ac illuſtris, ut cum regibus con-

tendere jure maximo poſſit. Antiquitas quãta ſit vel hinc cognoſcitur, quod annorum mater jam olim à Bione nuncupata. Et quid hos præcedit, qui mundum hunc, in quo degimus, naſcentem exceperunt, & ab incunabulis ad ſenectam uſque perduxerũt ætatem? Abite Arcades, qui priores vos lunâ dictitare, nõ erubuiſtis, quamvis manifeſtiſſimo mendacio; niſi riſu digni eſtis;

——*γενοίμην ἐν Κρατίνου κωδίαν,*
καὶ διδασκοίμην προσᾴδειν Μορσίμου τραγῳδίαν.

Quin eâdem operâ perſuadere, quod illi apud Comicum, cælum furnum eſſe, nos carbones. ô homines ſine cerebro, ſine fronte, &, uno verbo, *ἀρχαῖοι*. Iam & illuſtris eſt, quippe cæleſtis, utpote filia Virtutis, quæ cæli iſta chalcidica inhabitat, Dei filia, immò Deus ipſe. Et quis de tot regibus, tot imperatoribus genus, non dicam præferre, ſed componere auſit, aut queat? Audite hoc, qui contemnere illam ſapientiam ſummam arbitramini:

——*nanum cuiuſdam Atlanta vocamus.*

ait iſte in Satyrâ: non facimus, immò longè adhuc infrà meritum præconia noſtra conſiſtunt: ſiquidem excelſa laudum faſtigia ſtylo, ac ne animo quidem complecti ſatis poſſumus. Dicas quicquid cogitaveris, cogita

quicquid

quicquid potueris, poſſis quicquid volueris, minus erit. Itaque reverentius, & majeſtate ejus dignius fuerit, integram illibatamque mentis cogitationibus reſervare: cùm ferè fiat, ut illa, de quibus taceas, tanta quanta ſunt eſſe videantur. Supereſt ut de intraneo ortu, quod initio promiſi, abſolvam. Geminus in homine appetitus eſt: juſti, & commodi. Ille decoro, hic utili adhęret: ab illo naſcitur amor gloriæ, libertatis, patriæ, proximi: ab hoc cupiditas honoris, potentiæ, & dominationis.

CAP. V.

Hominum mentes flectit, eaque de cauſſâ ſtatuæ olim, & trophæa erecta.

ET prior iſta, Gloriam dico, ſola eſt, quâ tanquam digno virtutis ſuæ præmio ornantur boni: ſola eſt quæ æmulam aliorum virtutem alit, & exemplo ad ſe trahit. Verè enim à Poëtâ dictum;

τὴν τιμὴν ἄλλων περ ἐπιγνάμπτειν φρένας ἐσθλῶν.

Et reverâ nutriunt altam indólem exempla prę miorum, incenduntque; nęque quiſquam exiſtit, qui non ejuſmodi ſtimulis alacrior ad præclariſſima quæq. rerum contendat. Nam

animæ verè nobiles eorum, quæ magnifica aliis contigerunt, recordatione tacitas flammas concipiunt. Qualis, obſecro, ac quantus fuit iſte Themiſtoclis ardor, cui ſomnum excutiebant trophæa Miltiadis? qualis Theſei, qui virtutum & gloriæ exemplar Herculem ſibi proponebat? qualis denique Alexandri, cui terrarum orbis anguſtus etiam tum, cùm ipſe ei jam magnus? qui Anaxagora multos mũdos narrante, in ſuſpiria prorupit, & hanc vocem: Heu miſerum me, qui nec uno adhuc potitus ſum! Hujus res geſtas C. Cæſar in Hiſpaniâ apud Herculis templum pictas conſpiciens, pari animi motu & ingemuit, & illachrymatus eſt, veluti pertæſus ignaviæ ſuæ, quod nihildum laude dignum egiſſet eâ ætate, quâ ille orbem totum victor tenebat. Hannibal quoque ad tot tantoſque labores ſolâ gloriâ ſe prædicat extimulari. His verbis.

mihi magna ſatis, ſat vera ſuperq́;
Bellandi merces ſit gloria, cætera vobis
Vincantur.

Hinc priſco ſeculo, quo ſuus Virtuti honos conſtabat, erecta trophæa, erectæ ſtatuæ; non tam ut iis ipſis quibus ponebantur eſſent honori, quàm generoſæ virtuti ſtimulo. Domi item intrà privatos parietes effigies majorum con-

conſtitutæ cum titulis, ut res eorum præclarè geſtas poſteri nō legerent ſolùm, ſed & æmularentur. Perſpiciebant enim, quâ erant prudentiâ, non quidem nudis iſtis figuris tantam ineſſe vim, verumenimverò rerum geſtarum memoriâ eùm in pectoribus ignem accendi, qui latentibus quibuſdam fomentis ſemper major, antè exſtingui non poſſet, quàm famam eorum atque gloriam omnem ſuperaſſent, vel certè adæquaſſent. Benè Pindarus.

θήξας δέ κε φῶτ' ἀρετᾷ ποτὶ
πελώριον ὥρμησε κλέος ἀ-
νὴρ, θεοῦ σὺν παλάμα.

Et Iphiclo comes datus Iaſon,

Non operum in partem, monitus ſed tradat ut acres,
Præclaris juvenemq́ ut laudibus urat avorū.

Quicunque igitur adoleſcens ſpiritus non degeneris, & gloriæ ducitur ſtudio, in antiquorum iſtorum heroum virtutes, ortus, incrementaque avidè inquiret; ſi memorentur, attentè aurem præbebit, ipſe ſæpe prædicabit, & ad eas totum ſe diligenter componet. Ab hâc indole certa mihi futuræ magnitudinis ſpes. In Theſeo enituit, cui Herculis claritas ita cor inflammârat, ut non alius ferè illi eſſet ſermo: unus ille ut animum, ita os quoque, & linguam

linguam implebat. Alexander, Magni poſteà meritus cognomen, ex legatis regis Perſarum plurima anxiè de rege percunctabatur, deinde de Perſis, quales eorum vires, quæ potentia. Hos verò quos imitandos ſibi delegerit, quàm maximos eſſe, ad gloriam etiam non leviter pertinebit. Horum memoriam veneratus omnia facta dictaque ſecum revolvet, famam animo complectetur, & ſuis eam virtutibus conſequi conabitur. Atque ita futurum eſt, ut in animis itidem poſteritatis manſurus ſit, quæque à majoribus ſumpſit, eadem viciſſim poſt mortē aliis exempla relicturus.

CAP. VI.

An appetenda, nec ne. Immò.

VEtus herclè quæſtio, & magno verborum flumine à multis diſputata, An appetenda. Negant; ac pravum hunc, ita volunt, adfectum calcare, in eo ſapientiam collocant maximam, laudantes illa Agamemnonis Euripidei;

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεὴς,
τὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.

Verba indigna certè Agamemnone: illo, inquam, qui

ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

Fugientem, aiunt, ſequitur. Virtutem quære non propter illam, ſed propter ſe: præclaras res gere, non quod illam ſpectes, aut ſperes, ſed quia aliter non queas. Virtutem habenti magna virtus eſt illam contemnere: ipſa ſibi ſplendidũ ſatis præmium. Omninò magnum eſt non expetere quod merearis, immò maius quàm mereri. Aut, ſi hoc nequis, diſſimula; & appetere nolis ſaltem videri. ultrò tibi à tergo præſto erit, & quoquò te vertes comitem dabit, ſequeturq́. nolentem, fugientem. Diſſimula ergo, & adfectum iſtum frenans impera tibi; maximum imperium tenebis, maximum honorem, maximam gloriam. Atque hæc philoſophorum quidem ſententia, qui diſputare de eâ, quàm appetere malebant, aut aliquid denique eâ dignum præſtare; & ita vivebant, quaſi pulcrè philoſophari, idem eſſet quod bene vitam inſtituere, gloriam promereri. In Lacedæmonios dicebatur domi leones eſſe, Epheſi vulpes: tu in iſtos torque, qui in ſcholâ leones fortiter de virtute quaſi dimicabant, in vitâ autem & actione fucum faciebant. vulpes ignaviſſimæ, & nihil præter fraudem edoctæ! Quis

autem

autem à virtute gloriam ſeparaverit? quis ſanus plus eſſe dixerit, non expetere quod merearis, quàm mereri? Fateor, verè à Livio dictum: *Spreta in tempore gloria cumulatior interdum redit*; æſtimantibus cæteris ſpe majorũ præſentia negligi. Aliàs proprium ſublimibus iſtis ac erectis animis virtute ſuâ in gloriam præcipites ire. virtus votaque pariter in aperto; & latére aut occultari, planè difficile. Quicquid volunt, quia rectum, ubique præ ſe ferunt læti atque alacres. Alexander furari victoriam turpe cēſebat; illi gloriam. Et profecto, cum, quicquid bonum, laudabile meritò habeatur; quæ dementia eſt, iſtius in ſeſe cupiditatem, ſpemque eò porrectam, aut nolle profiteri, aut non audere, aut denique non eſſe profitendam exiſtimare? Qui rectè facit, ne metuat malè reprehenſuros. Iſtud quidem extrà controverſiam: Virtutem ſectari non propter gloriam oportet, ſed etiam gloriam per virtutē. Ipſa ſibi amplum ſatis præmium virtus; ſed in hominum tamen mentibus, neſcio quomodò, plurimum habet efficaciæ gloria; magis excitat, invitat, impellit.

— *quis enim Virtutē amplectitur ipſam,*
Præmia ſi tollas?

Verè iſte ad Cæſarem. *Gloriâ induſtria alitur:*

ubi

ubi eam dempſeris, ipſa per ſe virtus amara, atq; aſpera eſt. Quotuſquiſque gratuitò bonus eſſe cupit, aut poteſt? Ille mortalium imperator animus. quatenus quidem rectus, ac ſimplex, præter virtutem quærit nihil; at quatenus magnus, etiam gloriam. Vide itaque iſtorum præclaram ſapientiam. Non temeré Socrates gratias egiſſe Naturæ fertur, quod homo factus eſſet; Quid enim, ſi veris nos pretiis æſtimare velimus, ut omninò debemus, poſt Deum immortalem homine ſublimius? quid excellentius? ad Dei enim imaginem creatus penè Deus in his terris exiſtit: altiſſima quæq. capit, & ſapit.

—— quem denique in unum
Deſcēdit Deus, atq; habitat, ſeq; ipſe requirit.

Abſtinete ab injuriâ, quæſo: intelligamus bona noſtra, iiſque dignos nos uſu probemus: unicum hoc ἀντίδωρον pro immenſâ ſuâ liberalitate rerum parens repoſcit. Animo quid majus? quid nobilius? ille in nobis velut hoſpes Deus, terminorum anguſtiâ circumſcribi nec vult, nec poteſt. Quemadmodũ flamma eripit ſe à ceſpite, & in altum tendit; ita quoque à terrâ hâc corporis igneus animus. Quin ergo eum ad eminentia quæq. applicamus? Præclarè imperator Iulianus. *Turpe*

ter peccat: nec Gloriæ cupidus dicendus, ſed vani ſolummodò cujuſdam ſplendoris, ac caduci; qui cum mundo corruet; aut quoque ante eum, ultrà certé non erit. Ecce, cælo ſuo ſe mundus inſinuat, ejuſque in gremio quaſi conquieſcit: ſcit non poſſe ſine illo diurnare, non poſſe conſiſtere: libens beneficium agnoſcit. quis indignabitur, & cælo mundum invidebit? fruſtrà. Hoc tamen facere cenſendus, qui iſtud non facit. Verùm, ô Cæleſtis Gloria, quoniam tua nos fugit magnitudo aciem humanæ mentis perrumpens, in tacitâ te admiratione venerabundi reponemus, de Terrenâ duntaxat verba facturi: Quanquam autem omnis inſtitutio quæ à ratione de re aliquâ ſuſcipitur, à definitione debet incipere, ùt intelligatur quid ſit de quo tractetur; nos tamen Scepticos imitabimur, & nihil definiemus, deſcripſiſſe contenti. Ciceroni placuit, frequentem famam eſſe, cum laude: Senecæ, conſtare eam judiciis multorum, ut claritas bonorum: in quo profectò errat vehementer. poteſt enim ſine gloriâ eſſe claritas, ſine claritate gloria non item. Habe tibi eum qui Dianæ Epheſiæ templo ſceleratas injecit faces, cujus nomen maximè clarum, at quis glorioſum dicere audebit? nemo, niſi cui quo

νᾶς ἦχ ἐνὶ ταῖς κόμαις.

Idem de Manlio Capitolino cenſendum, qui famam malebat magnam, quàm bonam. Rectius ergo Tullius. Nobis ita deſcribere viſum. *Gloria eſt vitæ humanæ ſplendor, mortis mors, virtutis præmium, certo ac conſtanti bonorum omnium judicio viris præſtantibus redditum.* Atque hæc ipſa quem habeat ortum, utrum debeat comparari, an melius à virtute veluti non neceſſaria negligatur, deinde quænam comparandę ejus ratio, inſpiciemus; & in pulcherrimâ iſtâ contemplatione univerſam curam noſtram defigemus.

CAP. IV.

Ejus ortus quoque duplex: prior antiquus valdè, & illuſtris. Deinde ad alterum tranſitum.

VT Gloria duplex, ita poſterioris quoque iſtius ortus. Ille extraneus eſt, hic intraneus: extraneum appellamus, quatenus de cælo ſemina ſua trahit; intraneum, quatenus in animo humano radicem figit. Primum ergo de extraneo, qui adeò antiquus, ut cum iis ipſis qui αὐτόχθονες haberi cupiebant: adeò clarus etiam ac illuſtris, ut cum regibus con-

 tendere

tendere jure maximo poſſit. Antiquitas quãta ſit vel hinc cognoſcitur, quod annorum mater jam olim à Bione nuncupata. Et quid hos præcedit, qui mundum hunc, in quo degimus, naſcentem exceperunt, & ab incunabulis ad ſenectam uſque perduxerũt ætatem? Abite Arcades, qui priores vos lunâ dictitare nõ erubuiſtis, quamvis manifeſtiſſimo mendacio; niſi riſu digni eſtis,

——— *γενοίμην ἐν Κρατίνου κωδίαν,*
καὶ διδασκοίμην προσᾴδειν Μορσίμου τραγῳδίαν.

Quin eâdem operâ perſuadere, quod illi apud Comicum, cælum furnum eſſe, nos carbones. ô homines ſine cerebro, ſine fronte, &, uno verbo, *ἀρχαῖοι*. Iam & illuſtris eſt, quippe cæleſtis, utpote filia Virtutis, quæ cæli iſta chalcidica inhabitat, Dei filia, immò Deus ipſe. Et quis de tot regibus, tot imperatoribus genus, non dicam præferre, ſed componere aut auſit, aut queat? Audite hoc, qui contemnere illam ſapientiam ſummam arbitramini:

——— *nanum cuiuſdam Atlanta vocamus.*

ait iſte in Satyrâ: non facimus, immò longè adhuc infrà meritum præconia noſtra conſiſtunt: ſiquidem excelſa laudum faſtigia ſtylo, ac ne animo quidem complecti ſatis poſſumus. Dicas quicquid cogitaveris, cogita

quicquid potueris, poſſis quicquid volueris, minus erit. Itaque reverentius, & majeſtate ejus dignius fuerit, integram illibatamque mentis cogitationibus reſervare: cùm ferè fiat, ut illa, de quibus taceas, tanta quanta ſunt eſſe videantur. Supereſt ut de intraneo ortu, quod initio promiſi, abſolvam. Geminus in homine appetitus eſt: juſti, & commodi. Ille decoro, hic utili adhęret: ab illo naſcitur amor gloriæ, libertatis, patriæ, proximi: ab hoc cupiditas honoris, potentiæ, & dominationis.

CAP. V.

Hominum mentes flectit, eâque de cauſâ ſtatuæ olim, & trophæa erecta.

ET prior iſta, Gloriam dico, ſola eſt, quâ tanquam digno virtutis ſuæ præmio ornantur boni: ſola eſt quæ æmulam aliorum virtutem alit, & exemplo ad ſe trahit. Verè enim à Poëtâ dictum;

τὴν τιμὴν ἄλλων περ ἐπιγνάμπτειν φρένας ἐσθλῶν.

Et reverâ nutriunt altam indólem exempla pręmiorum, incenduntque; neque quiſquam exiſtit, qui non ejuſmodi ſtimulis alacrior ad præclariſſima quæq. rerum contendat. Nam

animæ verè nobiles eorum, quæ magnifica aliis contigerunt, recordatione tacitas flammas concipiunt. Qualis, obſecro, ac quantus fuit iſte Themiſtoclis ardor, cui ſomnum excutiebant trophæa Miltiadis? qualis Theſei, qui virtutum & gloriæ exemplar Herculem ſibi proponebat? qualis denique Alexandri, cui terrarum orbis anguſtus etiam tum, cùm ipſe ei jam magnus? qui Anaxagora multos mũdos narrante, in ſuſpiria prorupit, & hanc vocem: Heu miſerum me, qui nec uno adhuc potitus ſum! Hujus res geſtas C. Cæſar in Hiſpaniâ apud Herculis templum pictas conſpiciens, pari animi motu & ingemuit, & illachrymatus eſt, veluti pertæſus ignaviæ ſuæ, quod nihildum laude dignum egiſſet eâ ætate, quâ ille orbem totum victor tenebat. Hannibal quoque ad tot tantoſque labores ſolâ gloriâ ſe prædicat exſtimulari. His verbis.

— mihi magna ſatis, ſat vera ſuperq;
Bellandi merces ſit gloria, cætera vobis
Vincantur.

Hinc priſco ſeculo, quo ſuus Virtuti honos conſtabat, erecta trophæa, erectæ ſtatuæ; non tam ut iis ipſis quibus ponebantur eſſent honori, quàm generoſæ virtuti ſtimulo. Domi item intrà privatos parietes effigies majorum con-

conſtitutæ cum titulis, ut res eorum præclarè geſtas poſteri nō legerent ſolùm, ſed & æmularentur. Perſpiciebant enim, quâ erant prudentiâ, non quidem nudis iſtis figuris tantam ineſſe vim, verumenimverò rerum geſtarum memoriâ eum in pectoribus ignem accendi, qui latentibus quibuſdam fomentis ſemper major, antè exſtingui non poſſet, quàm famam eorum atque gloriam omnem ſuperaſſent, vel certè adæquaſſent. Benè Pindarus.

θήξαις δέ κε φῶτ' ἀρετᾷ ποτὶ
πελώριον ὥρμησε κλέος ἀ-
νὴρ, θεοῦ σὺν παλάμᾳ.

Et Iphiclo comes datus Iaſon,

Non operum in partem, monitus ſed tradat ut acres,
Præclaris juvenemq; ut laudibus urat avorũ.

Quicunque igitur adoleſcens ſpiritus non degeneris, & gloriæ ducitur ſtudio, in antiquorum iſtorum heroum virtutes, ortus, incrementaque avidè inquiret; ſi memorentur, attentè aurem præbebit, ipſe ſæpe prædicabit, & ad eas totum ſe diligenter componet. Ab hâc indole certa mihi futuræ magnitudinis ſpes. In Theſeo enituit, cui Herculis claritas ita cor inflammârat, ut non alius ferè illi eſſet ſermo: unus ille ut animum, ita os quoque, & linguam

linguam implebat. Alexander, Magni poſteà meritus cognomen, ex legatis regis Perſarum plurima anxiè de rege percunctabatur, deinde de Perſis, quales eorum vires, quæ potentia. Hos verò quos imitandos ſibi delegerit, quàm maximos eſſe, ad gloriam etiam non leviter pertinebit. Horum memoriam veneratus omnia facta dictaque ſecum revolvet, famam animo complectetur, & ſuis eam virtutibus conſequi conabitur. Atque ita futurum eſt, ut in animis itidem poſteritatis manſurus ſit, quæque à majoribus ſumpſit, eadem viciſſim poſt mortē aliis exempla relicturus.

CAP. VI.

An appetenda, nec ne. Immò.

VEtus herclè quæſtio, & magno verborum flumine, à multis diſputata, An appetenda. Negant; ac pravum hunc, ita volunt, adfectum calcare, in eo ſapientiam collocant maximam, laudantes illa Agamemnonis Euripidei;

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεὴς,
τὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.

Verba indigna certè Agamemnone: illo, inquam, qui

ἀμφό-

ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

Fugientem, aiunt, ſequitur. Virtutem quære non propter illam, ſed propter ſe: præclaras res gere, non quod illam ſpectes, aut ſperes, ſed quia aliter non queas. Virtutem habenti magna virtus eſt illam contemnere: ipſa ſibi ſplendidū ſatis præmium. Omninò magnum eſt non expetere quod merearis, immò maius quàm mereri. Aut, ſi hoc nequis, diſſimula; & appetere nolis ſaltem videri. ultrò tibi à tergo præſto erit, & quoquò te vertes comitem dabit, ſequeturq. nolentem, fugientem. Diſſimula ergo, & adfectum iſtum frenans impera tibi; maximum imperium tenebis, maximum honorem, maximam gloriam. Atque hæc philoſophorum quidem ſententia, qui diſputare de eâ, quàm appetere malebant, aut aliquid denique eâ dignum præſtare; & ita vivebant, quaſi pulcrè philoſophari, idem eſſet quod bene vitam inſtituere, gloriam promereri. In Lacedæmonios dicebatur domi leones eſſe, Epheſi vulpes: tu in iſtos torque, qui in ſcholâ leones fortiter de virtute quaſi dimicabant, in vitâ autem & actione fucum faciebant. vulpes ignaviſſimæ, & nihil præter fraudem edoctæ! Quis autem

autem à virtute gloriam ſeparaverit? quis ſanus plus eſſe dixerit, non expetere quod merearis, quàm mereri? Fateor, verè à Livio dictum: *Spreta in tempore gloria cumulatior interdum redit*, æſtimantibus cæteris ſpe majorũ præſentia negligi. Aliàs proprium ſublimibus iſtis ac erectis animis virtute ſuâ in gloriam præcipites ire. virtus votaque pariter in aperto; & latére aut occultari, planè difficile. Quicquid volunt, quia rectum, ubique præ ſe ferunt læti atque alacres. Alexander furari victoriam turpe cēſebat; illi gloriam. Et profecto, cum, quicquid bonum, laudabile meritò habeatur; quæ dementia eſt, iſtius in ſeſe cupiditatem, ſpemque eò porrectam, aut nolle profiteri, aut non audere, aut denique non eſſe profitendam exiſtimare? Qui rectè facit, ne metuat malè reprehenſuros. Iſtud quidem extrà controverſiam: Virtutem ſectari non propter gloriam oportet, ſed etiam gloriam per virtutē. Ipſa ſibi amplum ſatis præmium virtus; ſed in hominum tamen mentibus, neſcio quomodò, plurimum habet efficaciæ gloria; magis excitat, invitat, impellit.

— quis enim Virtutē amplectitur ipſam,
Præmia ſi tollas?

Verè iſte ad Cæſarem. *Gloriâ induſtria alitur:*

ubi

ubi eam dempſeris, ipſa per ſe virtus amara, atq; aſpera eſt. Quotuſquiſque gratuitò bonus eſſe cupit, aut poteſt? Ille mortalium imperator animus. quatenus quidem rectus, ac ſimplex, præter virtutem quærit nihil; at quatenus magnus, etiam gloriam. Vide itaque iſtorum præclaram ſapientiam. Non temeré Socrates gratias egiſſe Naturæ fertur, quod homo factus eſſet; Quid enim, ſi veris nos pretiis æſtimare velimus, ut omninò debemus, poſt Deum immortalem homine ſublimius? quid excellentius? ad Dei enim imaginem creatus penè Deus in his terris exiſtit: altiſſima quæq. capit, & ſapit.

—— quem denique in unum
Deſcẽdit Deus, atq; habitat, ſeq; ipſe requirit.

Abſtinete ab injuriâ, quæſo: intelligamus bona noſtra, iiſque dignos nos uſu probemus: unicum hoc ἀντίδωρον pro immensâ ſuâ liberalitate rerum parens repoſcit. Animo quid majus? quid nobilius? ille in nobis velut hoſpes Deus, terminorum anguſtiâ circumſcribi nec vult, nec poteſt. Quemadmodũ flamma eripit ſe à ceſpite, & in altum tendit; ita quoque à terrâ hâc corporis igneus animus. Quin ergo eum ad eminentia quæq. applicamus? Præclarè imperator Iulianus. *Turpe*

B *eſſe*

eſſe ſapienti, cum animum habeat, laudes quærere ex corpore. Thales admonebat unũ quidpiam in vitâ eligendũ illuſtre. at gloriâ quid magis tale? obſequamur, & hanc ſequamur. Morem geramus voluntati Naturę, eique induſtriâ ipſi noſtrâ ne deſimus; quæ uti ſpiritum nonnullis animantium ferum, nonnullis vafrum, nonnullis pavidum, ſic nobis excelſum indidit, quærentem ubi honeſtiſſimè vivat. Et, ut verum fateamur, quid humana vita omnis abſque gloria? nihil, nihil.

καὶ μὴν τὸ καλόν γ' ἐνταῦθα βίου.

Mũdo ſolem eripere, homini gloriam, idem eſt. illo ſublato, quis mundum optet? hâc, quis vitam? ſolem tolle, & tenebræ erunt, atque iſte ipſe, quem terimus, terræ globus ignorabitur; ignorabitur cælum, &, quò feſſi rebus humanis aſpiremus, non habebimus. tolle gloriam, itidem tenebræ oborientur. non rectum, non turpe, non virtus, non vitium, non fas poſtremò, non nefas ullum apparebit. errabit quaſi in illuni nocte unuſquiſque, neſcius ubi pedem figat, quò inſiſtat. Euryphamus vitæ partem appellabat: ſanè magnanimo, qui vivere ſine illâ nullo modo poteſt. Suave melos hocce Dircæi cycni.

Ἐπάμεροι, τί δὲ τίς; τί δ' οὔτις;
σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὅταν αἴγλα
διόσδοτος ἔλθῃ,
λαμπρὸν ἔπεστι φέγγος ἀνδρῶν,
καὶ μείλιχος αἰών.

Mirum igitur *διόσδοτον αἴγλην*, &,ut Plutarchus appellat, venerabilem paſſim vel negligi, vel contemni. Sed de neglectu ſatis, ſupereſt ut contemtum explodamus. Nec contemptus etiam merus, verùm cõvitium quoque. Amat quis meliorem mentem, & extollere caput conatur ſuprà inglorium atque illaudatum vulgus? eveſtigiò ambitio vocatur, & inculcatur illud tanquam cęlo profectum, *Λάθε βιώσας*. Quæ dementia eſt, ſi non hæc? In ampliſſimum theatrum, in omnium oculos productus à Deo, tu ſurripere te, ac latere poſtules? ſive bonus, ſive malus, non potes: quippe nec latebras virtus patitur, nec vitium invenit. obſervaris, & quicquid agis, quomodocumque agis, in propatulo eſt. Vt pleno foro tranſire fruſtrà ſperes non viſus ulli, ſic in vitâ. Sed quemadmodum Philoxenus & Gnatho, ut ſoli cibis ſe propoſitis replerent, alios ſordibus narium in eos ejectis abſterrebant: ita iſti, gloriæ diſtenti ſtudio, traducunt eam apud alios, ut ſoli potiantur Helenâ ſuâ.

homines, ne quid gravius dicam, præpoſteri! Latenter, inquiunt, vivendum. Ergo Thraſybulus ne occidat tyrannos; Lycurgus, Solon, Draco à legibus ferendis abſtineant; ne ſervet Thebas Epaminondas, néve Græciam à ſervitute vindicet; ne repellat Xerxem Themiſtocles; quieſcant Camillus, Fabius, Metellus, Scipio, Cicero, Cato. Peſſum eat Græcia, Roma, Europa, univerſus terrarum orbis; redeat antiquum chaos. Hi fructus otii inertis. Et profectò ipſa vita ad gloriam obtigit. vult Deus cognoſci præſtantiſſimum opus ſuum, vult dona quæ tam larga cōtulit, tam magna: & tu abjicis temet in tenebras? hoc eſt, ortum tuum faſtidis, ac damnas? iniquè fers natum eſſe? occultas beneficia divina? eripis Deo honorem? improbe fur. Conſidera unam Rationem, ut cætera taceam: quanti illam æſtimare debes? ſuprà omnia. Regina eſt, ſine pari. illa huc aſpirat, huc te impellit. Tu reluctaris, tanquam equus calcitroſus; neque id mirum, qui Deo audeas. Delibatus es è naturâ divinâ; Dei partem in te circumfers, quam vide ne ignaviâ inquines, aut ſocordiâ. Exhorreſce ad præſentiam tanti numinis; erubeſce ad inſpectum tanti ſpectatoris, quem non feſelleris, non fruſtrà irritaveris. Memineris

neris proſapiæ, quam è celo trahis: Ne dehoneſtes opificium tanti artificis. Non habes quò culpam rejicias, tuus ipſe cuſtos es: tua negligentia eſt ſi vagaris, & erras. Quod ſi pupillum tuæ fidei commiſiſſet Deus, nonne omni curâ ſatageres? nonne in tutelam iſtam incumberes? omninò. nunc te ipſum tibi commiſit, & officio dees. Per commoda tua, cogita illud, quod

— è cælo deſcendit, γνῶθι σεαυτὸν.

& quam nactus es Spartam exorna. Perſuadeat prudentiæ civilis pater Senatus, qui Tiberio olim ingerebat, *Optimos mortalium altiſſima cupere; contemtu famæ contemni virtutes.* Et hoc ſenſere ſemper tot illuſtres, viri dicam, an heroës? Contemnentium autem tria ſunt genera. Alii verecundâ quadam modeſtiâ id faciunt, alii diffidentiâ, alii præfractâ animi ignaviâ. Qui diffidētiâ levius peccant, etiam qui modeſtiâ: qui ignaviâ graviſſimè omnium. Diffidentia excuſari aliquatenus poteſt; modeſtia, & ignavia non item: quippe in utrâque hâc certiſſimę voluntatis eſt, quod in illâ erroris. Ac, ut verum dicamus, non tam contemnit, quàm de aptitudine ſui ambigit, conſequendâque votorum ſummâ deſperat. Nam quod de Virtute prolatum, de

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Gloria uſurpabo.

Τῆς δόξης ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ ϗ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
ϗ τρηχὺς.

Sed & modeſtiæ ignoſcemus, cum nullum animi maligni habeat vitium. Non miratur? non expetit? at nec dictis dignitatem elevat, neque appetentium quenquam abſterret: tantùm ſimplex contemptus eſt, ac innoxius, ſine faſtu, ſine ſuperbiâ, quæ in ignavis iſtis tenebrionibus maxima, & minimè ferenda. Cùm enim à laboribus, moleſtiis, offenſis, & quicquid aſperum Reſp. complectitur, abhorreant; animi morbum ad contemptum applicant, aliàs appetentiſſimi per ſe. itaque deſpicere jactant, quæ veluti ſplendida alii admirantur ſuſpiciuntque. laudabilior illorum ſententia, qui ſtudio huc indefeſſo contenderunt. Hæc iis prorſus ſumma boni, hæc arx.

——ad hanc ſe
Romanus, Graiusq;, & Barbarus induperator
Erexit: cauſſas diſcriminis, atque laboris
Inde habuit.

De Romanis Criſpus teſtatur, laudis avidos, pecuniæ liberales, gloriam ingentem, divitias honeſtas voluiſſe. Gloriam ardentiſſimè

dilexe-

dilexerunt; ob hanc ſolam & vivere voluerunt; huic vitam impendere intrepidi non dubitaverunt, cæteras malas cupiditates hâc unâ prementes. Etenim ut in ædibus, rixantibus famulis ac ancillis, ſubito Dominæ interventu conſternantur omnes, ac ſilent; ſic in animo turbantibus adfectibus ſtatim componuntur, ſi ſola Gloriæ cupido præſentem ſe ſtiterit. Valeant itaque iſti, quibus negligenda contemnendáve videtur: plorent, ac cæpas edant. Places, placebisque æternum, tu pectoris honeſti fax,

Tu ſola animum mentemq́ peruris.

CAP. VII.

Sed per Virtutem duntaxat.

APpetenda ergo. ſed ubi invenietur? ubivis ferè. Latus ejus campus eſt, larga ſeges: è quâ quod concupiveris metas, & nemini debebis, niſi uni tibi. Tuum erit, quicquid in tuam inde falcem procumbet. Verùm ad iſtum campum quà tenditur? Virtutis tantùm viâ, alia non patet. niſi iſtam quæris, hanc non invenies. Invium erit, quocumque inſiſtes; & cum diu multumque te fatigaveris, non proficies hilum. Siſyphum noſti, & ejus ſaxum? tu iſte in hoc caſu. & volves, ac

revolves, ſine ullo laboris fine. Zeno ecce ad aurem. *Non, ſi magnus fueris, bonus eris; ſed magnus, ſi bonus.* Audi, ſodes, rectè monentem, & ſequere. Vocat te ipſa Virtus, & ad Gloriam perducere ultrò vult. hortatur ut adſurgas, porrigit manum; adnitere, adnitere. Promittit, ſi velis, quod velis: tu ne ſpem, aut voluntatem abjeceris. Vt felicitatis eſt, parem cum voluntate poteſtatem habere; ita magnitudinis, voluntatem cum poteſtate. Poteris, ſi voles: velis quoque, quia poſſis. Quod offert munus maximũ eſt, nec dari amplius ullum poteſt. à benignâ manu cape avidâ manu, & gratum habe.

οὐ γὰρ ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικύδεα δῶρα.

Hoc Natura quoque exigit, quæ orbem tibi ſuum donavit, ut Virtutem quæreres, coleres, obſervares. atque ne in recto vitæ curſu deflecteres, addidit aurigam Rationem. Obſecunda, & illius te moderamini apta. Sed fertur equis præceps, neque audit currus habenas; nec aberrantem frena compeſcunt, nec ſegnem ſtimuli incitant. Quid obbrutuiſti, quaſi elephanti corio tectus? pareto Naturæ: vive ut debes. Niſi facis, non vivis jam, ſed mortuus es inter vivos, & turpiſſimum monſtroſiſſimumque cadaver oberras inter

Orcum

Digitized by Google

Orcum & Solem,veluti infelices iſtæ animæ, quas recipere negat Charon. Sed quænam, inquies, hæc Virtus? facilius tibi eam laudavero ac ſuaſero,quàm perſuaſero:qualis qualis tamen eſt,bonorum omnium, quotquot ſunt,optimum maximumque ſcito. Ad utilitatem feſtinas, & voluptatem? ea enim ferè mortalium ſtudia:utramq. hæc veram dabit, ſine fuco,aut fallaciâ. Odit malas iſtas artes,

— ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσι.

immò ignorat. Fide itaque, & apprehende. Quod ſi formam ejus auguſtiſſimam uſurpare oculis liceret, incredibilem omninò ſui amorem tibi concitaret, nec quicquam ei præferres. Hanc vigilans, hanc ſomnians, totus ſemper amares, velles, deſiderares: non dies ulla, nõ hora, non momentum aliquod præteriret ſuſpirio vacuum,aut voto. Nec ipſam ſolùm,ſed vel imaginem nudam venerabundus complectereris. Cum autem videre minimè poſſis,animo imprime, & illius obtutui repreſenta: aquilæ oculos habet, atque inſpicit quàm acerrimè. fallere eum nihil poteſt. Habebis quod voles,quod debebis: & ad felicitatis cumulum nihil tibi deerit, Quapropter

Quære ubi ſit Virtus,& poſce exẽplar Honeſti:

CAP. VIII.

Et niſi ex magnis rebus, idq́ ſtudio planè indefeſſo.

SIren illa Attica Philippo regi dicebat. Ἐνθυμοῦ ὅτι τὸ μὲν θνητὸν ἅπαντες ἔχομεν, κατὰ δὲ τὴν εὐδοξίαν, καὶ τοὺς ἐπαίνους, καὶ τὴν φήμην τὴν τῷ χρόνῳ συμπαρακολουθοῦσαν, ἀθανασίας μεταλαμβάνομεν, ἧς ἄξιον ὀρεγομένους, καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμὲν, ὁτιοῦν πάσχειν. Non ſine cauſsâ, ac temerè. ὁτιοῦν πάσχειν. Atque ne cogitare quidem quid ſimus paſſuri, ſed quò tendamus. Hoc ipſum Virtutis eſt, hoc Glorię. Vide militem. gloriabitur ille in vulnerum multitudine, & periculo: effluentem iſtum ſanguinem hilaris emittet. quinimmò, ſi quicquam id huc pertinere putabit, aperiet grandius vulnus, & liberiore ire meatu jubebit, ut tantò ſplendidius gloriam paret. quippe quod olim Porſenæ regi Mutius aiebat, *Vile corpus iis, qui magnam gloriam petunt.* Ardua autem valdè, & difficilis hæc via, nec quivis ingreditur. Vetus eſt verbum.

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς.

Non malè huc transferam. Pauci calcant, dum in obſcuro, ſed molli, Ignaviæ atque Ignorantiæ antro malunt latere: hoc ipſo beati, quod

quod infelicitatem ſuam non agnoſcant, miſeriæ ignorationem in felicitatis opinionem convertentes. Abſterret arcetque horrida & inculta Virtutis facies; hæc aditum obſtruit, hæc aſpero viatorem triſtique itinere ducit, quamvis auguſto. Inertia blandiore invitat vultu, & veluti quibuſdam voluptatũ amœna floribus procliviorem tramitem oſtendit. Quicunque verò ſemel vitæ agendæ inibis rationem, Hercules eſto, & ſapienter elige: quod ſi facis, Virtus tibi placebit, & per eam via ad Gloriæ magnificentiſſimũ templum. Principium quidem laboris & moleſtiæ habebit plurimum; at præſtantiſſimarũ rerum ſpes ut in arduo ſitæ, ita, poſtquàm ſemel alacriter fueris aggreſſus, incrementa nõ deſunt. Atque ineſt profectò Gloriæ cupiditati præaltus quidam ſpiritus, & ad maxima quæque contendit: hæc deſiderat, hæc optat, ut eniteſcere in iis virtus ſua poſſit; nec difficultate terretur, aut magnitudine, quam utramque animo ſuperans maximo adeò non defatigata labaſcit, ut majora ſemper præſtantioraque cogitet, ac ſperet, nunquam ſatiata, nunquam ſatianda. In cæteris rebus inſatiabili quâdam cupiditate æſtuare inhoneſtum eſt, non hîc. Indefeſſum atque conſtantem ardorem requirit.

quirit.

quirit Gloria; quem ſi unquam, non dicam amittis, ſed remittis, jam tibi plurimum de eâ perit, nec reprehenſionem effugere talis ceſſatio valet: nam rectè olim Muſonius. *Remittere animum, quaſi amittere eſt.* Aſpernatur, & iraſcitur, ſi quando ſubſiſtis, nec continuo greſſu ſtadium emetiris. Deliaca navis, lignis integris ſuffectis à carie vindicata, ad quandam quaſi æternitatem eſt perducta. idem tibi faciendum ſtatue. Accedat ſemper aliquid novi, quo veterũ gratiam augeas, firmesque. Summo ſtudio coronas ſuas ſervabant athletæ; & quantum præſtat gloria? Atque facile hanc augere, facile conſervare, planè ut flammam, quam difficulter quidem excitaveris, excitatã verò nullo negotio alas, foveasque. Lampis navicularius, quærenti quomodi divitias paraſſet: magnas, inquit, ſanè ſine magnâ moleſtiâ, parvas ægrè. Huc applica, & laudem omnem fatiges, neque te Virtus: alacer ſemper eſto, & recens, & in ſplendidiſſimo ampliſſimoque campo latis paſſibus ambula: id eſt, grandibus intentus ex parvis ne quære, quæ niſi humilis & parva, obſoleſcitque quàm citiſſimè, cum ſplendoris nihil habeat, aut parum. Illiberalis nimis animi iſta cupiditas, & anguſti: tu contemne, & Silium auſculta

ſculta jubentem,

Nec facilē, populo nec notam invadere laudē.

CAP. IX.

An omnibus propoſita.

SEd quid, omnes ne ad Gloriam voco? ſine diſcrimine? Nequaquam. Hannibalem audio,

——— ire per ora

Nomen in æternū paucis mens ignea donat,

Quos pater æthereus cæleſtum deſtinat oris.

Populum arceo, & quicquid populare. Hos mihi da, qui aliquam Reip. partem ſuſtinent, quibus boni publici cura mandata. In populo animum tantùm ſimplicem ac rectum volo, non magnum: aliàs ad parendum non ita promptus, & quicquid præter voluntatem imponitur, facilè injuriam interpretatur, miniméque ferendum exiſtimat; atque inde in ſeditionem, & ſuam ipſe perniciem convertitur. Non fert ſemet, ac magnitudinis mole laborat. Vt magna navis in procelloſo mari deprehenſa ſine clavo, non poteſt quin fluctibus abſorbeatur, & tot animas ſecum trahat in occaſum: ita in iſto hominum genere animus magnus Ratione gubernatrice deſtitutus certò & perit ipſe, & Remp. in eandem

ruinam

ruinam involvit, niſi provideatur. In prompto enim ſubditorum obſequio vis omnis ac felicitas conſiſtit imperii, quod fruſtrà exerceas in eos qui ad inobedientiam obſtinati. Quamobrem ut ſpiritum in illis ingentem non requiro, ſic neque ad Gloriam exſtimulo, quibus honeſtæ duntaxat vitæ laus & fama propoſita, quâ contentos eſſe jubeo. Et ſi affectent maximè, arcere Natura manifeſtò videtur, quæ ſortem attribuit longè alienam, longè ab hoc ſplendore remotam: quod cum ita ſit, cur animum gerant ſuper fortunam ſuam? Rectè, & ſecundum leges vivant modò, honeſtè vitam tolerantes, magiſtratus obſervantes, quieti, ſine ſeditione, aut motu, cum finitimis amicitiam colentes, omni benevolentiâ certantes. Hâc re apud exteros innoteſcant, apud poſteros celebrentur: utriſq. exemplar, quod admirentur æmuli, erubeſcant diverſa ſectantes. Hoc modo, cùm gloriam conſequi ſinguli non poſſint, univerſi habebunt. Vt enim aſtra minuta, etſi in terrâ non videantur, aut cognoſcantur, ornant tamen cælum, & illuminant: ita plebecula, quę gloriâ conſpicua eſſe non poteſt, ſi vitæ honeſtate decoret mundum, ſatis eſt.

—καὶ γὰρ τοὺς μὲν ἡ τύχη

ἡμῶν

Digitized by Google

ἡμῶν μεγάλοις προσσένεμε, τοὺς δ᾽ ἐλάττοσιν.

CAP. X.

Nulla ſine Fortunâ, nec etiam Invidiâ.

APerit ergo viam Virtus, ſed in reliquo itinere comites tibi duæ: Fortuna, & Invidia. Impoſſibile enim gloriâ antecellere alios, omnibusque ex æquo charum eſſe, & Invidiam vincere: impoſſibile etiam ferè gloriam ſectari, & ſine Fortunâ eam conſequi. Quicquid ages, quicquid conaberis, hanc deſiderabis ſemper, illam nunquam excludes. Iam à plurimis ſeculis & dictum & creditum eſt, Fortunam in rebus humanis utramque facere paginam. Curtius eleganter. *Quis negat eximiam quamq; gloriam ſæpius Fortunæ quàm Virtutis eſſe beneficium?* &, ut iſte inquit,

> —— *quicquid laudamus in ullo*
> *Majorum, Fortuna fuit.*

Adeò ſupra Virtutem Fortuna eſt; &, qui utramque habet, is demum felix. Audi Thebanum vatem.

> τὸ δὲ παθεῖν εὖ, πρῶτον ἀέθλων.
> εὖ δ᾽ ἀκούειν δευτέρα μοῖ-
> ρ᾽. ἀμφοτέροισι δ᾽ ἀνὴρ
> ὃς ἂν ἐγκύρσῃ, καὶ ἕλῃ,
> στέφανον ὕψιστον δέδεκται·

Hinc

Hinc iſtud magni Cæſaris ſymbolum: *Virtute duce, comite Fortunâ.* Ille autem improbam eam, & malè de ſe mereri exiſtimabat, cùm vota exſpectaret; & quod neceſſarium eſſet futurum, non antè plenâ manu oggereret, quàm optaret. Atque non obſequentem modò habuit, ſed reverentem; ut in Hiſpaniâ Marte plus quàm dubio pugnantis, ſummumq. in diſcrimen adducti, increpationem extimuerit. Alexandum quoque vide: plurimum is virtuti ſuæ debuit, plus tamen Fortunæ, quam parum abeſt quin in poteſtate tenuerit. Quoties in maxima pericula nimis calidè ruentem ſedula protexit, auferens temeritatis culpam, eventus felicitate? quoties, ut ad ſolidam perduceret gloriam, à morte præſentiſſimâ liberavit, vitæ tum denique ſtatuens finem, cùm ad faſtigium evecto non ampliora eſſent incrementa ſperanda, ne in otium atque ignaviam remiſſus eam perderet? Ac ſanè Pompeius iſte, pari ætate, famâ pari, ſi parem vitæ terminum habuiſſet, illibatam ad manes gloriam ſecum abſtuliſſet. Etenim quæ ſubſequuta ſunt tempora, multas priſtinæ luci tenebras offuderunt, dum potẽtiâ ſuis meritis acquiſitâ abuſus pro aliis eſt, & circũventus. Nõ injuriâ ergo Comicus.

——ut quiſque Fortunâ utitur,
Ita præcellet.

Sed propitia hæc, & juvat ſtudia humana: averſa verò Invidia, & maligna. quî amoveas? non vi ullâ, nō aſtu. Argi oculos habet: quoquò effugere tentabis, obſervabit te. Velis, nolis, adhærebit ubique, velut in ſole ambulanti umbra. Nam quod Ariſto ajebat: *Neque fumus ignem gignit, neque invidiam gloria.* id profectò verum non eſt; & nollem ab hâc mente Plutarchus eſſet, vir φιλοσοφώτατ(ος), & judicii aliàs recti. Solos reges propter majeſtatem reveretur; atque ita Alexander, qui invideret ipſi, habuit neminem. Iuliō Cæſari, cùm in incremento adhuc eſſet, ſatis invidebatur: cùm ad rerum perveniſſet culmen, potentiâ exſtincta invidia in odium eſt converſa, cui tandem ſuccubuit. Vt ſol, quorum ſupra verticem eſt, iis nullam umbram facit; ſic qui ſuprà æmulorum evecti caput, ſplendoris magnitudine oculos perſtringunt eorum, ut contrà obtueri, & invidere non poſſint. Nec prodeſt, quod tam acutum cernant,

Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius.

Veruntamen utilis eſt Invidia hæc, etſi invita, non noxia. ideoque grata generoſæ Virtuti, quippe Gloriæ index. Vulgi olim congratulan-

Digitized by Google

tulantis iſta formula. εὐτυχεῖς, φθόνος δ' ἀπέ-στω. ſed vulgi, qui albâ lineâ ſignare quicquam neſcit. Præſtantes iſtæ animæ in infelicitatis id parte ponunt, & dolent. Themiſtoclem nôſti, ac illuſtre viri dictum: hoc tene, animumque obfirma, quiſquis ad auguſta templa anhelas. Præclarè Piſoni apud Tacitum Galba. *Cum invidiâ quamvis, egregii erimus.*

CAP. XI.

Et neque ſolida ferè ulli obtigit.

SEd præter utramque hanc aliud quidpiam Gloriam etſi avertere quidem nō poteſt, infringit tamen: quod neſcio quo vel fati, vel humanæ fragilitatis infelicitatisque impedimento evenire dicam. Alius ecce paratam domi gloriam, in publico; alius in publico quæſitam, domi amiſit. hic claritati in bello partæ tenebras in pace offudit, ille togæ honorem armis imminuit. Nec inventus ferè quiſquam eſt, de cujus præclaris virtutibus confinio ſuo vitia nihil delibaverint. Sic diei quoque lucem nubes, æſtatis amænitatem contaminat Sirius. Quantum autem obeſt Achilli illa in Hectoris cadaver ſævitia? Aiaci deorum contemptus? Alexandro ſuperbia, poculorum certamen, & tot præſtan-

tium heroum injuſta cædes? Alcibiadi nequitia, fraus, calamitatesque maximæ civibus illatæ? Iulii Cæſaris tanta claritudo quantùm libidine, rapinis, & nefariâ ad imperium graſſatione obſcurata? Repudium Antiſtiæ, nuptiæ cum Aemiliâ, convicia cum Lucullo, pecuniæ populo pro Afranii conſulatu tributim datæ, pro Scipione ſocero preces ut jus gratiæ daretur, & alia multa, quàm Pompeii gloriâ fuere indigna? Lucullus, quo imperatore meliores inter Romanos non multos invenias, deliciis & luxu univerſum decus amiſit. Antonius Cleopatræ amore, avunculi proditione, Ciceronis cæde, reliquum nominis ſui lumen penè omne exſtinxit. Vide in Annibale crudelitatem, perfidiam: in Iugurthâ inſidias Hiempſali intentatas, pro alieno regno largitionẽ turpiſſimam, bellumq. injuſtiſſimum: in Syllâ, in Mario intolerandam tyrannidem. Scilicet adeò perfectum in humanis nihil, nihil parte ab omni beatum. Hæc conditio mortalium, hæc ſors: &, quod Ariſtoteles ajebat, imbecillitatis exemplum ſumus, temporis ſpolium, fortunæ luſus, calamitatis trutina. Doleamus.

CAP. XII.

Ejus cupiditas in magnis viris ſumma ſemper, nec ponitur niſi cum vitâ.

APparuit autem ſemper in viris ſummis, quaſi genitiva quædam mentis altæ nota, hæc cupiditas: nec mirum. Animus enim magnus nihil vile expetit, ſed magna omnia; ſemperque ei cogitatio digna ſe, quamvis alta nimis aliis. Et verum illud Senecæ, velut ex tripode. *Nunquam excelſi ingenii virum humilia delectant, & ſordida: magnarum rerum ſpecies ad ſe vocat.* Præclariſſima quæque ſpectat, quibus ut dignus eſt, ita quoque digniſſimum ſe exiſtimat: magnificus quidem ſui judex, ſed rectus, & integer; ac falli, aut fallere neſcius. Supra contemptum ſui, verùm etiam infra inſolentiam; quorum primum degeneris eſt, alterum impotentis. At hoc ignobile vulgus ſuperbiam contumelioſè nominat, in quo quàm maximè errat; quod neceſſariò uſuvenit iis, qui ex opinione pleraque, ex veritate pauca æſtimant. Vt enim Virtutem, quam laudamus, non extollimus, ſed in ſublimi collocatam offendimus: ita Animus ille, cùm de ſe ipſe judicat, non effertur, verùm jam excelſus eſt. Neque movetur etiam pravo iſto

vo iſto judicio, non magis quàm artifici curę eſt, quid de opere ejus iners aliquis cenſeat. Quin hoc cogitat, quod Cyro dicebat Antiſthenes: regium eſſe, benè facere, malè audire. Hoc itaque nexu, veluti Herculeo, Gloriæ adſtrictus eſt: ipſe Gloriam magni ducit, Gloria paria facit: ipſe hoſpitem alium admittit neminem; nec hoſpitium aliud quærit iſta, neque eſt ubi lubentius habitet, aut habitare ſplendidius poſſe arbitretur. Adeò nimirum arctè amant. ſic fratrem Pollux. Præter hanc majeſtatis ſimilitudinē etiam dulcedo quædam eam commendat, ut non injuriâ apud Tragicum dicat Agamemnon. *τὸ φιλότιμον γλυκύ.* & apud Lucianum. *δόξη ἥδιστον πρᾶγμα, ὑπὲρ οὗ καὶ ἡμῶν ἕκαστος κινδυνεύειν ὑπομένει.* Intrat igitur eò acceptior gratioſâ voluptatis prætextâ indura; nec dimittitur, aut abit, niſi cum ab homine hoſpes Animus. atque ita abit, ut, quem mortalem invenit, immortalem relinquat. Fuit quidem in nonnullis exſtinctus hic ardor, fateor, ſed in animis puſillis, non iſtis magnis, qui vegeti ſemper, & recentes, in quâvis negotiorum multitudine laboris mutationem pro oblectamento habent, & tum reſpirare ſe ſatis exiſtimāt, cùm novum aliquid aggrediuntur. Puſilli ſunt, &

ignavi, qui tanquam nauſeabundi ſtatim languescunt; ac in rebus gerendis magnitudine earum non ad meliora excitantur, ſed hebeſcunt. Verè in epiſtolis Theophylactus. τῷ ταχίστῳ κόρῳ αἱ τῶν ῥαθύμων ψυχαὶ δουλαγωγεῖσθαι εἰώθασι. Magni animi virtus uſque in incremento eſt, ulterius ſeſe ſemper extendens: puſilli quàm citiſſimè collabitur, ad floris inſtar, qui

—καλὸς ἐστιν ἐν ἔαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ.

Atque hoc evenire plerunque iis ſolet, qui vel levi quodam animi impulſu, vel vanæ gloriæ, vel contendendi ſtudio, vel aliarum actionum inopiâ excitati ad remp. ſe conferunt. Nec aliter poteſt. Nam qui contentione & ambitione ſe quemadmodum hiſtriones ad theatrum componũt, quomodò non conſilium incuſent ſuum, cùm vel hos offendunt, quorũ maximè gratiam captabant; vel iis ſubjacent, ſupra quos eſſe contendebant? At qui animi motu eò impelluntur, cum pernicie ſæpè ſuâ attingunt; quod C. Graccho accidit, qui cum recente adhuc fratris exitio longiſſimè ſemet à Rep. abduxiſſet, quorundam contumeliis accenſus, adminiſtrationem ejus arripuit: moxque rerum geſtarum ac gloriæ ſatur, diſcedere volens, muta-

mutationemque & otium quærens, potentiam ſuam quo pacto deponeret præ magnitudine non invenit, ſed morte delevit. Enimverò ita omninò ſtatuendum, eos qui imparati ad Remp. properant, in perturbationem ac pœnitentiam incurrere; qui parati præmeditatique, ferre alacres quicquid ingruit. Et hi quidem veri Gloriæ alumni: hos amplector.

Cap. XIII.
Etiam à primâ ſtatim ætate ſe exerit.

ATque in iis quidem qui magni olim erant futuri, à primis plerunque annis ſeſe exeruit, adeò ut & ipſa ætatis initia ad alta vocare manifeſtò viderentur. Rapitur quippe ad ſimilitudinem ſui excellens quæq; natura, nec ſenſim ac lentè generoſitatis promit judicia, ſed obſtantiū impedimenta temporum perrumpens, animū ſuper fortunam oſtendit. Vehementes intus igniculos, quibus ad gloriam accenduntur, ſentiunt, etiam tum cùm longè adhuc à magnitudine remoti. Excitant hi igniculi neſcio quam ſpem, quæ viciſſim illos alit fovetque, non aliter ac ſacros iſtos virgo Veſtalis: atque ut abſque illis hæc non eſt, ita abſque hâc illi exſtinguntur, & evaneſcunt. Hanc Animus quoque

ſuſtentat, interno quodam quaſi teſtimonio certus fore, ut votorum aliquando ſuorum ſummam conſequatur; nec præſagia ejus fallit Virtus, quam in conſilium adhibet, quam ducem habet. Certitudinis autem iſtius hæc ei cauſſa, quòd Naturę rectis ſtudiis adnitatur.

— τέχναι γ' ἑτέρων ἕτεραι.
χρὴ δ' ἐν εὐθείαις ὁδοῖς
στείχοντα μάρναςθαι φυᾶ.

Iſtis itaque igniculis accenſi, iſtâ ſpe pleni, Animo comite, duce Virtute, verâ viâ ad Gloriam tendentes, protinus in primore ætate quales quantique mox ſint futuri, evidentibus ſignis palàm faciunt. Alexander certâ futuræ virtutis ſpe Macedoniam totam nondum Magnus implebat: adhuc puer minimè puerilia quærebat, loquebaturq́. de rege Perſarum, moribus populi, ſitu terrarum: penè puer effrenem iſtum Bucephalum domabat; in victoriis patris triſtis, ejus fortunam ſuum interpretabatur infortuniũ: unde præſagiens pater: *Quære*, inquit, *mi fili, regnum tibi par, nam Macedonia te non capit.* Themiſtocles cum in ludo literario præcoci quâdam animi altitudine de rebus civilibus aliquid atq. bellicis mallet, à præceptore admirabundo hæc verba expreſſit. *Tu, mi puer, nunquam eris contemnen-*

temnendus. Idem ſpiritus in M. Catonis pueritiâ apparuit, quem neque minarum, neque periculi terrore frangere Tribuni plebis Latini potuerunt: & prætextatus cum Syllæ tyrannidē indignaretur, ferrum in necem ejus à pædagogo Sarpedone poſcere auſus fuit; neque optimates quoſque, municipia tota, totas legiones trucidantem unus extimuit, quem Roma univerſa timebat, ad cujus nomen contremiſcebat. Cicero quoque omnes in admirationem pertraxit, & illum ipſum ludum in quo commorabatur; tanto ſcilicet videndi adoleſcentem inſignem deſiderio tenebantur. Quid alios plurimos commemorabo? Atque impetus plerunque in iis admodum vehemens; quandoquidem hoc magnæ illæ animę agnatum ſibi habent, ut, quod benè volunt, etiam valdè velint. Non fruſtrà verò id rerū parens Natura feciſſe exiſtimanda eſt, quæ arcanis his tanquam monitis inſtruit illos, ut videlicet vitam moresque gloriæ præſtantiſſimo fructu dignos effingant; ut fortunæ & dignitatis, quā animo infixam tenent, in quam creſcunt, ſint capaces. Vt autem ſapientiæ initium eſt ſapientiam amare, bonitatisque magna pars velle bonum fieri, ita ab hâc cupiditate primordia Gloria capit

 incipit

incipit quippe jam tum ea noſtra eſſe, ubi mente complexi ſumus. Quemadmodum enim Deo omnia futura etiã præſentia ſunt, ſic Animo, qui in corpore humano hoſpes Deus, imitatur Deum.

CAP. XIV.

Qualis eſſe debeat, & intra quos fines conſiſtere.

VErùm enimverò in appetẽdâ vetus quoque iſtud philoſophorum placitum valere debet; μηδὲν ἄγαν. & ita habendus generoſus hic ſpiritus; ut ſpatia ei ampla nimis non dentur, ſed in curriculo ſuo quadruplici Rationis freno cõpeſcatur: Intentâ tui conſideratione, an idoneus exiſtas; & rerum quas petis, an juſta conſequendi ſit ſpes; & temporis, an ferat, quod maximum omninò in quâcunque re obtinet momentum; & modi quo petas, an decorus, nec à virtute alienus. ſi quicquam horum fallet, fruſtrà eris. Videndum itaque ne, quod conſequi poſſis, imprudenter petas; aut, quod non poſſis, temerè: utroque modo ſpe cades. Inconſulta cœpta, quia plus impetus habent quàm roboris, poſt ipſa ſtatim principia langueſcunt: impoſſibilia verò pertinaci cupiditate ſectari, exitio vicina

cina dulcedo eſt, vel, ut Bias appellabat, morbus animi. Altum te quidpiam ſpirare putas? erras. cadet, cadet neceſſariò ille ſpiritus, quia ſine ſolido fundamento. Vt ii qui arborum magnarum fructus conſectantes, dum altitudinem non metiuntur, & ad cacumina feſtinant præproperi, cum ipſis, quos comprehenderint, ramis decidentes gravi ſeſe ruinâ affligunt; ita quoque hi, qui cupiunt incauti, quæ minimè capiant. Cave, quæſo te, ne vera rerum nomina corrumpas, aut commutes: nō eſt magnitudo animi, ſed ſuperbia, & elatio, quæ tantum ab illâ differt, quantum à fortitudine audacia, à ſeveritate crudelitas. Hinc ſæpenumerò patriæ proditiones, Rerump. everſiones ortæ. Rectè Iſocrates Philippo regi. Χρὴ τοὺς μείζονος δόξης τῶν ἄλλων ἐπιθυμοῦντας, περιβάλλεσθαι μὲν τῇ διανοίᾳ τὰς πράξεις δυνατὰς μὲν, εὔχεσθαι δ' ὁμοίως. Attende, attende. comprehendere animo oportet non ea quæ fieri minimè poſſint, ſed tamen voti ſimilia ſint, id eſt, ſummò duntaxat labore & induſtriâ ad exitum perducantur. Quorſum attinet cælum velle conſcendere, & imponere Pelion Oſſæ?

μὴ μάταιε, Ζεὺς γενέσθαι,

etſi non hoc probaverim, quod ſequitur.

θνητὰ

θνητὰ θνητοῖς πρέπει.

Nam cum præſtantiſſimum eorum, quæ habeas Animus ſit, & divinum quiddam, utpote ex univerſâ mente divinâ delibatus; quin etiam ſummâ ope nitaris, ut mortalitati temet eximas, ſiquidem morti non licet? tantùm τὸ πρέπον obſervetur, & mortalitatem ſi ſolo moderato rerum uſu ſpectaveris; ſatis eſt. Non de Titanum proſapiâ es: ad quid conatus iſti planè Titanii? quos ubi caſus eluſerit, riſum debes, & fabulam. Nec quantumvis principia, ut ſubinde fieri ſolet, felicia contingant, firmare id audaciam debet; invitat enim ad temeritatem Fortuna, cum pravo cõſilio propitia arridet, quæ ita prodeſſe nonnunquam vult, ut vehementius noceat, ſeq. tuo ludibrio effuſius oblectet. Affectabat paternos currus, & diurnæ lucis moderamina Phaëthon, ſed mundum vota illa incenderunt. Non erat ille magnanimus, ſed ſtolidus. ὁ γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν ἠλίθιος, ut inquit Philoſophus. Et nihilominus magnanimum dicunt poëtæ; ſed poëtæ; quibus quidlibet audendi data poteſtas, quippe narrantibus ſomnia ſua, quæ in Parnaſſo monte viderunt, poculis Hippocrenéis depoſiti. At in Senecâ quis ferat, homine ſobrio,

brio, & philoſopho? ille generoſum appellat. errat, & abutitur exemplo. Non irritat pericula magnus animus, aut occupat; verùm ſi ingruant, fortiter excipit. nec quærere, nec timere, id demum virtutis eſt. ille juvenis contrà, & ſupra modum juveniliter. Sed, apage fabulam, inquies, Midæ aures non habeo: tu ut verum contemplare, ſub quo recondita latet veritas. Deme fabulæ nomen, nuda apparebit: nonnemo enim in rebusp. ſi non Phaëthon eſt, tam bellè tamē eum exprimit, ut nihilo melius magnum olim Agamemnonem hiſtrio Pylades. Inhibendæ ergo rapidæ cupiditatum rotæ, impetuſque earum, quo dixi, ſufflamine tardandus. Sæpè enim uſuvenit, ut multos immoderatus ardor peſſum dejecerit, ad præclariſſima quæque alioquin perventuros, ſi ſpes effrenes animumq. nimis in futura eminentem comprimere, ac ſub compedibus habere potuiſſent. Exemplum dabunt ambo Gracchi, infelix par fratrum, qui ſi civilem dignitatis concupiſſent modum, nec impotenti quodam æſtu exſtimulati de recto tramite deflexiſſent, quicquid per tumultum ac ſeditionem adipiſci conabantur, quietis Reſp. obtuliſſet. Dabit etiam Iugurtha: quem P. Scipio monebat, ultrò

gloriam

gloriam & regnum obventura; ſi permaneret in virtute: ſin properantius pergeret, præcipitem ruiturum. Vtinam, utinam audiviſſet!

Cap. XV.

Per convitium Ambitio vocatur. Ambitio eius ſibi nomen vendicat, ut ſit commendabilis. Quid utraq. differant.

NOnnulli vel maligno quodam livore, ac Virtutis odio, vel, ut mitius dicam, judicii imbecillitate, Gloriæ cupiditatem cum Ambitione confundunt, & inviſo vitii vocabulo traducunt; cum ipſa Ambitio virtutem fateatur, ejuſque nomen uſurpans honeſtâ quodammodo prætextâ ornata, ac perſonata, oculis ſe mortaliũ ingerat. Inde ille inquit.

—— habitat ſub pectore cæco
Ambitio, & morbũ virtutis nomine jactat.

Et tam callidè fallit, ut internoſci, niſi difficulter, non queat; cumque meritò reprehendatur, alteram illam immerentem in reprehenſionis communionem pertrahere conatur. Quapropter illorum, ſive injuriam, ſive errorem, huius fucum, juſtâ inter ſeſe contentione detegemus; Impeditum id quidem valdè, & intricatum; attamẽ erit facillimum, ſi principio à quo utraque proficiſcatur conſtituto,

ſtituto, quâ viâ, & quò tendant, benè perpenderimus. Gloriæ cupiditas, ut abundè jam dictum, à magno animo eſt, ac regiam Virtutis viam inſiſtens, ad honores ac faſces pleno gradu contendit; non purpurâ aut aureis virgis adducta, ſed ut propinquis, civibus, omnibus denique mortalibus paratior utiliorque ſit; ut rectè defuncta præclariſſimum fructum auferat; ut poſteritati in animo, in oculis ſit, cùm laude, admiratione, & veneratione: huc vota ejus feſtinant, huc cogitationes omnes diriguntur. In honoribus ita vivit, ut, licet ampliſſimos gerat, amplioribus adhuc digna habeatur, dignitatisque exiſtimationem moribus ſemper vincat. Ambitio autem à ſuperbiâ provenit, per fas, per nefas, ad honores atque potentiam graſſatur: munia omnia occupat, &, quomodo ille Ariſtophanicus Cleon, pedem unum in foro, alterum in Pylo figit; laudem ac gloriam poſt mortem non ſpectat, non expetit, nec odium quoque hominum aut execrationem extimeſcit. Verum honorem non in judiciis eorum ſtatuit, ſed externo iſto & fallaci titulorum ſplendore, quibus parem ſe reddere nullo modo curat: perinde quaſi per ſe ipſi magnifici ſint, non ſuſtinentium virtutem. Itaque quæ altiſſima

quæque

quæque culmina geſtit conſcendere, quàm longiſſimè adhuc miſera infra nomina ſua jacet; perſona Aeſopica. Planè febricitat, & quò plus bibit, quò magis ſitit. Terminum nullum habet, ac, quod avaritiæ commune, à fine rurſus incipit, dum primò æquales, mox ſuperiores, poſtremò ſuaſmet ipſa ſpes antevertere parat. Non aſpicit ſupra quos ſit, ſed infra quos: nec tam jucundũ eſt poſt ſe plurimos maximo intervallo videre, quàm paucos ante ſe grave; adeò ut neminem ſuperare ſe exiſtimet, quamdiu ab aliquo ſuperetur. Nihil medium probat, tantoq́. ſe clariorem arbitratur, quanto fuerit altior: quaſi non ſol etiam ea ſidera, quæ excelſiorem cæli regionem occupaverũt, ſplendore antecellat. Quapropter, dum cupiditatem pravam terminare illi Ratio nequit, felicitatem ingratam amittit, & ſpei ſemper plena, vacua commodorum, dum futuris inhiat, caret etiam præſentibus. Deinde illa ipſa honorum ſumma faſtigia appetit potentiæ duntaxat conſequendæ cauſsâ, inque iis collocata undique ſubſidia quærit, anxia ne reprimatur. Gloriæ cupiditas integritate freta, uti repulſæ ſecura, ita neque vires, quibus ſubſiſtat tutaq́. ſit, aliunde ſufficit. Ambitio denique potẽtiam nacta

dum

dum ea ſemper cogitat, quæ ſui ſibi memoriam eripiunt, fortunam ſuam non tenet, aut regit: potentiam gratiæ concedit, aut ſpei, aut præmio quoque, cum quo omnia honeſta habet, amatque mercede potius delinquere, quàm gratis rectè facere; Remp. pro aureâ meſſe habet, quemadmodum tribunal ſuum Stratocles, ac Dromoclidas. Regit, dat, adimit quæ lubet, ut lubet: innocentes ac ſimplices circumvenit, ſuos ad dignitatem extollit, eâdem fortunâ eodem modo uſuros: non facinus ullum obſtat, non flagitium, quo minus promoveat: quod commodum videtur trahit, rapitque: poſtremò tanquam in rep. captâ graſſantis voluntatem pro ratione, libidinem pro legibus habet. Quod Caracallæ Imperatori olim Iulia, id ipſa ſibi dictat: *Si libet, licet.* Ad tyrannidem conſurgit, quanquam nec ad regna aut principatus pertingat; maximéq. graſſatur, ſi quando ſub ſeveritatis quâpiam ſpecie latebrã inveniens, injuriam gravitate poſſit tueri. Ad tyrannidem, inquam, conſurgit: nam quî minus tyrannum eum exiſtimabimus, qui in rep. quàm regno imperiove ampliſſimo potentiâ ad libidinem & crudelitatem abutitur? cujus ſævitia iiſdem quibus potentia finibus terminatur? non mi-

nor tyrannus certè, ſed minus potens. Quotuſquiſque in rebusp. ſæpe non talis? excutiamus eorum vitam, atque ad examen vocemus: quem dabis mihi, qui talem ſe inferioribus præſtet, quales ipſe ſibi ſuperiores optaret? Quàm multos eſt videre ejus farinæ aucupes honorum! aut, ne quid mentiar, non honorum, ſed poteſtatum? Adhærent potentioribus, reip. ſe muniis ingerunt, virtutem ſimulant, probiſque moribus tanquam alienis ſoleis utuntur, ut videantur mereri; profundunt patrimonia, nihil intentatũ relinquunt: &, ut pro libidine dominentur, dominandi licentiam indefeſſi venantur. Non expendũt quantum habeat turpitudinis, quantum probri, à paucis emere quod ſit multorum. Indignor, & clamo.

—ἑκὰς, ἑκὰς ἐστε βέβηλοι.

CAP. XVI.

Itur ad eam per Reip. adminiſtrationem, in quâ quænam neceſſaria breviter declaratum.

LAxius hactenus per Virtutẽ iter demonſtravi, nunc preſſius inſtruam, eamque in Rep. occupandam admonebo. Nihil autem in rebus humanis præſtantius, nihil præclarius, quàm benè de iſtâ mereri: in hoc verum

demum ac ſolidum decus poſitum, ideóque totâ mente in curâ eâ cogitationeque perſiſtendum. Vides ut illa, quæ ſupra nos ſunt, ſidera ætherem ſuum ſedulò illuſtrent, pro radiis unumquodque ſuis? terreſtris quidam æther Reſp. eſt, in quo tanquam ſidera defixit nos homines Natura; exequamur munus noſtrum, ſpargamus lumen, & irradiemus. Hæc verò & in togâ, & in ſago adminiſtratur: in togâ mens ejus habitat, in ſago manus laborat atque vires ſuas exercet. Qui ſagum amabit, eum animus interritus, prælioq. ſtrenua manus, & conſilio bona mens clarum reddent: vel illa quoque ſola. Nam conjuncta rarò admodum contingunt cuiquam; cùm temeritatem plerumque audacia, timorem afferre providentia ſoleat. Priora duo in milite, poſterius in duce requiſiverim; huic enim imperandi tantum munus incumbit, illum obſequii laus manet. illi arma, & virtus propria; huic conſilium, virtutiſque regimen. Tantum autem in audaciâ atque timore momenti, ut victoriæ iſta principium habeat, hic futuræ cladis: immò vel ominis inſtar eſt, quippe præſagiente eventum animo. Qui verò pacis inſigne togam maluerit, duo ab iſto imprimis exigit Gloria; prudentiam, ac

animum magnum, qui in periculis conſtans offenſam populi pro utilitate publicâ non reformidet. Præclarè Tiberius ad Senatum: *Majoribus meis dignum, rerum veſtrarum providum, conſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publicâ non pavidum credant. hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcerrimæ effigies, & manſuræ.* Et Mamertinus Conſul ad Iulianum Imperatorem. *Hoc polliceor, ſemperq; præſtabo, mihi neque in ſuggerendis conſiliis veritatem, neque in adeundis (ſi res popoſcerit) periculis animum, neque in hominum voluntatibus pro Rep. lædendis libertatem defuturam.* Ad poſterius quod attinet, à patriæ parente Cicerone etiam exemplum habe, qui frementi olim civitati, & ex indignatione clamorem tollenti, reſpondit: *Nihil me clamor iſte commovet, ſed conſolatur, cum oſtendit, cum indicat eſſe quoſdã cives imperitos. Nunquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui ſilet, Conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur.* Alterum ecce præbebo in Fabio Cunctatore, qui milites, cum moræ impatientes prælium poſcerent, & minas adderent, hoc modo repreſſit:

Fervida ſi nobis corda, abruptumq; putaſſent
Ingenium Patres; & ſi clamoribus iſtis

Turbari

Turbari facilem mentem: non ultima rerum,
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.

Sed deſino plura coacervare, paſſim enim obvia in Hiſtoriâ tam Romanâ, quàm Græcâ. Ad prudentiam venio, cui tantùm veteres illi tribuerunt, ut eam ſuum unicuiq. Deum dicere non dubitaverint. hæc autem maximè in conſiliis verſatur, quæ ut rectè dentur, animum ab odio, amicitiâ, irâ, atque miſericordiâ vacuum eſſe oportet; non enim facilè quid utile, quid ſalutare expediet, ubi illa obſtabunt. Ac multa ſanè exempla eorum, qui per affectum abrepti malè conſuluerunt, & qui voluntati ipſi ſuæ repugnantes rectè atq. ordine fecerunt. Et quamdiu vera conſilia valuerunt, tamdiu proſperum imperium, omnia regna, nationes, civitatesque habuerunt: contrà, poſtquam gratia, lubido, metus ea corruperũt, imminutæ opes, fracta potentia, ademptum imperium, ſervitus impoſita fuit. Hoc quoque diligenter expendendum, utrum utile Reip. ſit quod conſulatur, item effectu promptum, aut certè non nimis arduum: quippe non parum confert ad conſilii præſtantiam, & laudem, facile eſſe, quod utile. Sæpenumerò recta conſilia, quia ad effectum perduci non potuerunt, ſtatum rerum

aut everterunt, aut graviter concuſſerunt; ita ut vel data ea non eſſe, vel, quod proximum, non tentata longè cōducibilius fuerit. Quod ſi voluntatem neceſſitas extorquebit, atque ad ardua erit confugiendum, adhibitâ tamen ſummâ cautione & conſtantiâ extrema experiatur, donet ſe Reipublicæ, adjungat periculum ſuum, &, ſi tanta Fortunę iniquitas ſit, non reformidet cadere eâ ſtante, quâ cadente ſtare non poſſit. Cum autem conſilia dare, teſtę magno Ariſtotele, res inter homines ſit omninò divina, indignum profectò miſerumque eſt, conditionem eorum longè iniquiſſimam exiſtere: tum enim bona tantùm cenſentur, cum eventus bonus. quamobrem non injuriâ Demonico dicit Iſocrates. ἡγοῦ κράτιστον εἶναι παρὰ μὲν θεοῦ εὐτυχίαν, παρὰ δ' ἡμῶν αὐτῶν εὐβουλίαν. Atque eventum quidem proſperum omnes ſibi participes vendicant: alii invidi, quando jure delibare inde nihil poſſunt, in caſum eum convertūt. At verò adverſum uni conſultori imputant, & fortunam in temeritatem declinant, fitque illud Aſcræi.

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

& licet anteà probata ſint, tamen, quia malè ceciderūt, gravi ſupercilio ut pernicioſa damnantur,

nantur,fortuitaq. in culpam trahuntur. Scilicet familiare hominibus, omnia ſua, ut Mævius iſte, ſibi ignoſcere, nihil aliis: & rerum invidiam in perſonas, non cauſas derivare. Planè quemadmodum in morbis ſanitatem receptam numini imputant, artis beneficio tribuunt nihil: contrà ſi naturâ morbum adjuvante mors invaſerit, medicinam incuſant, Deum prætereunt. Sed magna hæc conſolatio à bona voluntatis conſcientiâ; & quando abſis à culpa, ſine quâ peccatū nullum, moderatè quod evenit feras. Homo enim ſapiens turpitudine, non caſu, & delicto ſuo, nō aliorum injuriâ commovetur. Non ſine cauſſâ Naſo quondam, etſi iratior:

— careat ſucceſſibus opto,
Quiſquis ab eventu facta notanda putat.

Opus autem & heic eſt illâ, quam modò dixi, animi magnitudine, quâ utrumque caſum & exſpectet ſecurus, & excipiat intrepidus: nec ſi, quem non ſperaverat, exitum ſortiantur, illicò dejiciatur (ut molles ſunt in adverſis animi) quod nunquam non cum graviſſimo Reip. fit detrimento. Hoc credat potius: fata obſtitiſſe, neceſſe fuiſſe, aliter evenire nō potuiſſe. at neceſſitas ut evitari non poteſt, ita neq. debet percellere. Sapienter olim C. Cæ-

ſar ille armis pariter & animo maximus: *Neceſſe eſt evenire Cæſari, quod neceſſe.* Idem ſibi inculcet, obfirmetque ſeſe, ancipiti fortunæ maturâ virtute occurrens: &, cum omnia ſollicitè caverit, nihil timeat; quandoquidem impedita incertaque conſilia pavidi habent: Hinc apparet, quàm grave atque difficultatum pleniſſimum ſit, Remp. adminiſtrare; quamobrem rectè Senatui reſpondebat Tiberius: *Experiendo didiciſſe, quàm arduum, quamq́ Fortunæ ſubjectum regendi onus.* At vulgus, cum ſplendorem iſtum, & ſpeciem ſolummodò externam intueatur, amœnam & amabilem faciem contemplans, ad invidiam properat: quod ſi ingruentem illam immanem vim curarum, vigiliarum, & reliqua tot tantorumque laborum aſpera perſpiceret intelligeretque, eam ipſam vitam, cui ut beatiſſimæ invidet, ut multò miſerrimam irrideret. Sed ut ſeveri patres durius habent, magisq. exercent filios quos magis diligunt; ita quoque communis omnium parens Natura, quos Gloriæ aptat. Tertiam verò prætereà virtutem tibi ingeram, & neceſſariò: Animi moderationem. Ea mentem impotenti ſuperbiæ incurſu tranſverſam ferri, & in præcipitia abripi non permittit. Audi à Rege vo-

cem inſignem,& dignam Rege. *Gloria in integro eſt addità modeſtiæ famâ,quæ neque ſummis mortalium ſpernenda eſt, & à diis æſtimatur*. Gravem oportet eſſe,item humanum:illud ad Reip. iſtud at tuum honorem pertinet; utrumque autem utrique utile. niſi modum teneas, gravitas in ſuperbiam exorbitabit, in contemptum humanitas declinabit. ContemptusReip.infringit commoda;cujus maximè intereſt,rectorem ſuum ut dignitate eminentem, ita etiam auctoritate eſſe munitum: ſuperbia de gloriâ,quam exſpectas,non parum detrahet. Habe in oculis Laberianum hoc

Citò ignominia fit, ſuperbi gloria.

Et Phalereus iſte philoſophus dicet tibi; *Non negligendum eſſe ſupercilium,ut minutal quoddam faciei.poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Certè graviſſimum à ſuperbiâ metuendum periculum, quia corrumpit plerumque homines Fortuna; cui cùm ſe permiſerint,facilè naturam ac virtutē dediſcunt. Verùm enimverò viri verè ſapientis animus nunquā mutabitur;quippe deſciſcere ab iſtis moribus,ob quos ad tantum fuerit evectus faſtigium, turpiſſimum exiſtimabit,certus eò ſe incrementis ſuis fore majorem, quò ſublimitatem ex

decoro inclinabit magis, ac ſubmittet. Præclarè Menelaus ad ambitioſum fratrem:

— ἄνδρ᾽ δ᾽ οὐ χρεὼν
τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους
μεθιστάναι.

Et profectò habet proprium hoc ſibi atque ingenitum Virtus, ut honorum præmiis incitetur felicius; erigaturque, non efferatur. Summa ergo hîc cura eſto. Alios à privato homine mores exigas, alios à publico; & malè habet rationem ſui, qui, publicam perſonam cùm ſuſtineat, privatum tamen agit: malè quoque vulgus inſanum adſcitam ex muneris neceſſitate gravitatem faſtus ac ſuperbiæ vocabulis inſectatur; cùm hoc ipſum prudentiæ maximè ſit, tempori concedere, decoro ſe aptare, ex Reip. dignitate ſemper gerere. Et ſanè honoris oblatione hoc tacitè abs te exegit Reſp. tu, cùm acciperes, promiſiſti: cognoſce quod promiſeris; præſta quod debes. Sed conſideranda diligenter tempus, res, locus, ac homines cum quibus agas. In publico gravis ſis, in negotiis tractandis ſeverus ad Catonis exemplum, facilis in miſerorum ærumnis, adverſus delicta ſententiæ tenax, ut boni perfugium in te ſentiant, mali perniciem: in largiendo liberalis; dignis des,

& quæ

& quæ digna: ne aut innocentiam aliorum corrumpas, aut tuam liberalitatem. Majoribus honorem, æqualibus amorem, minoribus comitatem exhibe; ubique tamen tui memineris, & temperes, ne vel ſervilis, vel animi impos, vel nimis facilis videare. Atque ſic eveniet, ut nihil gravitati ſimplicitas, auctoritati humanitas ſit detractura. Adjungam nunc pro coronide Eloquentiam. nam ex eâ quoque gloriam comparari veteres arbitrantur, in quo alia mihi ſententia. Vti eâ debent Remp. adminiſtrantes ut authoritatem acquirant ſuis dictis, nam nomini gloriam non poſſunt; &, ſi poſſent etiam, ut magnanimis vile nimis eſſe oportet. Vt quid enim, cum res præclaræque actiones iſtam præbeant, à verbis exigant? ventis, inquam, & in ventos abeuntibus? Proponam nihilominus veluti neceſſariam prudentiæ armaturam, ſine quâ inermis ſit, ac tueri ſeſe & aſſerere nequeat. Demetrius verè ajebat, quantum in bello ferrum, tantum Rep. hanc valere. Bona malaque non ſuâ naturâ, ſed verborum majeſtate æſtimantur. nō poteſt diſplicere ſatis, quod debeat, niſi turpitudo exaggeretur; neq. item placere quicquam, niſi dignitas amplietur; ſemperque ferè apparuit mutam virtutem

oppreſ-

oppreſſam fuiſſe, vitia contrà etiam ſine ullâ voce oppreſſiſſe. Deinde cum crebro uſu veniat, ut quædam, licet cogi poſſint, melius ſuadeantur; quid utilius quàm ut perſuadeantur? ac beneficium iſthoc omne hæc una cõferet. hæc efficiet, ut, quod utiliter ſuadetur, placidè perſuadeatur, libenter benigneque accipiatur. Summa certè ejus vis eſt, cui neq. ira, neque arma reſiſtere ſæpenumerò valuerunt. Piſiſtratus, quia diſertior, Solonem retudit, regnum Athenienſibus abſtulit. Egit Athenas Pericles, verſavitq. pro arbitrio: ſed abuſus uterque re præſtantiſſimâ, ſicuti ambitio ſolet. pro publicâ utilitate utere, quiſquis uteris. Exemplum ecce unum, quo maius non invenio. Regibus exactis cùm à patribus plebs diſſideret, armaque aduerſus eos infeſta ſumpſiſſet, conciderat in ipſis penè primordiis ampliſſimi ſpes imperii, niſi miſerrimo illo ſtatu divina Menenii Agrippæ ſubveniſſet facũdia; cui uni ſplendorem, monarchiam, æternitatem urbium iſta Vrbs, cui haſtas, vexilla, phaleras, ſtatuas, triumphos, gloriam denique omnem viri magni, qui poſteà exſtiterunt, quaſi debent. Veteres quoque illi reges, magni, & Iove prognati, ut ait Homerus, majeſtate ac ſceptro nõ contenti,

etiam

etiam oratores eſſe voluerunt. Neque Iovem ſolùm conſiliarium, Martemve homicidam, aut bellicoſam Minervam coluerunt, ſed & Calliopen, illam facundiæ præſidem,

τῆς ἔπη ἐκ ςόματος ῥεῖ μείλιχα.

Malè enim, periculoſeque regit, qui in monendo ſuadendóve alienâ voce opus habet. Apparet igitur quanti uſus Eloquentia, quanti fructus, quantæ neceſſitatis: ideoque non neglexerunt homines in imperiis & rebusp. ſummi. non negliges tu quoque, qui clavo te ac gubernaculo paras, aut jam tenes.

CAP. XVII.

Pacis ne an belli artibus maior comparetur.

SEd utrum? domi ne, an militiæ; in togâ, an ſago comparetur major? maxima quidem pars ſagum ſemper, ego togam præferam, invitis Marte ac Bellonâ; eorumque alumnis falſam præſtantiæ minuam opinionem. Facilior quidem illa bellica, atque promptior. quis negaverit? at civilis hæc amplior. Atque ut ab eo quod caput eſt incipiamus: quis unquam ſanæ mentis bellum ante pacem, corpus ante rectorem animum poſuit? animi robur toga, corporis ſagum oſtendit: animi

hîc

hîc omne opus, qui, ſi in militiâ intrepidus, ſufficit; in togâ magnus præterea & excelſus requiritur. Quippe non raro tranſverſi ingruunt turbines, tempeſtatesque graviſſimæ, inter quarū violentiam minimè tamen conſternari, clavum tenere, ne de manibus excutiatur providere; recteque navim iſtam publicam dirigere, cui tot hominum commiſſa vita; in omnem partem excubare; leges, judicia conſtanter defendere; meminiſſe præterita, proſpicere futura; nullo metu dejici, nullâ ſpe aut gratiâ flecti; nihil denique ab utilitate publicâ, nihil ab honeſti normâ diſcedere, id verò ſuprà omnia arduum; artis, induſtriæ, laboris, conſtantiæ pleniſſimum. Deinde ferro ibi, hîc legibus: ibi vi, hîc ratione agitur. ibi imperia parantur, hîc adminiſtrantur, conſervantur. Horrida, inquiunt, in bello cuncta, cuncta aſpera. ubique pericula, ubiq. plurima mortis imago, quæ ad gloriæ amplitudinem facere iſti multum volunt. Bona verba, ſodes. Quantum temporis in caſtris curâ vacuum, aut periculo? incluſus intrà vallum, veluti intrà urbis muros, tutus deliteſcit, miles, nec miles: feriæ multæ, & otia: interque ſecuritatem aleæ, vini, luxus longè remotus mortis iſte timor, quem jactant. Quando

aciem

aciem committit, manum conſerit, tum tantū viri & militis nomina meretur, aliâs otioſa. At iſta quid? humi, & ſub adverſo Iove requieſcere, inopiam & laborem ſimul tolerare, corpus infatigabile, animum alacrem gerere, hiemis & æſtatis incommoda æquali patientiâ vincere? laudis plùs habent, quàm gloriæ. Illa verò optima Reip. gloriam largiuntur; fortiter ac ſtrenuè facere; in periculis verſari, interque ea conſilium non amittere; prælia agitare, hoſtem ferire, intercipere; in id ſemper intendere; non in mollitie deſidem eſſe, & exercitum ſupplicio cogere; non illum arctè, ſeſe laxè, ac ſine ullo freno habere; non illius laborem ſuam gloriam facere. Hæc etſi magna omninò, nihil tamen ad perpetuas togæ curas, & immenſam negotiorum multitudinem; certamina quoque plurima, & maximè periculoſa, contra populi cùm tumultus tum ſeditiones, ut mobilia ejus ingenia, & vitia: quæ quidem prudentiâ, & invictâ animi fortitudine cōpeſcere, multò quàm hoſtem laudabilius. ſiquidem, ut iſte ait, *excellentibus ingeniis citius defuerit ars quâ civem regant, quàm quâ hoſtem ſuperent.* Laudabilius, inquam. occultis enim armis, & veluti ex inſidiis illa pugnant, hic apertis: illa

ſemper

ſemper nocent, hic nocere ſæpius vult, quàm poteſt. Age, etiam mortis horrorem inſpiciamus, quem aggerunt, in quo ſuperando gloriæ meritum ponunt. Quoties pro libertate, pro ſalute publicâ ſpiritus verè divinus de togâ exceſſit, per ſeditionem, iram, & rabiem populi exactus? alius in patriâ iſtâ pro quâ nihil non fecerat, nihil non paſſus, ad majorem patriæ indignationem: alius extrà illam, ipsâ ſcilicet Fortunâ erubeſcente, & ſceleris tanti ignominiam abſcondere cupiente. In ſago plures ceciderunt, in togâ meliores; in ſago aliquando luctus cauſam invenit Reſp. in togâ ſemper. Antigonum regem mortuo Zenone dixiſſe ferunt, οἷον θέατρον ἀπολώλεκα! tu Reip. vocem puta, in tali funere. At mite hîc lethum, & per quietem appetitur: ibi inter infeſta arma, ſtrictos gladios, diſcurrentia tela, concurrentium exercituum inconditos clamores, raucos claſſicorum ſtrepitus, quæ omnia terrorem majorē incutiunt, magiſq. percellunt. Quaſi verò non ſemper interritus eſſe militis animus debeat, omni momēto mortis contemptum ſtipendio ſuo profitentis: quaſi etiam mors non ubique eadem, ubique æquè terribilis: quaſi denique non melius ſit preruptâ ad eam viâ, & brevi, quàm

planâ

planâ ac longâ contendere; cum iſta tarditate plerunque plus doloris afferre, hæc brevitate moleſtiæ habere minus ſoleat. Deinde, quid ibi præter mortem magnoperè metuendum? hîc, cum omnes curæ in publicâ ſalute fuerint defixę, ſummam etiam ſępiſſimè caſuum acerbitatē ſubire neceſſe. pro gratiâ indignatio refertur, pro laude ignominia, pro mercede pœna. Quæ univerſa ſi rectè inter ſeſe comparentur, quis non Achilli Neſtorem, Themiſtocli Solonem, Pauſaniæ aut Lyſandro Lycurgum, C. Mario M. Scaurum, Cn. Pompeio M. Ciceronē prætulerit? ego certè, & præ Marte Cōſum patrē laudaverim. Dicā igitur liberâ voce, etſi inviſa jam olim verba,

Cedant arma togæ;

Non autem quæ ſequuntur;

— *concedat laurea linguæ.*

Ac ſanè exiſtimo equidem veteres iſtos non tam indignatos, concedere debere togæ arma ſua, quam lauream imperatoriam linguę oratoris. Et erras Cicero, erras.

CAP. XVIII.

An etiam Doctrinâ: item quantum illa momenti ad eam habeat.

ALteram item viam nonnulli volunt per Doctrinam. Deſinant erroris, obſecro.

Famam quidem & nominis immortalitatem cum honore ac laude conjunctam Muſæ largiuntur, at Virtus ſola gloriam, cui amplius quiddam & illuſtrius ineſt, quod animo facilius complecti, quàm linguâ aut ſtylo exprimere. Quantum inter lucem ac ſplendorem diſcriminis, tantundem hîc. Virtus illa Gloriæ mater in actione conſiſtit, rebusque gerendis: doctrina per vaga tantùm cogitationum diffuſa in mente ſedē fixit, nec uſquam ſeſe profert, aut tranſit ad res. Iuvat tamen non ſegniter, & viæ lenit difficultatē, quandoquidem ad augendam virtutem & prudentiam virium habet plurimum. Aliquid grandius dicam. Hæc quid Gloria ſit, ubi ſit, quomodò acquiratur oſtendit, cùm exempla illa majorum, incitamenta ac fomenta virtutis, contra novercantis Oblivionis injuriam benigna & forti manu aſſerit. Hoc mihi vide, atque pretio ſuo æſtima. Etſi ſubſiſtere per ſe Gloria poſſit, ſine hâc tamen ignorabitur, & nomen non habebit: tum enim denique ad gloriam quicquam confert illuſtribus viris ſua virtus, cùm noſcendam eam poſteris hæc proponit. Patriæ liberator, conſervator, pater tum cognoſcitur, & meritorum conſequitur præmia, cùm non perituris literarum monumen-

numen-

numentis hęc conſecrat. Quis Achillem nôſſet, quis Alexandrum, quis Cæſarem, quis cæteram tot præſtantiſſimorum heroum manum, abſque hujus unius beneficio? Quantũ putas regum maximorum jacere in tenebris, quos neque majeſtas valet erigere, aut vindicare? quorũ ſceptra ligonibus mors æquavit?

Vixêre fortes ante Agamemnona
Multi: ſed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq́; longâ
Nocte, carent quia vate ſacro.

Niſo & Eurialo immortalitatem ſpopondit Virgilius, & promiſſi fidem implevit. Idomeneum, ſi gloriam quæreret ſtabilem, à ſuis eam ſcriptis exſpectare juſſit Epicurus. Non ſine cauſsâ Fulvius ille Nobilior novem Muſarum ſimulacra ex Ambracienſi oppido tranſlata Herculi conſecravit, æde communi dicatâ. Intelligebat videlicet mutuâ operâ ornari, juvarique. Muſarum ſiquidem quies ab Hercule defendi debet, Herculis virtus Muſarum voce cantari. Rectè Pindarus.

ὅταν καλὰ ἔρξας ἀοιδᾶς ἄτερ,
ἀγησίδαμ', ἐς ἀίδαο σταθμὸν
ἀνὴρ ἵκηται, κενεὰ πνεύσας,
ἔπορε μόχθῳ βραχύ τι τερπνὸν
τίν δ' ἀδυεπής τε λύρα,

γλυκύς τ' αὐλὸς ἀνα-
πάσσει χάριν. ἔχοντι δ' εὐρὺ κλέος
κόραι πιερίδες διός.

Iniquam herclè ſortem, ut meliore conditione dicta agant, quàm facta: & induſtriæ virtutes eſſe, præmia Fortunæ. Hinc Alexander felicem prædicavit Achillem, quod Homerum laudatorē inveniſſet. Themiſtocles quoque illam ſe vocem libentiſſimè auditurum affirmabat, quæ laudes ſuas optimè eſſet decantatura. Cæſar res à ſe geſtas, ne poſteritas neſciret, ipſe memoriæ mandavit, ut omninò ſe poſſet

Tollere humo, victorq́ue virûm volitare per ora.

Cicero idem ſe facturū minatus, ſi à Luceio non impetrarit, idq́ue ad clariſſimorum virorum exemplum. His itaque qui ad gloriam contendūt nihil expedit magis, quàm ut Muſarum ſemet alumnis inſinuent, perennaturi unà cum iis. Theophanem Mitylenæum rerum ſuarum ſcriptorem Pompeius Magnus pro concione militum civitate donavit, beneficium tam amplum accuratâ oratione augens, quâ non inchoare ſe, ſed referre gratiam teſtaretur. Summo itidem amore Accium poëtam D. Brutus complexus eſt, magnoperè eius

rè ejus laudatione delectatus. Quid Athenienſes commemorabo, qui quod in aſmate quodam à Pindaro eſſent laudati, tanti grandiloqui iſtius vatis fecerunt teſtimonium, ut donis quàm plurimis honoraverint, & à Thebanis ſuis ob id infenſis mulctato, duplum ejus pecuniæ, quam mulctæ nomine ſolverat, remiſerint, ſtatuâ inſuper æneâ ante regiam porticum collocatâ, cum diademate, pallio, lyrâ, libro. Hujus aureo carmine optimè finiam.

ταὶ μεγάλαι ἀλκαὶ
σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι.
ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσο-
πτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ,
εἰ Μναμοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος
εὕρηταί τις ἄποινα μόχθων,
κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

CAP. XIX.

Adoleſcentia prima capax ejus. Prudentia & ab ingenio, & ab experientiâ. Cur adoleſcentiam prudentem tam citò mors occupet. Et an ea adoleſcentia ſit.

VEniam nunc ad illum humanæ ætatis veluti florem Adoleſcentiam. Hæc prima capax gloriæ: hæc decreſcens ut vitæ in-

 crementa

crementa dat, ac robur juſtum, viribus quas amittit ipſi ſuffectis, ita & gloriæ: maximè ſi annos mens ſuperet, & canitiem oſtendat. Nam uti

φύονται καὶ νέοις
ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας
ἐοικότα χρόνον:

ſic ſæpè Virtus, Prudentia, ac per eas gloria. Talis Achilles, talis Alexander, talis Iulianus, *Virtute ſenior, quàm ætate:* ut ait Ammianus. Talis Piſo iſte apud Silium, qui

Ore puer, puerique habitu, ſed corde ſagaci
Æquabat ſenium.

Et cum duplici à fonte naſcatur prudentia, ingenio nempe, & experientiâ; ab ingenio tamen potiſſimum. Inde jam olim Plautus dicere non dubitavit,

Ingenio, non ætate apiſcitur ſapientia.

Quæ ab ingenio prudentia eſt, ea matura valdè, ac fructus in Remp. magni, certique: quæ ab ætate, tarda, ac ſera, & per caſuum vadit præcipitia. Itaque iſti qui ingenii viribus minus pollent, ſed ab experientiâ oculos accipiunt, magno frequenter damno Remp. affligunt. Vnde tritum hoc: *Experientia magiſtra ſtultorum.* Pauci autem ingenitâ illâ prudentiâ

dentiâ utilia à noxiis diſcernũt, plures exemplis uſuq; rerum periculosè docentur. Quod cum ita ſit, ludit plerunque hîc Fortuna, ut præmaturo quodam & feſtinato abitu vitam relinquant, &, quaſi tempus ferre non poſſint, ad ſenectutem minimè pertingant. Vnde Cato non injuriâ filium admonuit, *Senilem juventam ſignum eſſe prœmaturœ mortis.* Sed iſti etſi ſenes non decedunt, tamen in ſenectâ, verùm morum, quæ multò laudabilior. Nam quotuſquiſque non in ætate maximè provectâ, corpore ſenili, animo puerili extremum obit diem, vitamque quam avidè toties votis extendit, dum ſine ratione conſumpſit, ſpe ſemper habet minorem? quotuſquiſque habet, quo vixiſſe ſe teſtari queat, præter canos & rugas, capitis dehoneſtamenta, & turpia ſenectæ indicia? In otio & ignaviâ elapſi anni, non vitam, ſed umbram ejus aliquam duntaxat præ ſe ferunt. Nobiles iſtæ animæ è corpore juvenili & vegeto abeunt ſeniles, immò ſenes: quippeni? quæ quod vixerint non numerant, ſed quod præclarè egerint: paucitatem annorum operum multitudine compenſantes; parumq. illud, quicquid eſt, benè utendo ampliſſimum reddentes. Qui minus, licet in ipſa juventâ, ſenes dicas,

eas, qui plura paucis diebus, quàm alii multis annis virtutis opera egerint? Nunquam in excolendâ gloriâ, cui ſe uni devoverunt, ceſſant: ubicunque ſunt, in magnificentiſſimo ſe ſemper univerſi terrarũ orbis theatro eſſe exiſtimant; nec quicquam ſuum vel dictum vel factum in occulto eſſe poſſe, quippe Fortunam famæ omnia noſcenda proponere. Alteri hi, tanquam pulcerrimum iſtum virtutis ſolem ferre nequeant, veluti ſolifugæ noctuæq. omne tempus in latebris exigunt. Atque eorũ quidem vita quid aliud eſt quàm mors? immò morte ipsâ incommodi plus habet, plurimum ignominiæ. Illorum vita verè vita qui aliquid ſemper vitâ dignum efficiũt, nec per degenerem ignaviam ſenectutem obſcuram ac ignobilem exſpectant. Non ætatis metiuntur ſe ſpatio, quam Natura dedit; ſed perennitatis, quam Gloria promittit. Malunt celebrem vitam, quàm longam: verùm & hæc longiſſima eſt, ac finem neſcit. In Virtutis atque Gloriæ palæſtrâ ut exerceri pulcrum arbitrantur, ita exſpirare quàm certiſſimè nõ reformidant: certi æquè ignavos, qui, quùm non oportet, mortem deſiderant; & refugiunt, quum ſit oportunum. Quos ſi non ſenes, ſed juvenes fato ſuo fungi dicimus,

dicimus, næ peſſimè de illis judiciũ ferimus, & noſtram ipſi in judicando temeritatem ineptiamque prodimus. Illos quidem nihil lædimus, ἄτρωτοί γε θεῶν παῖδες.

CAP. XX.

Nobilitate natalium, & opibus multum ad eam promovetur. Paupertati via oſtenſa.

NEcdum Adoleſcentiam ſtilus dimittit,

ἁ καλλίςα μὲν ἐν ὄλβῳ,
καλλίςα δ' ἐν πενίᾳ.

Fatendum tamen; ut paupertas non planè avertit, ita multò faciliorem viam ſternunt nobilitas & opes parentum, ſi ad fortunam virtutem quis afferat. Verum iſtud Tragici.

δεινὸς χαρακτὴρ, κ' ἀπίσημος ἐν βροτοῖς
ἐσθλὸν γενέσθαι. κ' ἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
τῆς εὐγενείας τοὔνομα τοῖσιν ἀξίοις.

Excitat vehementer natalium ſplendor, & ſtimulus ingens eſt animo ingenuo gloria majorum, ut impar eſſe illi nolit, aut indignus. Aſcanium iſtum adſpice, quem

Et pater Æneas, & avũculus excitat Hector.

Vt enim pugilum fortitudo ſpectantium clamoribus, parataeq. ad prælium acies imperatoris ſermone accendũtur, ita urit alacremq. reddit, laus avorum. Atque hoc fuit, quod

adoleſcentibus nobilibus, qui gloriæ per majores inſerti ſuos, additi monitores, qui frequenti exhortatione, repetitâque ab atavis uſque & retrò majoribus nobilitatis laudatione, in verâ ad gloriam & claritatem viâ per eorundem veſtigia ducerent; & quod à principe ſuo familia lumen acceperat, id ne poſterorum deſidiâ amitteret, ſed continuatâ longâ ſerie in manus traderet natorum natis. Huc Reperatum Vrbi præfectum rex Athalaricus quondam hortatus fuit: *Redde laudes poſteris tuis, quas tu à maioribus accepiſti.* Porrò non parum etiam Natura juvat, quæ generoſæ mentis ſemina in ipſos transfudit; & ſponte ſe in illis exerit, quod aliis acquirit induſtria.

> φυᾷ τὸ γενναῖον
> ἐπιπρέπει ἐκ πατέρων παι-
> σὶν λῆμα.

Et, quod Venuſinus.

> *Fortes creantur fortibus, & bonis.*
> *Eſt in juvencis, eſt in equis patrum*
> *Virtus: nec imbellem feroces*
> *Progenerant aquilæ columbam.*

In hos igitur conjecti omnium oculi, conjecti animi: quid agant, quomodò vivant inquiritur; &, tanquam in clariſſimâ luce verſentur,

ſentur, nullum eorum vel dictum vel factum eſſe obſcurũ poteſt. Et hoc ipſum ad gloriam accommodatiſſimum eſt, in omnium oculis eſſe, penitus inſpici. Dixi de Nobilitate; addo nunc jam Opes: has belli nervum Orator dixit, ego Nobilitatis. πένης γὰρ οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ. Colonus iſte Mycenæus in Electrâ.

λαμπροὶ γὰρ εἰς γένος γε· χρημάτων δὲ δὴ
πένητες. ἔνθεν ἡ ὑγένει' ἀπόλλυται.

Et verò cùm omni quidem ordini gravis ſit paupertas, tum præcipuè nobilitati, cui ſenium primò, mox mortem adfert. Opes vetuſtam originem in nobilitate continuant, novam admittunt; immò, ut nunc ſunt tempora, inſerunt. his deficientibus ex nobili plebs fies. Quoties hominibus ſummo loco natis per egeſtatis injuriam priſtinam tueri dignitatem non licuit? dignitate autem perditâ, ſenſim nobilitatis quoque exiſtimationem interire eſt neceſſe: quam amittere, id verò eſt ipsâ etiam nobilitate excidere. Itaque ſemel de faſtigio devolutis aſcendere rurſus non datur, opprimiturq. generoſus animus, &, poſtquã omnes conatus ſuos infelix conſumpſit, Virtutis Gloriæque iter deſerere cogitur. Non injuriâ ergo Pindarus.

εἰ δέ μοι πλοῦτον θεὸς ἁβρὸν ὀρέξαι,

ἐλπίδ'

ἐλπίδ' ἔχω κλέος εὐ-
ρέος καὶ ὑψηλὸν προσω.

Apparet ecce quanta in hanc partem Fortunæ ſit vis, quanto adminiculo magnanimis, quæ novercali neſcio quâ invidiâ animum magnum in paupere casâ non admittit. Vt gemmæ pretium majus, ſi auro inſeratur, ita nobilitas ſplendidior, ſi opes adſint, ſine quibus dignitatem tueri atque obtinere nequaquam poteſt. Non aliâ de cauſsâ Cicero exul de filio ſollicitus ad uxorem ſcribebat: *Per fortunas miſeras noſtras, vide ne puerum perditum perdamus. Cui ſi aliquid erit: ne egeat mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortunâ, ut cætera conſequatur.* Quamobrem juſtum profectò votum illud apud Euripidem in Andromache.

ἢ μὴ γενοίμαν, ἢ
πατέρων ἀγαθῶν
εἴην, πολυκτήτων-
τε δόμων μέτοχος.

Item hôc Callimachi ad Iovem.

χαῖρε πάτερ, χαῖρ' αὖθι· δίδου δ' ἀρετήν τ'
ἄφενός τε,
οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
οὐδ' ἀρετὴ ἀφένοιο.

Quod quamvis ita ſit, alacriter nihilominus

tenuis

tenuis fortunæ, & obſcuri loci adoleſcentes magna ſpectare ſemper debent, ad eaque rectis ſtudiis contendere; quod firmiore facere animo licet, quia non modò non invidetur iſti ætati, verùm etiam favetur; Viri quippe magni, ut ipſos ſe gloriæ ſuccreviſſe ſeniorum meminerunt, etiam ad ſuam enitentes alios læti adſpiciunt: bonamque indolem altius adſurgentem fovent, non reprimunt. Nec indignantur, ſi inter eximiam claritatem ſuam alienæ quoque virtutis fulgor reſplendeat; quemadmodum in nocturno cælo magna illa lumina alia ſeriùs orientia non excludunt, aut ejiciunt. Sua in altero unumquemq. natura delectat. Maligni nimis veteres trunci, qui virgulta propè ſuccreſcentia ſucco privant, & incrementa impediunt. Et verò ſimilem ſui evadere quenquam nolle, hoc eſt Reip. & omnis penè generis humani detrimentũ expetere; quod in auguſtas iſtas animas non cadit. Primam autem & facillimam ad Gloriam viam adoleſcenti aperiet notitia hominum clarorum & ſapientum, deque Rep. benè merentium: non aliter quàm hedera, quæ validam amplexa arborẽ, unà cum eâ erigit ſe, & attollit. Horum præceptis gaudeat, horum exemplis ad virtutum ſtudia ducatur:

catur: ad hos ſi ſe frequens cõtulerit, opinionem afferet populo; eorum fore ſe ſimilem. Commune etenim cunctorum eſt judicium, quod

τοιοῦτός ἐσθ' ἕκαστος οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Sic Phocioni ad honorem & gloriam Chabriæ familiaritas iter ſtravit. Ciceronis ignobilem adoleſcentiam Senatus princeps Mutius Scævola ad Remp. capeſſendam inſtruxit. Cato major ad Q. Maximum ſeſe applicabat: C. Marius ad Cæcilium Metellum. Ariſtides ad Cliſthenem, ad Ariſtidem iterum Cimon, ad Philopœmenem Polybius, ad Syllam Pompeius, ad Ageſilaum Lyſander, ad Epaminondam Pammenes. & per hos, quod quærebant, quiſque invenit.

CAP. XXI.

Plurimi humili loco nati ad ejus culmen pervenerunt.

QVanquam autem

Haud facilè emergũt, quorũ virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

permultos tamẽ obſcuro loco natos ad ſummum faſtigium aſcendiſſe, generiſque tenebras virtutis ſuæ luce illuſtraſſe cognoſcimus. Vt enim imperiorum, provinciarum, ur-

biumque

biumque claritas naſcitur, creſcit, floret, ſeneſcit, interit; ſic familiarum. per vices ſurgunt, ſtant, cadunt. iſte fatorum luſus eſt. Rectiſſimè paſtor ab Aſcrâ.

— *βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε, φατοί τε,*
ῥητοί τ', ἄρρητοί τε, διὸς μεγάλοιο ἕκητι.
ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει.
ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει.
ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Et Phryx ille Fabulator à Chilone rogatus, quid rerum in cælo Iupiter gereret, reſpondit. *τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ.* Non debet ergo vel natalium obſcuritas, vel inopia à præclarâ hâc cogitatione dejicere: nihil tam altum, quò non Virtus pertingat. Præſtantius multò eſt à ſe profectum ad maxima pervenire, incrementaque omnia ſua ſibi debere, quàm majoribus incumbere, & natalium excelſum ſublimitate verticem tenere Fortunæ: beatioreſque illi ſunt, qui poſteros habere nobiles meruerunt, quàm qui majores habuerunt. A te memoriæ ſuæ initium majores accipiant, poſteri virtutis exemplum. Pulcrum cum abavis etiam communicare quod poſteris relinquas: quippe ſurſum & deorſum radios Gloria ſpargit, & in om-

in omnem ſe proſapiam partitur, omnes partes implet: illis genuiſſe te decus adfert, his abs te genitos eſſe. Plus eſt illuſtrē eſſe, quàm nobilem; talem te virtus faciet tua. Propone ob oculos quemlibet ex priſcis iſtis heroibus; quid eſt cur ſimilem te his fieri poſſe deſperes? Audi Scipionem Livianum, juvenem adhuc, & gloriæ cupiditate flagrantiſſimum. *Maximo cuiq; id accidere animo certum habeo, ut ſe non cum præſentibus modò, ſed cum omnis ævi claris viris comparet.* Majores tui ſunt, & quaſi hæreditarium gloriæ tradent ſplendorem, ſi dignum te iis præſtiteris: præſtabis verò, ſi hoc planè conſtitueris, nulli te nobilitate eſſe inferiorem; & tantum habere unumquemque nobilitatis, quantum virtutis. Illud ſolum tuum, quod meruiſti. alienum, quicquid à majoribus tenes; in quod Fortunæ plus juris, quàm tibi. Nullius non principium ultra memoriam remotum. à mundi initiis ad hæc uſque tempora multoties alternata ſeries nos perduxit: ſi ab ultimâ origine inire numerum liceret, in eâdem certè progenie tenebras cum luce commutatas, lucemque tenebris viciſſim obſcuratam deprehenderemus; ſordes in ſplendorem abiiſſe, hunc rurſus ſordibus inquinatum cognoſcere-

ſceremus. Nō faciunt nobilem fumoſæ imagines, ſed animus. ille, ille eſt, qui nobilem te, ille qui ignobilem exhibebit. huic vel ex infimâ conditione ſupra omnia culmina licet aſcendere. Poteſt ex humili casâ prodire vir magnus. Oraculi vocem attende:

Sūmos poſſe viros, & magna exēpla daturos,
Vervecum in patriâ craſſoq́, ſub aëre naſci.

Quid referam plurimos, quorum è tenebris denſiſſimis orta claritas etiamnum oculos nobis perſtringit? hiſtoriæ abundè repræſentant, & exempla non pauca ab avorum, ac patrum, immò noſtro quoque hoc ævo peti poſſunt. Sed vivorum ut magna admiratio eſt, ita cenſura difficilis. Quin eò ſuperbiæ atque dementiæ delapſi multi, ut quales ſint æſtimari honorarique velint, quales fuerint agnoſcere nolint: quod ſanè quid aliud eſt, quàm beneficium numinis aut inficiari, aut erubeſcere? Et tamen conveniebat fortunæ in melius mutatæ recordatione animum oblectare, Deoque, per quem tanti eſſent, gratias agere: memores offenſam ejus bonitatem, quod benignè dederit, auferre cum pœnâ: Nec profectò pudori eſſe priſtina debet obſcuritas, quæ ad gloriæ ipſius amplitudinem confert plurimū: & quantò illa major, tantò

F hæc,

hæc. denſiſſimis tenebris exoriens ſol mundo clarior refulget, nec cuiquam debet ſplendorem ſuum: ita tu, qui à majoribus nihil habes, omnia à teipſo. ſplendes totus, ſplendes ſolus in tuâ gente, neque eſt quod ulli feras acceptum. alii majoribus obnoxii ſunt, at majores tibi. Deus autem, dum nonnullos, quos humiles invenit, in ſublime evehit, hoc omninò velle judicandus eſt, ut oſtēdat nullâ ſe habitâ natalium ratione paſſim beneficentiam ſuam extēdere: quippe arcano quodam conſilio munera diſtribuit, beneficiaq. ſua hominum eripiens judicio, cupit in abjectis ſtatuere miraculum, quo nemo vel ex contemptiſſimâ ſorte Virtute duce ad magna ſe pervenire poſſe deſperet. Ac certè, ubi in exempla hæc oculos defigis, quid oberit, quò minus & ipſe meliora indies cogitare de te audeas? cum ſtultiſſimum ſit vano aliquo puſilli animi terrore dejectum perpetuæ ſe infelicitatis damnare, ſpemque, quæ vel incerta rectè fovetur, amittere, atque in deſperationem convertere. Quin immò ſi principia deſtituant, fortiter ſpei tuæ inſiſte, animumque Fortunæ magnum oſtende: ſpondeo, mox defatigata, ubi vires exhauſerit, deſtituta eſt, &, quem protervè exagitavit, diſcet

reve-

revereri. Multos non tam illa votis dejecit, quàm ſua deſperatio: neque tantum propriis viribus poteſt, quantum alieno metu, atque ignaviâ. Cave, cave: & iſtud Iulianum tene. *Magnæ indolis ſignum eſt, ſperare ſemper.* Cum verò ab exili magnus evaſeris, ſollicitè & cautè utere felicitate tuâ: ſi negligis, cades profectò. Neque aliunde interitus, non dicam hominum, aut familiarum, ſed gentium, imperiorumq. maximorum. Græciam mihi aſpice, & Italiam, reliquumque tot regnorum ac rerump. florem; iſtam invenies occaſus cauſſam. Et hoc ipſum imminentis ruinæ indicium eſt, Fortunam ſuam non regere, aut colere. Itaque quiſquis es, qui ſtas, & ſtare ultrà voles, Agathocles eſto, &

Fortunam reverenter habe.

CAP. XXII.

Nonnulli priore ætate turpiter exactâ viri poſteà clariſſimi evaſerunt.

VIdimus honeſtam paupertatem ad alta tendentem, & è tenebris prodeuntia illuſtria nomina: nunc eos, qui, infamiam juventę cum ſummâ virilis ætatis claritate commutantes, in Virtutis quaſi adoptionem venerunt, læti intueamur. Nonnullos enim il-

lecebris ſuis malè ſuada Siren luxuria impeditos tenuit, qui diu vehementi vitiorum jactati turbine, immò naufragi, ac jam jam profundis fluctibus abſorbendi, poſteà tamen ventis magis placidis ac proſperis uſi portum invenerunt: quod neſcio quo ſecreto Naturæ evenire conſilio dicam. Videtur certè rebus cunctis ineſſe quidam veluti orbis, ut, quemadmodum mundi temporumque vices, ita etiam morum vertantur. Et quid mirum, ſi homo magnæ iſtius molis, cujus expreſſam in ſe imaginem circumfert, motus, viciſſitudinesque referat? Vt ille ſiderum princeps ſol, luminum omnium maximum atque clariſſimum, toties in exortu cum matutinis nubibus diu multumq. colluctatus, vix tandem ſub medium diem, ac ſæpè jam declivis, radios terris oſtendit: ſic adoleſcentiâ nequitiæ nubilo offuſcatâ, virtus maturâ & grandiore aliquando ætate, perruptis disjectisque quibus obſidebatur nubibus, clarius exſplendeſcit. Peregrinatus eſt in vitiis animus, non habitavit: cui à longâ iſtâ & turpi peregrinatione, tanquam ab inferis reduci, meritò gratulandum. Themiſtocles ajebat pullos ferociſſimos, poſtquàm domiti eſſent, equos fieri optimos. id ad vitam humanam non malè

traxeris.

traxeris. Q. Catulus quanto in luxu vixit? Quid Q. Fabio Maximo Allobrogico, quid C. Valerio Flacco magis infame? Themiſtocles, ille in quo communis Aſiæ & Europæ vel ſpes vel deſperatio poſteà ſtetit, toti Græciæ ruborem incutit. Quis ignorat quàm turpiter Solon vixerit? Manlij Torquati initia mentis tarditate irriſa fuerũt: Cimon in ſtultitiâ creſcentem ſpiritum produxit. Atque hi omnes maximi tamen viri evaſerunt, imbecillæ ætatis vitia robuſtæ virtutibus abundè compenſantes. Quæ tam contraria ſi attentiore cogitatione conſideraveris, duos in uno corpore extitiſſe homines credideris, adoleſcentem turpem planeque ſervilem, & virum divinum. De Mercurii Plautini proſapiâ non malè dixeris, qui & ſuam dei, & Soſię nequam vernulæ in Scenâ perſonam ſuſtinet. Cavete tamen vos nepotuli, ne latebram heic quæratis, aut effugium: non dabo. Ab ipſis primis annis frugi eſtote, & Virtutem colite. Huic debetis, quicquid vivitis: ſatis factũ exiſtimatis, ſi partem ſaltem aliquam ei tribueritis? deponite vana iſta & noxia opinionum. Totos vos ſibi vendicat. quid fugitis, aut illuditis, tanquam citò ſatis ad illam acceſſuri? nolite. & viam ejus ſtatim, ſtatim calcate. Fatui

eſt, immò inſani, à medio potius quàm principio velle auſpicari: & imperfectum omninò, quicquid à principio ſuo initium non habet. Virtuti injuriam facitis, Naturæ leges infringitis: hoc ſi movere necdum poteſt, illud certè moveat, quod ipſimet vobis miſeriam & acceleratis, & augetis. Dolet Virtus, queritur Natura, vos graviſſimum accipitis damnum: capite mentem ſanam, & vel à primordiis vitæ ſapite. Hoc ſuadeo.

CAP. XXIII.

Nonnulli viciſſim à majorum claritate degenerârunt.

AIt in Agamemnone ſuâ Aeſchylus.

δικων εὐθυδίκων
καλλίπαις πότμος ἀεί.

Et tamen, an quâdam fati occultâ directione? nimis verum eſt, quod ab Heraclidis in Euripide dicitur.

——ἓν ἐν πολλοῖς ἴσως
εὕροις ἂν ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

Cui ſimile illud vatum patris Homeri.

παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

quæ ſanè ubi conſideraveris, non injuriâ Demoſthenem dixiſſe exiſtimabis, τῶν ἀγαθῶν ἀν-

δρῶν,

ἀρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη ἐίη, φαύλȣς ἀποβαίνειν τȣ̀ς ὑȣ̀ς. Vnde tritum iſtud, *Heroum filii noxæ.* Ac profectò nimis ſæpè præſtantiſſimorum virorum liberi, in ſummam provoluti infamiam, acceptam à majoribus lucem exſtinxerunt, tanquam ad ſubvertenda ea nati, quæ virtute ipſi pepererant. Majoribus poſterisq. rei, cenſum avitum nobilitatemque in ſe demerſerunt, gurgites & ſepulcra patrimoniorum. rem indignam hercules! Melius cum illis actum, qui ſine poſteritate de rebus humanis exceſſerunt. Quid illuſtrius Scipione Africano mihi dabis? quid Q. Fabio Maximo Allobrogico? quid M. Tullio Cicerone? Excepêre horum ſplendorem non homines, ſed portenta potius nobilia quædam, teterrimis ignaviæ ac nequitiæ ſordibus involuta. Felix Antoninus Philoſophus fuiſſet, ſi, illud omnis turpitudinis exemplum, Commodum imperii hæredem non reliquiſſet. Atque hos quidem tantos viros eo modo Fortuna exagitavit; & cùm in ipſos nihil ſibi liceret, in liberis ita protervé illuſit. Alios, cùm de pluribus facilis bonos eligendi eſſet poteſtas, aut judicium ſuum fefellit, aut præpoſterus quidam adfectus in errorem compulit. Itaq. Auguſto & Traiano nec adoptivos habere bonos

nos contigit, idque ad majorem populi indignationem, qui æquiore ferre animo ſolet, ſi quem parum feliciter genuerit princeps ſucceſſorem, quàm ſi quem malè elegerit. Optimo jure exclamare poſſunt:

ζηλωτὸς ὅστις εὐτύχησεν ἐν τέκνοις.

Intuere etiam noſtrum hoc ævum, non invenies ſine eâdem labe. Nobiles multos videbis, paucos audies: multi cinguli jus habent, pauci meritum; majorum virtute deſtituti, gloriâ tumidi, à quibus deſcenderint & planè obliti ſunt, & nimis meminerunt. Bradeæ olim jactanti apud populum nobilitatem ſuam, in calceis eam tantùm habere fuit exprobratum: & hos quoque iſto dicto percutias. At quàm turpe eſt nomen habere ſine ſpecie? homines, ut Laberius ille, verè ſepulcri ſimiles! Sed relinquam in luto ſuo deformes animas, quæ utinam tantum à majoribus lucis non accepiſſent; quorum quidem claritatem longiſſimè remotam ut contingere non poſſunt, ita neque infuſcare, aut contaminare: non herclè magis, quàm nitidum iſtum ſolem cloacæ, aut alia quævis obſcœna loca, quæ irradiat.

Ὦ μέλανες ἔστι, θάτερον ζητῶ γένος.

CAP.

CAP. XXIV.

Cur in viris maximis forma etiam præſtans, inquiſitum.

HOc nunc inquiram, quod etſi nihil ad Gloriam, raro tamen ab ejus alumnis ſeparatum eſt. Lege omnes Hiſtoricos; quotieſcunque viri alicujus magni vultus depingitur, plurimo eum decore plerunque honeſtatum videbis. Sed quid? an hoc pictorum more, qui fingunt, adfingunt quidlibet? quia nimirum è pulcro corpore gratior venit virtus. Non herclé. Hiſtoricis id non licet, etſi Poëtis: & veriora hîc omnia ſint oportet, quàm illa quæ apud Sagram. Sed neque Poëtæ hâc in re poëtæ; quin ſententiam proferunt velut ex tripode. Apud Euripidem ita Creuſam adfatur Ion.

γενναιότης σοι καὶ τρόπων τεκμήριον,
τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ' ὦ γύναι·
γνοίη δ' ἂν τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι
τὸ σχῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Nonnus de Emathione Dardani vultum admirante.

θάμβεεν ἀνέρος εἶδος, ἐπεί νύ οἱ ἔμφυτος ἥβη
ἠνορέην καὶ κάλλος ἐμίγνυε σύζυγι μορφῇ.
θάμβεε τηλίκον εἶδος· ἀριφραδέων γὰρ ἀνάκτων

[illegible] in ævum].
[illegible] Diabolorum
[illegible] sed inspecti hor-
[illegible] *faciei gene-*
[illegible] his quasi signis
[illegible] quæ prædicant, ſpe-
[illegible] facies est. Veteres
[illegible] qui [illegible] momenta
[illegible] in ſecreta cæle-
[illegible] angustissimam
[illegible] habere de ca.
[illegible] animum ven-
[illegible] antè, & ſe dig.
[illegible] Quid verò
[illegible] ſuffragium?
[illegible] maximè defor-
[illegible] vultu repræ-
[illegible] inclusis conve-
[illegible] Nec ratione caret, quod
[illegible] lumen Pythago-
[illegible] disciplinæ ſuæ initiando-
[illegible] conjecturâ de
[illegible] habitu investiga-
[illegible] ſpiritus ejuſmodi
[illegible] Sed vel hoc quoque arca-
[illegible] *ſuaſſar* non pa-
[illegible] quod læto animo vultus gau-
de-

det, triſti dolet. In morbido etiam aut languido corpore proſterni ferè univerſum ejus vigorem videmus: aliquando, quod triſtius, ne redire quidem, etiam cum redierit valetudo. Itaque C. Cæſar ex vulnere ab Adduo circa Autageram in Armeniâ inflicto ut corpus inhabile, ita animum Reip. minus utilem habere cœpit. Iure ergo laudabis formam; non illam à Venere, quæ fœminis indita manifeſtam præ ſe mollitiem fert; ſed à Virtute, quæ intuenti tibi virum oſtendat: in quo, quod audis, etiam videas.

CAP. XXV.

An gloriam appetenti laudare ſeipſum liceat; & quatenus.

NOn inſcitè olim A. Cæcinna. *Impeditum eſt, Seipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur.* Quapropter nō injuriâ diſputabitur, an integrum cuiquam ſit, illi quidem qui ad Gloriam contendet. Dabo hoc ſummo viro, tot reorum olim patrono, M. Tullio Ciceroni, qui malè eo nomine apud ſuos audiebat. dabo, inquam, ſummo viro, & defendam: quid enim ni? Nam ſi bonus quiſquam eſt, nihil dicet, ac ne volet quidem, niſi quod verum; qui autem vera narrat, ecquid

arrogat? non tribuit ſibi laudem, ſed vindicat, & propriam occupat: ſin malus eſt, non jam laudat ipſe ſeſe, ſed vituperat: vituperium enim merum laus falſa, &, liceat Iureconſultorum verbo dicere, vitioſa. Cum verò unuſquiſque, ut maximè boni particeps; ita quoque laudabilis, cur non liceat ipſi, de eo quod habeat, honeſtè gloriari? apud probos quidē: nam apud improbos ſi faciat, nihilo melius egerit, quàm robuſtus aliquis, qui in imbecillos vires ſuas velit experiri. Apud veteres illos Romanos, quibus ſimplicitas nuda placebat, vitam anteactam narrare nō arrogantia cenſebatur, ſed potius laudabilis quædam morum fiducia; quæ, quia in animis bonorum de adfectu ſimplici ſurgit, genus eſt virtutis. Ecce M. Valerium Voleſi F. dictaturam deponentem: *Non placeo*, inquit, *concordiæ auctor, optabilis mediusfidius propediem, ut mei ſimiles Romana plebs patronos habeat.* Livius Druſus, vir ſanctiſſimus, meliore in omnia animo ingenioque uſus, quàm fortunâ, in atrio domus ſuæ percuſſus, cùm extremum redderet ſpiritum, intuens circumſtantium mærentiumque frequentiam. *Ecquando*, inquit, *propinqui, amiciq́; ſimilem mei civem habebit Reſpublica?* Non arrogantia hæc fuit,

 ſed

ſed conſcientiæ convenientiſſima vox. Quid de Anaxagorâ cenſebimus, qui ab Athenienſibus exilio multatus cùm eſſet, eique diceretur: *Privatus es Athenis*: *immò illæ me*, inquiebat. Plus ſuâ operâ Athenas indigere ſignificans, quàm ſe Athenarum. Pædaretus Lacon, cùm in numerum trecentorum non eſſet allectus, vultu hilari ſurgens è Senatu diſceſſit, hoc dicto: *Gratias vobis ago, dii immortales, quod urbi huic tam multos dederitis me meliores*. Cato quoque, illud Virtutis exemplum, ita ſe vixiſſe ajebat, ut non fruſtrà ſe natum exiſtimaret. Quàm plenæ hæ laudes? aut non laudes, ſed veriſſima, ac integritati debita teſtimonia. Apud Homerum ſæpiſſimè laudes ſuas prædicat Neſtor: ille, inquam, Neſtor, cui ſi decem ſimiles συμφράδμονας habuiſſet Agamemnon, brevi ſe Ilio potiturum non dubitabat. Et cur vitio detur? adeò ſcilicet innocentiam ac ſimplicitatem optimè æſtimabat illud ævum, quod uberrimè proferebat. Sed hoc tum fuit, quùm nemo rectè faceret, ut facere videretur, ſed quia aliter non poterat: cùm id ſolum viſum habere rationem, quod juſtum eſſet: cùm vitiorum immunes ſuam quiſque fortunam in poteſtate teneret: cùm memoratu digna agere, nec probrum

ullum,

ullum, nec periculum haberet: cum ad gloriam ſine gratiâ, aut ambitione, integritatis tantum famâ ac præconio iter pateret. Poſteà ubi infeſta prorſus facta virtutibus tempora, & tamen peſſimus quiſque earum ſpeciem affectaret, nec poſſet niſi falsò in ſe commemorare, ad eludendum mendacii fucum arrogantiæ nomen inventum eſt, quod etiam bonis, ſine diſcrimine, ab illis ipſis per invidiam affictum. Hoc nimirum deerat infelicitati temporum ſummæ, ut quando vix paucis aliqua eſſet recti cura, nemo rectè facta ſua verè narrare judicaretur. Verùm juſti tenax animus, qui nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert, interno teſtimonio contentus, rectè factorum mercedem ex aliorum judicio non petit, pręclariſſimam de invidiâ vindictã in contemptu ejus ſtatuens. Vt enim honor collatus in alterum honor non eſt, niſi iſte ita interpretetur, & ab animo patientis accipit pretium; ſic injuria, quæ, niſi ægrè feratur, neque lædit, neque injuria eſt: tantùm vanus, & ſine effectu, conatus. Non frangitur itaque, ſed acuitur: & ipsâ offenſâ accenſus, ardentiorẽ Virtutis amorem concipit. Audi apud Saluſtium Marium illum, nõ jam ambitione in præceps euntem, quod
poſteà

poſteà cõtigit; ſed verâ adhuc viâ ad Gloriam graſſantem.

Scio, ego, Quirites, pleroſque non iſdem artibus imperiũ à vobis petere, & , poſtquàm adepti ſunt, gerere: primò induſtrios, ſupplices, modicos eſſe, dein per ignaviam & ſuperbiam ætatẽ agere. ſed mihi contrà videtur: nam, quo pluris eſt Reſp. quàm conſulatus, aut prætura, eò majore curâ adminiſtrari, quàm hæc peti debere. neque me fallit, quantum cùm maximo beneficio veſtro negotii ſuſtineam: bellum parare, ſimul & ærario parcere; cogere ad militiam eos, quos nolis offendere, domi, foriſq́; omnia curare; & ea agere inter invidos, occurſantis, factioſos; opinione, Quirites, aſperius eſt. Adhoc, alii ſi deliquêre, vetus nobilitas, maiorum facta fortia, cognatorum & affinium opes, clientelæ multæ, omnia hæc præſidio adſunt. mihi ſpes omnes in memet ſitæ: quas neceſſe eſt & innocentiâ, & virtute tutari: nam alia infirma ſunt. Et illud intellego, Quirites, omnium ora in me converſa eſſe; æquos bonoſq́; favere: quippe benefacta mea Reip. procedunt: nobilitatem locum invadendi quærere. quò mihi acrius adnitendum eſt, uti neque vos capiamini, & illi fruſtrà ſint. ita ad hoc ætatis à pueritiâ fui, ut omnis labores, pericula conſueta habeam. quæ ante veſtra benefi-

cia

cia gratuitò faciebam, ea uti, acceptâ mercede, deſeram, non eſt conſilium, Quirites. Illis difficile eſt in poteſtatibus temperare, qui per ambitionem ſeſe probos ſimulavere: mihi, qui omnem ætatem in optimis artibus egi, benè facere jam ex conſuetudine in naturam vertit. Bellum me gerere cum Iugurthâ juſſiſtis: quam rem nobilitas ægerrimè tulit. quæſo, reputate cum animis veſtris, num id mutari melius ſit, ſi quem ex illo globo nobilitatis ad hoc aut aliud tale munus mittatis, hominem veteris proſapiæ, ac multarum imaginum, & nullius ſtipendii; ſcilicet uti tantâ in re ignarus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem ex populo monitorem officii ſui, ita plerunque evenit, uti, quem vos imperare juſſiſtis, is ſibi imperatorem alium quærat. At ego ſcio, Quirites, qui, poſtquàm Conſules facti ſunt, acta maiorum, & Græcorum militaria præcepta legere cœperint, homines præpoſteri. nam gerere, quàm fieri, tempore poſterius, re atque uſu prius eſt. Comparate nunc, Quirites, cum illorum ſuperbiâ me hominem novum. Quæ illi audire & legere ſolent, eorum partem vidi, alia egomet geſſi. quæ illi literis, ea ego militando didici. nunc vos exiſtimate, dicta an facta pluris ſint. Contemnunt novitatem meam, ego illorum ignaviam. mihi fortuna, illis probra objectantur.

ctantur. quanquam ego naturam unam, & communem omnibus exiſtumo, ſed fortiſſimum quemque generoſiſſimum eſſe. ac ſi jam ex patribus Albini, ac Beſtiæ quæri poſſet, méne, an illos ex ſe gigni maluerint: quid reſponſuros creditis, niſi, ſeſe liberos quàm optimos voluiſſe? Quod ſi jure deſpiciunt me; faciant idem majoribus ſuis; quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cœpit. invident honori meo: ergo invideant labori, innocentiæ, periculis etiam meis, quoniam per hæc illum cepi. verùm homines corrupti ſuperbiâ, ita ætatem agunt, quaſi honores veſtros contemnant: ita hos petunt, quaſi honeſtè vixerint. ne illi falſi ſunt, qui diverſiſſumas res pariter exſpectant, ignaviæ voluptatem, & præmia virtutis. Atque etiam, cùm apud vos, aut in Senatu verba faciunt, maiores ſuos extollunt; eorum fortia facta memorando clariores ſeſe putant: quod contrà eſt. nam, quantò vita illorum præclarior, tantò horum ſocordia flagitioſior. & profectò ita ſe res habet. maiorum gloria poſteris lumen eſt, neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Huiuſce rei ego inopiam patior, Quirites; verùm, id quod multò præclarius eſt, meamet facta mihi dicere licet. nunc videte quàm iniqui ſint. quod ex alienâ virtute ſibi arrogant, id mihi ex meâ

nos contigit, idque ad majorem populi indignationem, qui æquiore ferre animo ſolet, ſi quem parum feliciter genuerit princeps ſucceſſorem, quàm ſi quem malè elegerit. Optimo jure exclamare poſſunt:

ζηλωτὸς ὅςις εὐτύχησεν ἐν τέκνοις.

Intuere etiam noſtrum hoc ævum, non invenies ſine eâdem labe. Nobiles multos videbis, paucos audies: multi cinguli jus habent, pauci meritum; majorum virtute deſtituti, gloriâ tumidi, à quibus deſcenderint & planè obliti ſunt, & nimis meminerunt. Bradeæ olim jactanti apud populum nobilitatem ſuam, in calceis eam tantùm habere fuit exprobratum: & hos quoque iſto dicto percutias. At quàm turpe eſt nomen habere ſine ſpecie? homines, ut Laberius ille, verè ſepulcri ſimiles! Sed relinquam in luto ſuo deformes animas, quæ utinam tantum à majoribus lucis non accepiſſent; quorum quidem claritatem longiſſimè remotam ut contingere non poſſunt, ita neque infuſcare, aut contaminare: non herclè magis, quàm nitidum iſtum ſolem cloacæ, aut alia quævis obſcœna loca, quæ irradiat.

Ὦ μέλανες ἔστοι, ϑάτερον ζητῶ γένος.

CAP.

CAP. XXIV.

Cur in viris maximis forma etiam præſtans, inquiſitum.

HOc nunc inquiram, quod etſi nihil ad Gloriam, raró tamen ab ejus alumnis ſeparatum eſt. Lege omnes Hiſtoricos; quotieſcunque viri alicujus magni vultus depingitur, plurimo eum decore plerunque honeſtatum videbis. Sed quid? an hoc pictorum more, qui fingunt, adfingunt quidlibet? quia nimirum è pulcro corpore gratior venit virtus. Non herclé. Hiſtoricis id non licet, etſi Poëtis: & veriora hîc omnia ſint oportet, quàm illa quæ apud Sagram. Sed neque Poëtæ hâc in re poëtæ; quin ſententiam proferunt velut ex tripode. Apud Euripidem ita Creuſam adfatur Ion.

γενναιότης σοι, καὶ τρόπων τεκμήριον,
τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ', ὦ γύναι.
γνοίη δ' ἂν ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι
τὸ σχῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Nonnus de Emathione Dardani vultum admirante.

θάμβεεν ἀνέρος εἶδος, ἐπεὶ νύ οἱ ἔμφυλος ἦεν
ἠνορέην καὶ κάλλος ἐμίγνυε σύζυγι μορφῇ.
θάμβεε τηλίκον εἶδος ἀριφραδέων γὰρ ἀνάκτων

 αὐτό-

nos contigit, idque ad majorem populi indignationem, qui æquiore ferre animo ſolet, ſi quem parum feliciter genuerit princeps ſucceſſorem, quàm ſi quem malè elegerit. Optimo jure exclamare poſſunt:

ζηλωτὸς ὅςις εὐτύχησεν ἐν τέκνοις.

Intuere etiam noſtrum hoc ævum, non invenies ſine eâdem labe. Nobiles multos videbis, paucos audies: multi cinguli jus habent, pauci meritum; majorum virtute deſtituti, gloriâ tumidi, à quibus deſcenderint & planè obliti ſunt, & nimis meminerunt. Bradeæ olim jactanti apud populum nobilitatem ſuam, in calceis eam tantùm habere fuit exprobratum: & hos quoque iſto dicto percutias. At quàm turpe eſt nomen habere ſine ſpecie? homines, ut Laberius ille, verè ſepulcri ſimiles! Sed relinquam in luto ſuo deformes animas, quæ utinam tantum à majoribus lucis non accepiſſent; quorum quidem claritatem longiſſimè remotam ut contingere non poſſunt, ita neque infuſcare, aut contaminare: non herclè magis, quàm nitidum iſtum ſolem cloacæ, aut alia quævis obſcœna loca, quæ irradiat.

Ὦ μέλανες ἔστοι, θάτερον ζητῶ γένος.

CAP. XXIV.

Cur in viris maximis forma etiam præſtans, inquiſitum.

HOc nunc inquiram, quod etſi nihil ad Gloriam, rarò tamen ab ejus alumnis ſeparatum eſt. Lege omnes Hiſtoricos; quotieſcunque viri alicujus magni vultus depingitur, plurimo eum decore plerunque honeſtatum videbis. Sed quid? an hoc pictorum more, qui fingunt, adfingunt quidlibet? quia nimirum è pulcro corpore gratior venit virtus. Non herclé. Hiſtoricis id non licet, etſi Poëtis: & veriòra hîc omnia ſint oportet, quàm illa quæ apud Sagram. Sed neque Poëtæ hâc in re poëtæ; quin ſententiam proferunt velut ex tripode. Apud Euripidem ita Creuſam adfatur Ion.

> γενναιότης σοι, καὶ τρόπων τεκμήριον,
> τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ', ὦ γύναι,
> γνοίη δ' ἂν ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι
> τὸ σχῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Nonnus de Emathione Dardani vultum admirante.

> θάμβεεν ἀνέρος εἶδος, ἐπεί οἱ ἔμφυλος ἦεν
> ἠνορέην καὶ κάλλος ἐμιγνυε σύζυγι μορφῇ.
> θάμβεε τηλίκον εἶδος ἀριφραδέων γὰρ ἀνάκτων

αὐτόματοι κήρυκες ἀναυδέες εἰσὶν ὀπωπαί.
Alexander quoque videns Abdolonynum regiâ quidem ſtirpe virum, ſed inopem hortulanum: *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat*. Et loquitur his quaſi ſignis Natura mores uniuſcujuſque prædicans, ſpeculumque quoddam animi facies eſt. Veteres etiam ſapientes, qui naturalium momenta cauſarum ſubtilius ſcrutantes in ſecreta cæleſtia mentis aciem direxerunt, auguſtiſſimam quamque ſpeciem plurimum trahere de cælo exiſtimârunt; divinū iſtum animum venturum in corpus, ſplendidum antè, & ſe dignum metari hoſpitium credentes. Quid verò mirum, ſi virtuti addat forma ſuffragium? Therſites, ille omnium ore maximè deformi, animum longè turpiorem vultu repræſentabat, adeò ut domicilio incluſus convenietiſſimo videretur. Nec ratione caret, quod philoſophiæ clariſſimum lumen Pythagoras, adoleſcentum diſciplinæ ſuæ initiandorum naturam ſagaci quapiam conjecturâ de corporis totius filo atque habitu inveſtigabat, & qualis ibi habitaret ſpiritus ejuſmodi indicio colligebat. Sed vel hoc quoque arcanam iſtam & abſtruſam συμπάθειαν non parum declarat, quod læto animo vultus gau-

det, triſti dolet. In morbido etiam aut languido corpore proſterni ferè univerſum ejus vigorem videmus: aliquando, quod triſtius, ne redire quidem, etiam cum redierit valetudo. Itaque C. Cæſar ex vulnere ab Adduo circa Autageram in Armeniâ inflicto ut corpus inhabile, ita animum Reip. minus utilem habere cœpit. Iure ergo laudabis formam; non illam à Venere, quæ fœminis indita manifeſtam præ ſe mollitiem fert; ſed à Virtute, quæ intuenti tibi virum oſtendat: in quo, quod audis, etiam videas.

CAP. XXV.

An gloriam appetenti laudare ſeipſum liceat; & quatenus.

NOn inſcitè olim A. Cecinna. *Impeditum eſt, Seipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur.* Quaproptèr nō injuriâ diſputabitur, an integrum cuiquam ſit, illi quidem qui ad Gloriam contendet. Dabo hoc ſummo viro, tot reorum olim patrono, M. Tullio Ciceroni, qui malè eo nomine apud ſuos audiebat. dabo, inquam, ſummo viro, & defendam: quid enim ni? Nam ſi bonus quiſquam eſt, nihil dicet, ac ne volet quidem, niſi quod verum; qui autem vera narrat, ecquid

arro-

arrogat? non tribuit ſibi laudem, ſed vindicat, & propriam occupat: ſin malus eſt, non jam laudat ipſe ſeſe, ſed vituperat: vituperium enim merum laus falſa, &, liceat Iureconſultorum verbo dicere, vitioſa. Cum verò unuſquiſque, ut maximè boni particeps, ita quoque laudabilis, cur non liceat ipſi, de eo quod habeat, honeſtè gloriari? apud probos quidē: nam apud improbos ſi faciat, nihilo melius egerit, quàm robuſtus aliquis, qui in imbecillos vires ſuas velit experiri. Apud veteres illos Romanos, quibus ſimplicitas nuda placebat, vitam anteactam narrare nō arrogantia cenſebatur, ſed potius laudabilis quædam morum fiducia; quæ, quia in animis bonorum de adfectu ſimplici ſurgit, genus eſt virtutis. Ecce M. Valerium Voleſi F. dictaturam deponentem: *Non placeo*, inquit, *concordiæ auctor, optabilis mediusfidius propediem, ut mei ſimiles Romana plebs patronos habeat.* Livius Druſus, vir ſanctiſſimus, meliore in omnia animo ingenioque uſus, quàm fortunâ, in atrio domus ſuæ percuſſus, cùm extremum redderet ſpiritum, intuens circumſtantium mærentiumque frequentiam. *Ecquando*, inquit, *propinqui, amicique, ſimilem mei civem habebit Reſpublica?* Non arrogantia hæc fuit,

ſed conſcientiæ convenientiſſima vox. Quid de Anaxagorâ cenſebimus, qui ab Athenienſibus exilio multatus cùm eſſet, eique diceretur: *Privatus es Athenis*: *immò illæ me*, inquiebat. Plus ſuâ operâ Athenas indigere ſignificans, quàm ſe Athenarum. Pædaretus Lacon, cùm in numerum trecentorum non eſſet allectus, vultu hilari ſurgens è Senatu diſceſſit, hoc dicto: *Gratias vobis ago, dii immortales, quod urbi huic tam multos dederitis me meliores*. Cato quoque, illud Virtutis exemplum, ita ſe vixiſſe ajebat, ut non fruſtrà ſe natum exiſtimaret. Quàm plenæ hæ laudes? aut non laudes, ſed veriſſima, ac integritati debita teſtimonia. Apud Homerum ſæpiſſimè laudes ſuas prædicat Neſtor: ille, inquam, Neſtor, cui ſi decem ſimiles συμφράδμονας habuiſſet Agamemnon, brevi ſe Ilio potiturum non dubitabat. Et cur vitio detur? adeò ſcilicet innocentiam ac ſimplicitatem optimè æſtimabat illud ævum, quod uberrimè proferebat. Sed hoc tum fuit, quùm nemo rectè faceret, ut facere videretur, ſed quia aliter non poterat: cùm id ſolum viſum habere rationem, quod juſtum eſſet: cùm vitiorum immunes ſuam quiſque fortunam in poteſtate teneret: cùm memoratu digna agere, nec probrum

ullum,

ullum, nec periculum haberet: cum ad gloriam ſine gratiâ, aut ambitione, integritatis tantum famâ ac præconio iter pateret. Poſteà ubi infeſta prorſus facta virtutibus tempora, & tamen peſſimus quiſque earum ſpeciem affectaret, nec poſſet niſi falsò in ſe commemorare, ad eludendum mendacii fucum arrogantiæ nomen inventum eſt, quod etiam bonis, ſine diſcrimine, ab illis ipſis per invidiam affictum. Hoc nimirum deerat infelicitati temporum ſummæ, ut quando vix paucis aliqua eſſet recti cura, nemo rectè facta ſua verè narrare judicaretur. Verùm juſti tenax animus, qui nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert, interno teſtimonio contentus, rectè factorum mercedem ex aliorum judicio non petit, præclariſſimam de invidiâ vindictã in contemptu ejus ſtatuens. Vt enim honor collatus in alterum honor non eſt, niſi iſte ita interpretetur, & ab animo patientis accipit pretium; ſic injuria, quæ, niſi ægrè feratur, neque lædit, neque injuria eſt: tantùm vanus, & ſine effectu, conatus. Non frangitur itaque, ſed acuitur: & ipsâ offensâ accenſus, ardentiorẽ Virtutis amorem concipit. Audi apud Saluſtium Marium illum, nõ jam ambitione in præceps euntem, quod
poſteà

poſteà cōtigit; ſed verâ adhuc viâ ad Gloriam graſſantem.

Scio, ego, Quirites, pleroſque non iſdem artibus imperiū à vobis petere, & , poſtquàm adepti ſunt, gerere: primò induſtrios, ſupplices, modicos eſſe, dein per ignaviam & ſuperbiam ætatē agere. ſed mihi contrà videtur: nam, quo pluris eſt Reſp. quàm conſulatus, aut prætura, eò majore curâ adminiſtrari, quàm hæc peti debere. neque me fallit, quantum cùm maximo beneficio veſtro negotii ſuſtineam: bellum parare, ſimul & ærario parcere; cogere ad militiam eos, quos nolis offendere; domi, foriſq̨. omnia curare; & ea agere inter invidos, occurſantis, factioſos; opinione, Quirites, aſperius eſt. Adhoc, alii ſi deliquêre, vetus nobilitas, maiorum facta fortia, cognatorum & affinium opes, clientelæ multæ, omnia hæc præſidio adſunt. mihi ſpes omnes in memet ſitæ: quas neceſſe eſt & innocentiâ, & virtute tutari: nam alia infirma ſunt. Et illud intellego, Quirites, omnium ora in me converſa eſſe; æquos bonoſq̨. favere: quippe benefacta mea Reip. procedunt: nobilitatem locum invadendi quærere. quò mihi acrius adnitendum eſt, uti neque vos capiamini, & illi fruſtrà ſint. ita ad hoc ætatis à pueritiâ fui, ut omnis labores, pericula conſueta habeam. quæ ante veſtra beneſi-

cia

cia gratuitò faciebam, ea uti, acceptâ mercede, deſeram, non eſt conſilium, Quirites. Illis difficile eſt in poteſtatibus temperare, qui per ambitionem ſeſe probos ſimulavere: mihi, qui omnem ætatem in optimis artibus egi, benè facere jam ex conſuetudine in naturam vertit. Bellum me gerere cum Iugurthâ juſſiſtis: quam rem nobilitas ægerrimè tulit. quæſo, reputate cum animis veſtris, num id mutari melius ſit, ſi quem ex illo globo nobilitatis ad hoc aut aliud tale munus mittatis, hominem veteris proſapiæ, ac multarum imaginum, & nullius ſtipendii; ſcilicet uti tantâ in re ignarus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem ex populo monitorem officii ſui, ita plerunque evenit, uti, quem vos imperare juſſiſtis, is ſibi imperatorem alium quærat. At ego ſcio, Quirites, qui, poſtquàm Conſules facti ſunt, acta maiorum, & Græcorum militaria præcepta legere cœperint, homines præpoſteri. nam gerere, quàm fieri, tempore poſterius, re atque uſu prius eſt. Comparate nunc, Quirites, cum illorum ſuperbiâ me hominem novum. Quæ illi audire & legere ſolent, eorum partem vidi, alia egomet geſſi. quæ illi literis, ea ego militando didici. nnnc vos exiſtimate, dicta an facta pluris ſint. Contemnunt novitatem meam, ego illorum ignaviam: mihi fortuna, illis probra objectantur.

ctantur. quanquam ego naturam unam, & communem omnibus exiſtumo, ſed fortiſſimum quemque generoſiſſimum eſſe. ac ſi jam ex patribus Albini, ac Beſtiæ quæri poſſet, méne, an illos ex ſe gigni maluerint: quid reſponſuros creditis, niſi, ſeſe liberos quàm optimos voluiſſe? Quod ſi jure deſpiciunt me; faciant idem majoribus ſuis; quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cœpit. invident honori meo: ergo invideant labori, innocentiæ, periculis etiam meis, quoniam per hæc illum cepi. verùm homines corrupti ſuperbiâ, ita ætatem agunt, quaſi honores veſtros contemnant: ita hos petunt, quaſi honeſtè vixerint. ne illi falſi ſunt, qui diverſiſſumas res pariter exſpectant, ignaviæ voluptatem, & præmia virtutis. Atque etiam, cùm apud vos, aut in Senatu verba faciunt, maiores ſuos extollunt; eorum fortia facta memorando clariores ſeſe putant: quod contrà eſt. nam, quantò vita illorum præclarior, tantò horum ſocordia flagitioſior. & profectò ita ſe res habet. maiorum gloria poſteris lumen eſt, neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Huiuſce rei ego inopiam patior, Quirites; verùm, id quod multò præclarius eſt, meamet facta mihi dicere licet. nunc videte quàm iniqui ſint. quod ex alienâ virtute ſibi arrogant, id mihi ex meâ

non concedunt. ſcilicet quia imagines non habeo, & quia mihi nova nobilitas eſt. quam certè peperiſſe melius eſt, quàm acceptam corrupiſſe. Equidem ego non ignoro, ſi jam mihi reſpondere velint, abundè illis facundam, & compoſitam orationem fore. ſed in maxumo veſtro beneficio, cùm omnibus locis me, vosq́; maledictis lacerent, nō placuit reticere: ne quis modeſtiam in conſcientiam duceret. nam me quidem, ex animi ſententiâ, nulla oratio lædere poteſt. quippe vera, neceſſe eſt benè prædicet: falſam vita, moresq́; mei ſuperant. ſed quoniam veſtra conſilia accuſantur, qui mihi ſummum honorem, & maxumum negotium impoſuiſtis: etiam atque etiam reputate, num id pœnitendum ſit. Non poſſum, fidei cauſſâ, imagines, neque triumphos, aut conſulatus maiorum meorum oſtentare: at, ſi res poſtulet, haſtas, vexillum, phaleras, alia dona militaria, præterea cicatrices adverſo corpore. hæ ſunt meæ imagines, hæc nobilitas, non hereditate relicta, ut illa illis, ſed quæ ego plurimis meis laboribus & periculis quæſivi. Non ſunt compoſita verba mea: parum id facio. ipſa ſe virtus ſatis oſtendit: illis artificio opus eſt, ut turpia facta oratione tegant. neque litteras Græcas didici. parum placebat eas diſcere, quippe quæ ad virtutē doctoribus nihil profuerunt.

at illa

at illa multò optuma reip. doctus ſum, hoſtis ferire, præſidia agitare, nihil metuere, niſi turpem famam: Hiemem & æſtatem juxtà pati, humi requieſcere; eodem tempore inopiam & laborem tolerare. his ego præceptis milites hortabor: neque illos arctè colam, me opulenter; neque gloriam meam laborem illorum faciam; hoc eſt utile, hoc civile imperium. namque, cum tute per mollitiem agas, exercitum ſupplicio cogere, hoc eſt, dominum, non imperatorem eſſe. hæc, atque talia maiores veſtri faciundo, ſeq́; remq́; publicam celebravere. quîs nobilitas freta, ipſa diſsimilis moribus, nos illorum æmulos contemnit; & omnis honores non ex merito, ſed quaſi debitos à vobis repetit. cæterùm homines ſuperbiſſumi procul errant. Maiores eorum omnia, quæ licebat, reliquere, divitias, imagines, memoriam ſui præclaram: virtutem non reliquere, neque poterant: ea ſola neque datur dono, neque accipitur. Sordidum me, & incultis moribus aiunt, quia parum ſcitè convivium exorno, neque hiſtrionem ullum, neque pluris pretii cocum, quàm villicum habeo, quæ mihi lubet confiteri, Quirites. nam & ex parente meo, & ex aliis ſanctis viris ita accepi, munditias mulieribus, viris laborem convenire, omnibusq́; bonis oportere plus gloriæ, quàm divitiarũ eſſe. Quin

ergo,

ergo, quod juvat, quod carum æſtumant, id ſemper faciant: ament, potent: ubi adoleſcentiam habuere, ibi ſenectutem agant, in conviviis, dediti ventri, & turpiſſimæ parti corporis: ſudorem, pulverem, & alia talia relinquant nobis, quibus ea epulis jucundiora ſunt.

Elegantem herculè orationem, & excelſi ſpiritus indicem. in quâ ecce tibi verum characterem, & laudis propriæ prædicandæ rectū exemplar. In his te terminis contine, hunc modum ſerva. Diverſum quæris? fruſtrà. non ego dederim, aut quiſquam alius ſapiens, ac cordatus. & impotentis potius animi ſignum apparebit, quàm magni. Cave jactes; at, ubi famæ, auctoritatisve res agetur, ſi inſultantibus te opponas, ſatis eſt: ut tempori, ut neceſſitati parére, non affectui videare. Audeas magis, quàm velis; ut non tam à te proficiſci, quàm exprimi ab aliis cognoſcatur. Vt innocentiam probes, licet narrare virtutes tuas, ac viiam; immò neceſſe eſt. nam hîc tacere non modeſtia ſit, ſed conſcientia, aut degener quidam timor. Modum tantùm inculco; modum. quem teneto.

— μέτρον γ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.

CAP.

CAP. XXVI.

Cur viri plerique præſtantiſſimi violentâ morte occubuerint.

MOrs ultima linea rerum, ait poëta: mihi libri erit. Dicam de extremo vitæ fine, qui viris ferè præſtantiſſimis cruentus ſemper, vulgique judicio infelix, & miſer. In quo mehercules graviſſimus error: nam ſi rectè judicare volumus, ad gloriæ conſummationem maximoperè pertinere cenſebimus. Audiamus ab Vlyſſe cunctorũ vocem.

— *εἰ θανεῖν δεῖ, κατθανοῦμεν εὐγενῶς.*

At illa Auguſti, quinimmò communibus totius plerumque mundi votis petita *εὐθανασία*, quid aut cum gloriâ conjunctum, aut eâ ipsâ dignum habet? Natura etiam hoc ſenſiſſe videtur, dum omnibus penè talem vitæ clariſſimæ exitum dedit. Quin & Animus, corporis hujus, in quo vivimus, imperator, non aliam ſibi convenientiorem arbitratur; quippe, ut magnus eſt, & maximorũ ſemper deſiderio tãgitur, alacriter eam expetit, & fert intrepidè: adeoq́. inſtanti, quod olim Zeno, fortiter dicit. Ἔρχομαι, τί μ' αὔεις; Vt enim vitã præclaris actionibus inſignem tranſegit, ſic ultimum illum ſpiritum in Virtutis ac Glo-

riæ ſinum cum laude & admiratione gaudet effundere. Et verò, quid cædibus iſtis trucidationibusque ineſt miſeriæ? ſcilicet, quia vulgus abhorret ignavum, à metu ejus habebūt opinionem terroris, aut infelicitatis? Vin appellamus. at magnianimi eſt, iſtam non pati ſolùm, ſed contemnere. Verùm, ut dixi, ipſe ſibi expetit: volenti autem neque injuria ulla, neque vis fit. Immò neque vis eſt, illi quidem, qui ſuprà violentiam omnem collocatus. Præterea mors altera mollis, & muliebris planè, hæc maſcula. addo etiam, regia.

Ad generū Cereris ſine cæde & ſanguine pauci
Deſcendunt reges.

Aut potius hæc vera mors eſt, illa altera exitus tantum quiſpiam mollis, ignavis iſtis, qui vitam quaſi ſilentio tranſierūt, conveniens: Oportet, qui verè vixerunt, verè moriantur. Alexander, non Macedo, ſed Romanus, cùm violentam imminere mortem Thraſybulus Mathematicus prædiceret, lætari ſe dixit, quia Imperatoria ea eſſet, neque alia ſummis quibusque, & optimis viris contigiſſet. Huc item Aelii Veri iſtud ſpectat, qui Principē ſanum, non debilem mori debere pronuntiabat. Denique Helena apud Euripidem dicet tibi, ſed è pectore virili verba depromens.

σφα-

σφαγαὶ δ' ἔχουσιν εὐγενές τι καὶ καλόν.

CAP. XXVII.

Epilogus Operis, & ad veram æternamq́; exhortatio: item votum.

AT ſatis jam, ſatis Terrenam Gloriam ingeſſi: nunc averte mentem, &, ad Cæleſtem iſtã erectus ſeriò, ÆTERNITATEM mihi COGITA. Huic uni pareat omnis illa cupiditas, huc ſe referat, in hoc tranquillo portu anchoram figat. Cleobulus ſublime aliquid, & illuſtre ſapiendum eſſe ajebat. hîc applicabis: nulla ſapientia ſublimior, aut illuſtrior. Expende dona tua. Corpus Deus dedit, ſed & animam: in mundo poſuit, ſed & cælum propoſuit. Fruere corpore, animæ fac ſatis. quàm ampliſſimam mundo gloriam relinque, ad cælũ quoque adſpira. Deus invitat: da blandienti, quod non poſſes recuſare jubenti. dolet, cùm reluctaris: quid triſtitiæ illi cauſſa es, qui tantum tibi propinat gaudiorum? Anima hortatur, obtempera: immò precatur, moveare. maximo vendit, qui preces accipit. Tu debes: ſolve debitum lętus, & alacer, accepturus longè plura, longè majora. Res magna quidem exigitur abs te, ſed facilis, ſi voles. cave refractarius ſis. Niſi facis, graviſſima benigni-

nignitati tanti numinis ira ſuccedet, quam nemo effugit unquam, nemo effugiet; nemo toleravit, nemo tolerabit. Pudeat mundo impendere te, quem cælo debeas. Accede ad Deum, cujus exemplum es; qui ubique ſe oſtendit, ubique offert. non potes neſcire eum, qui ubique ſe inculcat. Terram iſtam, quam calcas, intuere, Deum tibi ingeret: cælum ſuſpice, & illinc maximè diſces. Quid terram dico? quid cælum? te, teipſum inſpice, invenies in pectoris tui penetralibus habitantem. Exue peccata tua, & abole. Pudor eſt, cum ingens hæc mundi fabrica interitũ promittat; ac minuatur quotidiè, in te iſta non interire, aut minui. Quid? inquies: ut primum natus ſum, à gloriâ illâ prohibitus fui; quippe jamtum condemnari dignus, cùm unius lapſus trahat in ruinam omnes; unius culpa omnes in pœnam. Antè reum me natura fecit, quàm culpa; & in naturam verſum peccatũ. Bona verba, quæſo. Non eſt verſum in naturam peccatum, ſed, dum mortem ingerit, exigit pœnã ſibi debitam per naturam. Deus naturam ita fecerat, ut homines crearet ad vitam: quæ tamen dum morti nolens generat, illi ſe peccato fatetur obnoxiam, cujus pœnæ deſeruit in vitâ. Nam quis tam crudelem eam

exiſti-

exiſtimet, ut fœtus ſuos exſtinguere velle credat? Ingemiſcit certè, & condolet: libertatem amiſſam & ſuſpirat, & recipere deſiderat. Sed quid alterius tibi pœnam obeſſe conquereris, qui ſcis alterius ſubveniſſe juſtitiam? Obliviſcere damnatum te eſſe per Adamum, & per Chriſtum juſtificatum memineris. Demerſum eſt tartaro grave iſtud pondus, quod in tartarum te deprimebat; & quem morti primi parentis addixerat reatus, ſecundi gratia à pœna revocavit ad vitam. Conflige itaque cum peccato, ut cadat in triumphum tui victoris, ac gloriam: & doleat tandem à ſervo aliquando ſuo ſecurè calcari. Egregius animi miles non vult pugnę præmium, ſine pugnâ, quippe quod non meruerit; atque cùm meruerit, multò ſplendidius putat. Et tu miles es ſub Chriſti ſigno: ei ſacramento dixiſti, quod quantum ſit, ſedulò tecum reputa; curatoque ne vel infrequens ſis, vel ordinem deſeras. Concludam voto. Aeterne pater, qui ab æterno fuiſti, in æternum future, quandoquidem ſine ope tuâ fruſtrà altum quidpiam ſpiramus mortales, rege hunc ſpiritum ad nominis tui ſanctiſſimi gloriam, Eccleſiæ ædificationem, & animæ ſalutem. Aperi oculos mentis meæ, ut mirabilia legis tuæ conſide-

rare queam: educ me de viâ iniquitatis, ut veritatis inſiſtam. Largire ſapientiam tuam, iſtam vitæ arborem, & animæ vitam; cujus viæ amabiles ſunt, ſemitæ tranquillæ. Accende mihi pectus conſtanti erga te amore, ut decurſo hoc vitæ curriculo in illam Gloriæ domum intrare poſſim, celebraturus ibi verâ immortaliq́ue lætitiâ, cum cætero cæleſtium cætu nomen tuum.

EXAVDI O PATER, ET DA.

IOANNIS MEVRSI
AVCTARIVM
PHILOLOGICVM.

LVGDVNI BATAVORVM,
Apud Andream Cloucquium,
Sub ſigno Angeli coronati.
ANNO CIƆ;IƆ.CI.

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS MEVRSI AVCTARIVM PHILOLOGICVM.

CAP. I.

Commendandi formula apud Romanos. item laudandi.

NON ineleganter Nazarius. *In magnis domibus interiorem ornatum veſtibula ipſa declarant.* Vſurpabo, ſed alio ſenſu. Facilè quoque de veſtibulo, ut ita dicam, hujus libri cæterum ornatum cenſebis. Sed cogita Fratri hęc maximè ſcribi, ut in ſtudia humaniora introducamus, cui ſufficere volo. Abſtine, ſodes, à cōtemptu, mi Lector: majora cudo, te meque magis digna,

—— ὧν κράντης χρόνος
μήνης ἑλίσσων κύκλον αὐδηθήσεται·

Videres maturè, ſi otium haberem ex voto: nunc mecum, quando aliter non licet, tempus exſpecta. Interim tamen in his levibus, ſi quæ placebunt, fruere: ſin minus, relinque Fratri, cui, quod cupio, præſtabunt. A commen-

mendandi formulâ erit principium. Apud Romanos veteres, qui commendare aliquem vellent, dicebant: *Spōdeo probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem.* Hoc ipſum eſt, quod *More Romano commendare* vocat Cicero lib. VII. epiſt. XVIII. ad Trebatium: *Ego te Balbo, cum ad vos proficiſcetur, more Romano commendabo.* Plenè cognoſcitur ex epiſt. v. ejuſdem libri. *De quo tibi homine hæc ſpondeo, non illo vetere verbo meo, quod, cùm ad te de Milone ſcripſeram, jure eluſiſti; ſed more Romano, quomodò homines non inepti loquuntur: probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem.* Addam laudationem, ſed ab ævo magis vetuſto: ea ſumma erat, ſi quem Bonum agricolam, bonumque colonum dicerent. Cato in prooemio libri de Re Ruſt. ad Filium: *Virum bonum cùm laudabant, ita laudabant, Bonum agricolam, bonumq́, colonum: ampliſſimè laudari exiſtimabatur, qui ita laudabatur.*

CAP. II.

Familia apud veteres duplex. Familia Aurea. *Lar* Militaris. *Capella emendatus. Lar* Noſter, Familiaris. *Servi in foco cibum ſumebant. Columella correctus. Lares* Vicini, Viales,

Viales, *Plautus illuſtratus.* Marini. Permarini. Hoſtilii. *Sacra facta à peregrè proficiſcentibus Mercurio, Herculi Sanco, Neptuno, Thetidi, Glauco. Neptunus* Redux.

EXpediam rem intricatam & obſcuram, de Familiis & Laribus. Apud veteres Romanos familiæ diſtinctæ in duos ordines: ſervos, qui Familia nuncupabantur; ingenuos, qui *Familia aurea.* Colligo ex Feſto. *Familia aurea in liberis hominibus dicebatur, quorū dux, & princeps generis vocabatur Pater & Materfamiliæ. Vnde Familia nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum; & Familiares ex eâdem familiâ. poſteà hoc nomine etiam famuli appellari cæperunt.* Aureæ familiæ præſtites dii Picumnus & Pilumnus, id eſt Mars, & Romulus, ut docui Miſcell. Animadverſ. lib. 11. cap. 1. Quorum Picumnus, quia princeps Larum erat, *Lar* κατ' ἐξοχὴν fuit appellatus, & quidem *Militaris*, ut à *Familiari*, de quo infrà dicetur, dignoſceretur. Invenio apud Capellam lib. 1. *In ſecundâ itidem manſitabant præter domum Iovis, quæ ibi quoque ſublimis eſt, ut eſt in omnibus, Prædiatus, Quirinus, Mars, Lar Militaris.* Ita reſtituo eum locum. Et paullò pòſt. *Mulciber, Lar Cœleſtis, nec non*

etiam Militaris. Et hic præſes Larium Hoſtiliorum, de quibus in Miſcellis Animadverſ. Hic quoque *Noſter* ab illis vocabatur. Euclio Plautinus.

Nunc tuſculum emi, & haſce coronas floreas,
Hæc imponentur in foco Noſtro Lari.

Apud Apuleium Mileſ.v. ſorores Pſyches dicunt. *Et nunc quidem concedamus ad Maritos, & Lares pauperes Noſtros, ſed planè ſobrios reviſamus.* Symmachus *Patrium* appellat lib. v. epiſt. LXXII. *Octavo demum die, multâ reluctatus itineris difficultate, Larem Patrium ſalutavi.* Idē eſt, qui toties apud Auctores *Suus Lar.* Apuleius Mileſ.XI. *Exoſculatis veſtigiis Deæ, quæ gradibus hærebant argento formata, ad Suos diſcedunt Lares.* Nec alius intelligi debet apud Iuvenalem Sat. III.

Non matrona Laris, non filia virgo, neq; ipſe
Sponſus lævis adhuc.

Diverſus ab hoc erat Lar *Familiaris*, cui cura foci, & familiæ, id eſt ſervorum; qui etiam in foco, tanquam in præſentia Dei ſui, cibum ſumebant. Columella lib. XI. cap. I. *Conſueſcatq; ruſticos circà Larem domini, focumq; familiarem ſemper epulari.* Sed locus luxatus, & corruptus: corrigo. *circà Larem Familiarem, focumq; domi ſemper epulari.* Sed quiſnam

Deo-

Deorum Lar iſte Familiaris? an non Saturnus? firmat validè conjecturam, quod Saturnalibus ſervi depoſitis vinculis tanquam ingenui convivio à dominis excipiebantur, referentes eo feſto fortunam Laris ſui, qui iis quoque diebus tantùm ſolutus compedibus regnabat. Huc pertinent illa Luciani in Saturnalibus. Ἐγὼ δὲ, ὦ Κρόνε, καὶ τοῦτο εἰκάσω, εἰς τοὺς δούλους καὶ παιδοτρίβας φιλάνθρωπον ἐκ τοῦ μύθου ἐκείνου ποιεῖν σε, τιμῶντα τοὺς τὰ ὅμοια πάσχοντας, ἅτε καὶ αὐτὸν δουλεύοντα, μεμνημένον τῆς πέδης. Lar autem Hetruſca vox eſt, & principem ac προστάτην ſignificat, ut docuit ſummus vir, Ioſephus Scaliger ad Propertium. Hinc Lares dicti varii variarum rerũ antiſtites dii. Lar *Cœleſtis* apud Martianum loco citato, & *Cunctalis*: quorum ille cæli præſtes ac princeps deus Iupiter, hic autem Ianus; quem regere omnia crediderunt, ut liquet ex Meſſallæ verbis apud Macrob. Saturnal. lib. I. cap. IX. Præterea quoque Lares urbium apud Capellam lib. II. quorũ tanta majeſtas & reverentia, ut captivos abducere nefas exiſtimaretur, ideoque certo carminis genere evocabantur; quod ne fieret nomina eorum ſummo ſtudio celabantur. Habes fusè in Macrobio lib. III. cap. IX. Erant etiam Lares *Vicini*,

& *Viales*. Arnobius lib. III. *Poſſumus, ſi videtur, ſummatim aliquid de Laribus dicere, quos arbitratur vulgus vicorum atq; itinerum deos eſſe.* Vicorum pręſtites apud Græcos θεοὶ ἀγυιεῖς nominabantur, iique erant Apollo & Bacchus, ut diſcimus ex Suida, Harpocratione, & Ariſtophanis Scholiaſte ad Veſpas. De Apolline ex Plauto quoque paret, Bacchid. Sc. *Herilis patria.*

Saluto te Vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus noſtris accolis, venerorq; te.

ubi falluntur viri docti, qui Vicinum interpretantur τὸ προστατήριον, cùm τὸ ἀγυιέα deberent. Apud Romanos in eodem erat munere Mater Stata, ut ex Feſto licet haurire. Larium vialium Plautus etiam meminit Mercat. Sc. *Divûm atque hominum.*

—— CH. invoco
Vos Lares Viales, ut me benè juvetis.

Et hi fuerunt in Græciâ Mercurius, ἐνόδιος inde cognominatus, Romæ verò Hercules Sancus, cui propter viam ſacra à profecturis facta ex Feſto Macrobioque notum. Livius lib. XL. Lares *Permarinos* vocat, qui θεοὶ διαπόντιοι in Gloſſis. Et hi ſunt Neptunus, Thetis, Glaucus: nam per mare iter facturi immolabant illi taurum, iſti juvencam, huic bovem.

bovem. De Neptuno leges in Cicerone lib. III. de Naturâ Deorũ, item Phurnuto περὶ τῶν παραδεδομένων μύθων, cujus ea verba. καὶ θύουσιν αὐτῷ (τῷ ποσειδῶνι) ταύρους παμμέλανας, διὰ τὴν χροίαν τοῦ πελάγους. Didymus ad Odyſſ. γ'. Ἔθυον ποσειδῶνι ταύρους μὲν διὰ τὸ βίαιον τῆς θαλάσσης, μέλανας δὲ διὰ τὴν χροίαν τοῦ ὕδατος τὴν ἐκ τοῦ βάθους. De Glauco & Thetide ex Val. Flacco diſces, lib. I.

Tum læti ſtatuunt aras, tibi Rector aquarum,
Summus honos, tibi cæruleis in littore vittis,
Et Zephyris, Glaucoq́ bovẽ, Thetidiq́ juvencã
Deÿcit Antæus.

Ad Neptunum quod attinet, hũc etiam Romani eâ de cauſſa *Reducis* nomine coluerunt. Mentio ejus exſtat apud Val. Probum, item in nummis Veſpaſiani, & Gallieni. Atque hactenus de Laribus jam, ſpero ſine lapſu.

CAP. III.

Anagnoſtæ, *iiqueſervi.* Scribæ. Librarii. Bibliothecam tractare.

ROmani illi Doctrinæ ſtudiis addictiores, & quibus voluptati ſummæ tacita iſta cum mutis magiſtris colloquia, ſi quando integrum nõ eſſet propriam operam impendere, (puta in menſâ, balneo, morbo:) alienâ

mebantur, habebantque quos prælegentes audirent, ut vel eo modo tempus non periret. Huic autem uſui ſervi, iique Anagnoſtæ dicebantur. Vatinius in epiſt. ad Ciceronem lib. v. *Dicitur mihi tuus ſervus anagnoſtes fugitivus cum Vardacis eſſe: de quo tu mihi nihil mandaſti.* Ex Plinio idem animadvertas lib. III. epiſt. v. *In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur: quum dico balinei, de interioribus loquor. nam dum diſtringitur, tergiturq́, audiebat aliquid, aut dictabat.* Ecce; *audiebat*, inquit; à quo niſi ab anagnoſte ſuo? Sed &, *aut dictabat*, ibi legis; Ei rei amanuenſes adhibebantur, & *Scribæ* dicebantur. Cicero lib. v. epiſt. xx. ad Rufum. *Ita accepi librum à meo ſervo ſcriba, ut eundem acceperim à fratre tuo.* Erant & *Librarii*, quibus, credo, cura & præfectura bibliothecæ mandata. Cicero ad Sextium lib. v. epiſt. VII. *Cum ad me Decius librarius tuus veniſſet, egiſſetq́ mecum ut operam darem, ne tibi hoc tempore ſuccederetur: &c.* Et hi *Bibliothecam tractare* dicebantur. Idem Cicero epiſt. LXXVII. lib. XIII. ad Sulpicium. *Dionyſius ſervus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cùm multos libros ſurripuiſſet, nec ſe impunè laturum putaret, aufugit.*

CAP.

CAP. IV.

Fata advocare, ſcribere, occupare.

VEteres eo die quo imponenda eſſent infantibus nomina, advocabant mathematicos, qui inſpecto themate genethliaco fauſta infauſtaq. eventura prædicerent. Hinc Statius intelligendus Thebaid. VIII.

Superat in Danaos Heliconius arma Corœbus
Ante comes Muſis, Stygii cui conſcia penſi
Ipſa diu inſpectis lethum prædixerit aſtris
Vranie.

Atque hoc vocabant, *Fata advocare, & ſcribere*. Tertullianus lib. de animâ, cap. XXXIX. *Dum per totam hebdomadā Iunoni menſa proponitur: dum ultimâ die fata ſcribunda advocantur*. Seneca de Divinâ Providentiâ. *Ille ipſe omnium conditor ac rector, ſcripſit quidem fata, ſed ſequitur*. Arripiebant etiam quæcunq. poterant omina in bonam ſcævam, ad impoſitionem nominum, idque vocabant, *Fata occupare*. In Prologo Bacchidum Plautinarum, qui reperitur in Baſilienſi editione.

Vno edidit gnatas niſu geminas:
Parentes, ut fit crebrò, fata occupant,
Placuítque initiatis, Trieteride
Quas ederent, Bacchi vocare nomine.

 Aliquid

Aliquid etiam hâc de re in Auſonianis Scaligeri invenies.

CAP. V.

Onerariarum navium magnitudo quomodò diſtincta. A magiſtratu diſcedentes orationem habebant. Civitate donatorum mutata nomina, & in tabulas relata.

NAvium onerariarum magnitudinẽ per amphoras Romani diſtinguebant. Locus apud Ciceronem eſt, & puto unicus, unde diſcas, in epiſtolâ Lentuli lib. XII. *Idcircò etiam naves onerarias, quarũ minor nulla erat duûm millium amphorarum, contractas, in Lyciâ à claſſe ejus obſideri.*

Deponentes magiſtratum concionem ad populum prius habebant, quâ videlicet fidem ſuam & integritatem in munere geſto prædicarent. Primus omnium id facere impeditus fuit Cicero à Metello Tribuno, ut ipſe conqueritur in epiſtolâ ad fratrem ejus Q. Metellum Celerem Proconſulem, lib. V. *Ille, quod te audiſſe credo, pridiè Kalendas Ianuarias, quâ injuriâ nemo unquam in aliquo magiſtratu improbiſſimus civis affectus eſt, eâ me conſulem affecit, cùm Remp. conſervaſſem; atque abeuntem magiſtratu concionis habendæ poteſtate*

poteſtate privavit: cujus injuria mihi tamen ſummo honori fuit.

Civitate donatis, cum peregrina nomina Romani odiſſent, ſua imponebant. Clarè oſtēdit locus Ciceronis epiſt. XXXVI.lib.XIII. *Cum Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella rogatu meo civitatem à Cæſare impetravit: quâ in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur.* Incidebantur etiam tabulæ; quod ex verbis ſequētibus haurias. *Cumque propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in quâ nomina civitate donatorū inciſa eſſent, revelli juſſiſſet; &c.*

CAP. VI.

Deorum meridiationes, eaq; ad januas templorum ſuorum. Meridiei ſanctitas: à cantu & ſtrepitu tunc abſtineri cur ſolitum. Hoſtiæ Meridiales. *Mundus ab Auguribus quomodò diviſus. Varro emaculatus. Lævæ regioni Dii præſides dati; non item dextræ. Quid in cauſſâ ſit.*

VEteres Græci, ut ipſimet cibo meridie ſumpto ſomno ſe tradebant, meridiabanturque, ita Deos etiam facere eadem exiſtima-

ſtimabant. Locum iis quietis in templo cuiq; ſuo adjudicabant, eumque ad januam. Eâ de cauſsâ nefas meridie templum intrare, quod Deos in viâ eſſe, eoque ire meridiandi gratiâ crederent. Cognoſcere licet ex Porphyrii libro de Nympharum antro. Κατὰ τὴν εἰς νότον ἔγκλισιν τοῦ ἡλίου οὐ θέμις ἀνθρώπους εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερά. ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστιν. ἐστὶ γοῦν καὶ σύμβολον τῆς μεσημβρίας καὶ τοῦ νότου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ μεσημβριάζοντος τοῦ θεοῦ. Prȩtereà cavebat unuſquiſque ſedulò à cantu, omnique alio ſtrepitu, ne Dei ſui, quem præcipuè colebat, ſomnum ac quietem interturbaret. Exemplum clarum apud Theocritum Idyll. 1. ubi Caprarius nefas dicit fiſtulâ canere, quia meridies ſit, & metuendum nȩ Pani deo ſuo ſomnum excutiat. Hæc verba.

Οὐ θέμις, ὦ ποιμάν, τὸ μεσαμβρινὸν, οὐ θέμις ἄμμιν
Συρίσδεν. τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
Τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται.

Sanctus itaque planè, & diis dicatus meridies. Romani quoque eo ipſo diei tempore atram Soli hoſtiam immolabant, ut temperaret immodicos, quibus ſævire tunc ſolet, calores: eaque *Medidialis* dicebatur, quia *Medidies* antiqui pro *Meridies* efferebant. Feſtus. *Me-*

didia-

didialem(ita jam olim corrigendum monui.) *appellabant hoſtiam atram, quam meridie immolabant.* Atra autem iſta hoſtia, quia Sol meridianus nimio ardore res adureret infuſcaretque, unde & αἴθοπα eum eleganter vocat Nonnus Dionyſ. lib. XXIX.

——— ὁππότε γαίης
ἠῶς μέσσον ἀνέσχε, καὶ ἔτρεμε θερμὸς ὁδίτης
αἴθοπος ἠελίοιο μεσημβρίζοντος ἱμάσθλῳ.

In Gloſſario legitur. *Antica*, μεσημβρία. Sed cautè hoc legendū, ne impingat in errorem. Non enim antica ædium *Meridies* appellabatur, ſed tantùm Meridies Antica, idque ab Auguribus, qui cæli ſpatia lituo deſignantes in quatuor partes mundum dividebant. & primam *Anticam*, alteram *Poſticam*, tertiam *Dextram*, quartam *Siniſtram* nominabant: ut diſcimus ex Servio ad Eclogam IX. & Dolabellâ lib. de limitibus agrorum. Antica autem erat Meridies, Poſtica Septentrio, Siniſtra Oriens, Dextra Occidens. Varro Epiſtol. Quæſt. lib. V. *A deorum ſede cum Meridiem ſpectet, ad ſiniſtram ſunt partē* (emendo, *partes.*) *mundi exorientes, ad dexteram occidentes, factum arbitror, ut ſiniſtra meliora auſpicia, quàm dextera eſſe exiſtimentur.* Ergo *Antica*, ut apparet, dictus Meridies, quod

cum ſpectanti ſol adverſus ſit; Septentrionem averſus. Lævis prætereà iſtis regionibus dii lævi prępoſiti, & deæ lævæ. Apertè Arnobius teſtatur lib. IV. *Dii lævi, & lævæ, ſiniſtrarum tantùm regionum ſunt præſides, & inimici partium dexterarum*. Dextris non item. Idem Arnobius paullò pòſt. *Quid dexteræ meruerunt de immortalibus diis partes, ut ſine ullis præſidibus degerent?* Nonne mirum? inveſtigo cauſſam. Cum omina captantes, læta ea ſibi venire cuperent, & à ſiniſtrâ parte eſſent exſpectanda, deos ei deasque præfecerunt, à quibus ſpes ſuas votaque impetrarent: at cum à dexterâ mala adeſſent, nulla ei ſupplicatione, nullis diis opus.

CAP. VII.
Græculi *qui dicti*.

APud Romanos qui impendiò Grecarum literarum ſtudiis dediti erant, Græculi per convitium dicebantur. Ciceroni id nominis impoſitum teſtantur Plutarchus in vitâ ejus, & Hieronymus in epiſtolis. Nec aliâ de cauſâ ille nomen invenit, qui deſcendenti à Palatio Auguſto Cæſari honorificū porrigere epigramma ſolebat, ut ex Macrobio cognoſcimus. Ecce, ut videas pertinax Romæ odium

odium in Græciam terram, in uſu retinuit etiam adhuc ſub Imperatoribus. Spartianum audi de Adriano. *Imbutusq́; impenſius Græcis ſtudiis, ingenio ejus ſic ad ea declinante, ut à nonnullis Græculus diceretur*. Itẽ Ammianum lib. XVII. de Iuliano. *Extrema minitans Iulianum compellationibus inceſſebat & probris, Aſianum appellans, Græculum, & fallacem, & ſpecie ſapientiæ ſtolidum.*

CAP. VIII.

Foci urbium captarum effoßi olim, araq́; everſæ. Cicero illuſtratus.

VOlebant hoſtes urbibus captis, ſi delere eas vellent, in focos maximè ædium ſævire, eosque effodere; ac aras, quæ in iis ſacræ diis Penatibus, evertere; videlicet ut ne loca illa dii rurſus occuparent, & tutelam priſtinam reciperẽt. Haurio ex Euripidis Hecubâ.

ἐπεὶ ἡ Τροία θ', ἐκπρὲς τ' ἀπώλετο
ψυχῇ. πατρῷα θ' ἑστία κατεσκάφη.

Hinc intelligenda iſta quæ toties apud Ciceronem in Orationibus occurrunt; *Pro aris ac focis dimicare*. ac talia. Idem factum in privatorum domibus. Quo reſpexit Cicero, cum de domo ſuâ à Clodio everſâ loqueretur. *Ius igitur ſtatuetis eſſe, uniuſcujuſque veſtrûm ſedes,*

des, aras, focos, Deos penates, ſubiectos eſſe libidini tribunitiæ? Et obtinuit multò tempore pòſt. Apud Marcellinum ecce lib. XXVIII. *Eorumq́; ſoboles, parva etiamtum, ne ad parentum exempla ſuccreſceret, pari ſorte deleta eſt, laresq́; everſi, quos ambitioſè luctuoſis aliorum diſpendiis exſtruxerant.*

CAP. IX.

Spartiani locus correctus.

VItium in Spartiano eſt, quod oſtendam, & tollam, nimis jam diu bono Scribtori injuriam faciēs. Habes in vitâ Adriani Cæſaris. *Matheſin ſic ſcire ſibi viſus eſt, ut ſerò Calendis Ianuariis ſcripſerit, quid ei toto anno poſſit evenire: ita ut eo anno quo periit, uſque ad illam horam quâ eſt mortuus, ſcripſerit quid acturus eſſet.* Omninò mendum eſt: obſecro, quid enim hoc? *ſerò Calendis Ianuariis.* Latet ibi proprium aliquod nomen, quod protraham è latibulo iſto ſuo in hanc lucem. Corrigo. *ut Vero Calendis Ianuariis ſcripſerit.* Vide vitam Aelii Veri: invenies quæ huc pertinent.

CAP.

CAP. X.

Pilei infantum advocatis venditi, quos adjuvare credebantur. Lampridius reſtitutus.

ETiam pileis, quibus infantium nõnullos veſtit Natura, aliquid ad eloquentiam & quæſtum augendũ ineſſe poſterior ætas credidit, unde & obſtetrices ſummâ curâ ſervatos, tanquam theſauros, vendebant advocatis. Diſco ex Lampridio in vitâ Antonini Diadumeni. *Solent deinde pueri pileo inſigniri naturali, quod obſtetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt, ſiquidem cauſidici hoc juvari dicuntur.* Locus notatu non indignus. Sed qui nos hoc docuit, ei gratiam aliquam referendam cenſeo, quòd quâ re, quàm loci cujuſdam reſtitutione, præſtari melius poſſit non video. Is eſt in eodem Diadumeno, verbis infrà ſequentibus. *Primùm omnium jam te exulceratis ſuſpicionibus amare non poſſunt: denique crudeliores inimici ſunt, qui, obliti veteris familiaritatis, ſe inimiciſſimis tuis junxerunt.* Scribſerat ille, *exulcerati ſuſpicionibus.* unâ literâ minus.

CAP. XI.

Ianuarum ſanctitas, quippe Apollini & Iano dicatarum, de cuius etiam nomine dicta. Macrobij

crobij error. Ianeus. *Limentinus. Forculus. Lima. Carna. Mercurius* στροφαῖος. *Tranſgredientibus januas loqui non licitum.*

IAnuas olim ſacras habitas certum, tam apud Græcos quàm Romanos. Apud illos Apollo θυραῖος præſidebat, apud hos Ianus. de Apolline cognoſcimus ex Macrobio Saturnal. lib. I. cap. IX. *Apud Græcos Apollo colitur, qui θυραῖος vocatur, eiusq́ aras ante fores ſuas celebrant, ipſum exitus & introitus demonſtrantes potentem.* De Iano ibidem. *Apud nos Ianum omnibus præeſſe januis nomen oſtendit, quod ſimile* θυραίῳ. Gloſſæ. *Ianus*, θυραῖος θεός. Sed Macrobius errat nonnihil: nam θυραῖος non eſt *Ianus*, ſed *Ianitor*: ſive, ut caſci illi loquebantur, *Ianeus*, quod Feſtus tradit. Manavit id vocabuli à *Iano*, nam veteribus etiam janua *Ianus* dicebatur, ut teſtatur in libris de Naturâ Deorum Cicero. Sed nec cura Iani unius viſa ſufficere, quin & alii dii excogitati, auxiliatores iſtius cuſtodiæ, Limentinus, Forculus, Lima, Carna. Arnobius lib. IV. *Quis Limentinum, quis Limam (credat) cuſtodiam liminum gerere, & janitorum officia ſuſtinere?* Auguſtinus de Civit. Dei lib. IV. cap. VIII. *Tres deos iſti poſuerunt, Forculum foribus,*

foribus, Carnam cardinibus, Limentinum liminibus. Ita non poterat Forculus ſimul fores, & cardinem, limenque ſervare? Græci præter Apollinē θυραῖον Mercurium quoque ϛροφαῖον coluerunt propter cardines. Atq. in deorum horum reverentiam tranſgrediuntes januas non loquebantur. Porphyrius teſtis eſt lib. de Nymph. antro. ούκοῦν ὀδ' ὀπὶ τ̃ ἄλλων θυρῶν ἐφ' ὁπμασοῦν ὥρας ἐξῶ λαλεῖν, ὡς ἱερᾶς οὔσης θύρας.

CAP. XII.

Saluſtius correctus.

DE Saluſtii Catilinâ tollam mendũ, quod tot acutiſſimorum virorum oculos præterire potuiſſe non injuriâ miror. In principio ubi de urbe Româ ei accuratus ſermo. *Avaritia pecuniæ ſtudium habet; quam nemo ſapiens concupivit, ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumq́ virilem effœminat. ſemper infinita, inſatiabilis eſt; neque copiâ, neque inopiâ minuitur.* Hoc certè non nihil eſt, inopiâ non minui avaritiam; & quis æquus ab eâ id poſtulaverit? Omninò legendum, *neque copiâ inopia minuitur.* Verbum unum nunc perit, ſed anteà totius loci ſententia, & decor.

CAP. XIII.

Lepores in delitiis ſummis. Ad formam prodeſſe inter amantes joco dicti. Lampridius correctus. Ex ſecundâ menſâ ſemina fructuum diligenter ſervata à rei arborariæ ſtudioſis.

QVantis in delitiis leporina caro fuerit, abundè proverbium teſtatur. πάντα λαγῶα. Et ab amantibus quoque, quando in menſam inferretur, eo nomine virginibus commendabatur per jocum, quod formam, cujus valdè ſtudioſæ eſſent, in ſeptem dies elegantiòrem conciliaret. Diſcas ex Martialis epigrammate, quod & Lampridius in Alexandro Severo citat, his verbis. *Multi ſeptem diebus pulcros eſſe dicunt eos qui leporem comederint, ut Martialis coci epigramma ſignificat, quod contrà quandã Gelliam ſcripſit hujuſmodi.*

Quũ leporẽ mittis, ſemper mihi Gellia mãdas,
Septem formoſus, Marce, diebus eris.
Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Sed, Muſæ omnes! vos appello; an Martialis cocus, alumnus ille veſter? qui equeſtri ſe dignitate, præturâ, & trium liberorum jure donatum ipſe prædicat? Nunquam crediderim,

neque

neque vos ſiritis: magis depravatam lectionem, ſcribendumque. *Martialis quoque epigramma*. Librarius *coce* ſcripſerat, ſuo more: & ob iſtum ejus errorē Martialis in culinam damnatus. exi, exi magne vir, & Poëta. Redeo ad convivium. In ſecundâ menſâ cum poma pyraque, & alii id genus fructus arborei inferrentur, ſi qui intereſſent rei arborariæ ſtudioſiores, ſēmina ex iis ſedulò conquiſita acceptaque in laciniis ſervabant. Liquet ex epiſtolâ Ciceronis filii ad Tironem, qui prædium emerat, ubi eſſet ruſticaturus, arborariaque plantaturus. Locum habes lib. XVI. epiſt. XXI. *Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundiſſimum conſpectum propono, videor videre ementem te ruſticas res, cū villico loquentem, in laciniâ ſervantem ex menſâ ſecundâ ſemina.*

CAP. XIV.

Quid Dextrocherium, *&* Campagus. *Suidas emaculatus.*

INvenio apud Iulium Capitolinum *Dextrocherium*, quod verbū armillam in dextro brachio geſtari ſolitam deſignare exiſtimo. Locus eſt in Maximino majore. *Pollice ita vaſto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro*

annulo. Iterũ in minore. *Dextrocherium cum coſtulâ, de hyacinthis quatuor*. Et apud Trebell. in Quieto. *Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in reticulis, & dextrocheriis, & in annulis, & in omni ornamentorum genere exſculptum ſemper habuerunt*. Iuvenio & *Campagus*, calceamenti genus. Locus eſt iterum in ejuſdem Capitolini Maximino majore. *Calceamentum ejus, id eſt campagum regium, quidam in luco qui eſt inter Aquileiam & Arziam poſuerunt*. Suidas. Ξυελίδες, καμπάκια. ἢ ἄλλό τι ὑπόδημα διάφορον. Emendo, καμπάγια. Sed erat caligæ potius genus, quàm calcei, & ad reticuli inſtar contexi ſolebat. Colligere licet ex Trebellii Pollionis Gallienis. *Caligas gemmatas annexuit, quum campagos reticulos appellaret*. Reperitur quoque hæc vox in Apomaſaris Apoteleſmatis.

Cap. XV.

Locupletes & Loculi *quid ſint. Cur divites ita dicti. Tertullianus correctus.*

IN ærariis plurimas fuiſſe capſas pecuniarias ſcimus, quæ *Loculi* dicebantur: erantq́. & eburneæ, & ligneæ. In eburneis auream monetam, in ligneis argenteam recondebãt.

Notum

Notum eſt ex iſto Martialis lib. XIV. Lemmate XII.

Hos niſi de fulvâ loculos implere monetâ
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Quia autem loculis iſtiuſmodi plena eſſent æraria, inde ab antiquiſſimis Romanis, id eſt Latinis, *Locupletes* nominabantur, facili ac perſpicuâ dictionis etymologiâ. Poſteâ tranſiit id vocabuli ad ipſos homines, & appellati ſunt ita homines pecunioſi ac divites, quemadmodum *Ventres* comedones voracesque, *Amphoræ* bibones. Nam qui à multorum locorum poſſeſſionibus deduci hactenus crediderunt, quæſo, patiantur ſibi eripi errorem iſtum. Quin & *Loculi* ſimillimo modo iidem dicebantur. Ecce apud Senecam de remediis fortuitorum. *Quis ærario, quis plenis loculis invidet? & iſte, quem dominum pecuniæ æſtimas, pecuniæ loculus eſt.* Tertullianum obiter mihi corrige adverſus Marcionem lib. I. cap. XVII. *Sufficit unicum hoc opus Deo noſtro, quod hominem liberavit ſummâ & præcipuâ bonitate ſuâ, & omnibus locuſtis anteponendâ.* Lege, *& omnibus loculis anteponendâ.* Vult dicere Deum homines liberaſſe bonitate ſuâ, quæ ſumma eſſet, & præſtantior omnibus loculis atque pecuniis, quibus redimi liberarique non potuiſſent.

tuiſſent. Magnum quidem acumen viri clariſſimi, *omnibus Loculiis* reponentis: ſed profectò, niſi ego inſigniter fallor, nihil iſti omninò ad hunc locum, neque Tertulliano hæc ſcribenti unquam in mentem veniſſe affirmare audeam. Expende Lector, & judica.

CAP. XVI.
Carrago. Καῤῥαγὸς. *Trebell. Pollio emendatus.*

PLauſtris olim in orbem compoſitis muniebant ſeſe exercitus, ac pro vallo habebant. Siſenna Hiſtor. lib. IV. *Impedimenta collocant omnia, conſtruunt carros, & ſarraca crebra diſponunt.* Hinc intelligendus Cæſar Belli Gallici lib. I. *Ad impedimenta, & carros ſuos ſe contulerunt.* Et alio loco. *Inter carros impedimentáque prælium commiſerunt.* Ammianus Marcellinus lib. XXXI. *Haud longo ſpatio ſeparatum vulgus inæſtimabile barbarorum, ad orbis rotundi figurã multitudine digeſtâ plauſtrorum, tanquam intramuranis cohibitum ſpatiis, otio fruebatur & ubertate prædarum.* Et munimentum iſtud *Carrago* dicebatur. Apud eundem Marcellinum loco citato. *Incenſis malleolis ad carraginem, quam ita ipſi appellant, aliti velocitate regreſſæ, incentivum audendi majora*

majora popularibus addiderũt. Trebellius Pollio in Gallienis. *Scythæ factâ*(lego, *fractâ.*) *carragine per montem Geſſacem fugere ſunt conati.* Idem in Claudio. *Adde ſervos, adde familias, adde carraginẽ, & epota flumina, conſumptasq́; ſilvas.* Paullò pòſt. *Carraginem tantam quantam numerus hic armatorum ſibimet aptare potuit & parare, nunc incendia fecit, nunc cum omnibus familiis Romanis ſervitio deputavit.* Et iterum. *Campi oſſibus latent tecti, nullum iter purum eſt, ingens carrago deſerta eſt.* Fl. Vopiſcus quoque in Aureliano. *Quærere præterea ubi carrago ſit hoſtium, & verè ſcire quanti qualésque ſint.* In Leonis Imperatoris Tacticis Καραγὸς vocatur. Καραγὸς λέγεται ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν, καὶ τῶν βολῶν, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ.

CAP. XVII.

Amoris duplex arcus. Chæremonis & Euripidis loca comparata. Suidæ ab Athenæo diſſenſus.

AMori duplicem tribuebant arcum veteres, quorum uno triſtitiæ tela, altero lætitiæ ejacularetur. Athenæus lib. XIII. Μετριάζων (ὁ ἔρως) ἐστὶν εὐχαρις, ἐπιτεινόμενος δὲ καὶ διαταράττων χαλεπώτατος, διόπερ ὁ ποιητὴς

ὗτος (ὁ χαιρήμων) οὐ κακῶς αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διαιρῶν φησὶ, δίδυμα γὰρ τόξα αὐτὸν ἐκτείνεσθαι τῶν χαρίτων, τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι τύχᾳ, τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς. Quæ etiam Euripides Iphig. in Aulide.

δίδυμ' ἔρως χρυσοκόμας
τόξ' ἐκτείνεται χαρίτων.
τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ,
τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

Hoc quoque obſervandum, quod Athenæus Chæremonem hunc ibi Tragicum appellat, ſic enim inquit. θεόφραστος δ' ἐν τῷ ἐρωτικῷ, χαιρήμονα φησὶ τὸν τραγικὸν λέγειν. Suidas Comicum facit.

Sed & tela duplicia, pro numero arcuum. Illa plumbea, quę fugabant amorem in amatâ, erantque apta triſtitiæ arcui; altera aurata, quæ amorem incuterent amanti, iſtaque lætitiæ. Haurio ex Ovid. Metamorph. lib. 1.

Déque ſagittiferâ promp ſit duo tela pharetrâ
Diverſorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit auratum eſt, & cuſpide fulget acutâ:
Quod fugat obtuſum eſt, & habet ſub arundine plumbum.
Hoc Deus in Nymphâ Peneïde fixit, at illo
Læſit

Læſit Apollineas trajecta per oſſa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen
amantis.

CAP. XVIII.

Oſculandi modi. Quid ſit apud Poëtas, Oſcula dividere, figere, libare. Labrata. *Gloſſarium explicatum.*

OScula apud veteres duplicia: hæc Humana, illa Divina. Divina appello, quæ in cultu & veneratione Deorum: Humana quæ in hominum. De utriſque abundè olim in Electis vir literarum harum peritiſſimus: addo tamen hęc pauca, ut plenius ſciamus quicquid ad omnes delitias iſtas. Humana iterum diſtingo, in Amatoria, & Officioſa. Amantes, nō contenti certâ faciei parte, oſculabantur os, oculos, genas, collum. Nec hæc Amatoria tantùm, verùm & officioſa, quippe in gratulationibus uſurpata. Eumæus apud Homerum Odyſſ. XVII. Telemacho gratulans.

κύσε δέ μιν κεφαλήν τε, καὶ ἄμφω φάεα
καλά.

Pedo in Elegiâ de morte Druſi.

Obvia progrediar, felixq́; per oppida dicar,
Colláque, & os, oculosq́; illius ore premam.

Arrianus Diſſertat. lib. II. cap. XX. πάντες οἱ

ἀπαντῶντες συνήδονται· ἄλλ☉ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλ☉ τὸ τράχηλον. Atque hinc *Dividere oſcula* poëtæ dixerunt, cum tam variis ea locis imprimerent, ac veluti diſtribuerent. Horat. lib. I. Od. XXXVI.

Qui nunc Heſperiâ ſoſpes ab ultimâ
Charis multa ſodalibus,
Nulli plura tamen dividit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ.

Et apud alios ſæpè eſt invenire. Atque hæc in gratulatione; ubi levitatem iſtam lætitia excuſabat. In ſalutatione major habita gravitatis ratio, & decori: dabant oſcula tarda, & à quibus ægrè dimitterent, idque adfectus benevoli teſtimonium habebatur. Colligo ex Senecâ de Irâ. lib. II. cap. XXIV. *Tollenda ex animo ſuſpicio, & conjectura, fallaciſſima irritamenta. Ille me parum humanè ſalutavit; ille oſculo meo non adhæſit; ille inſtitutum ſermonem citò abrupit; ille ad cœnam non vocavit; illius vultus averſior viſus eſt.* Poëtę nihil aliud intellexerũt, quùm *Figere oſcula* dixerũt, quia quaſi adfixi inhærerent faciei. At hæc inter pares: ſuperiores verò inferioribus ſalutantibus oſculum ſimplex porrigebant, quod *Libare* vocant iidem poëtæ. Virgilius Aeneid. I. de Iove Venerem filiam oſculante, ex more

Roma-

Romanorum ſuorum ita canit.

Olli ſubridens hominum ſator atque deorum,
Vultu quo cælum tempeſtatesq́; ſerenat,
Oſcula libavit natæ.

Imperatores medii & infrà ævi, colliſis labris editoq́ue molliculo quodam ac fracto ſono, oſcula jaciebant verius quàm dabant: Atque hæc *Labrata* nuncupabantur. Gloſſæ. *Labratum*, *φίλημα βασιλικὸν*. Idem faciebant, qui Imperatores ſalutabant; quippe cum ſacros iſtos vultus ore contingere irreverentius aliquantò, nec tantæ majeſtati conveniens judicaretur. Hoc eſt quod in iiſdem Gloſſis invenitur. *Labratum*, *ἀσπαςικὸν βασιλέως*.

CAP. XIX.

Mucerda. Sucerda. Opicerda. *Feſtus correctus*, *& reprehenſus. Oves antiquis* Opes *dictæ*. Opulentus.

LEgitur hodiè in Feſti fragmentis. *Muſcerdas primâ ſyllabâ productâ ſtercus murum appellant*. Sed mendum eſt, corrigendumq́ue *Mucerdas*. Paret, quia admonet ſyllabā priorem productam eſſe; quòd nō faceret ſi *Muſcerda* dixiſſent. Sic *Bucerda* & *Sucerda* dicebant. Malè quoque *Succerdæ* alibi apud eundem, nam librarii C literam geminârunt, ut ſylla-

ſyllabæ modulum oſtenderent. Confundit autem *Sucerdam* & *Opicerdam*, verùm non rectè; nam *Opicerda* ovium eſt. Veteres enim oves appellabant, *Opes*. atque hinc deducta *Opicerda*, *Opilio*, & in nominibus propriis *Opilius*, ut *Suilius*. Deinde verò, quia in multitudine pecorum, maximè ovum, antiqui illi divitias & cenſum collocabant, ex eo *Opes* dictæ divitiæ, manſitque ea ſignificatio hactenus in uſu, alterâ iſtâ exoletâ. Atque hâc quidem in re Græcos imitati ſunt, apud quos ſimiliter πολύμηλοι ſunt divites. Iam πολύμηλος ad verbum nihil aliud eſt quàm *Opulentus*, quæ tamen notio eodem modo exolevit, illâ poſteriore etiamnum remanente.

CAP. XX.

Dii Conſentes Penates. *Penatum quatuor genera. Mart. Capella reſtitutus.*

LOcus eſt in Martiano Capellâ lib. 1. de Nuptiis Philologiæ & Mercurii. *In ſexdecim diſcernitur cœlum omne regiones, in quarum primâ ſedes habere memorantur poſt ipſum Iovem Dii Conſentes, Penates, Salus, ac Lares, Ianus, Favores, Opertanei, Nocturnusque*. Reſtitutio levi interpunctione. *Dii Conſentes Penates.* ut

tes. ut iidem ſint, non diverſi: nam Conſentes iſti duodecim, Iovis Penates credebantur. Idem auctor alibi eodem libro clarè indicat. *Ac mox Iovis ſcribæ præcipitur pro ſuo ordine ac ratis modis cælicolas advocare, præcipuéque ſenatores Deorum, qui Penates ferebantur Tonantis ipſius: quorum nomina quoniam publicari ſecretum cæleſte non pertulit, ex eo quod omnia pariter repromittunt, nomen ex conſenſione perfecit.* Manifeſtum quoque ex Arnobio noſtro lib. III. ubi de Penatibus diſputat. *Varro, qui ſunt introrſus, atque in intimis penetralibus cæli, deos eſſe cenſet, quos loquimur, nec eorum numerum nec nomina ſciri. Hos Conſentes & Complices Hetruſci aiunt, & nominant, quod unà oriantur, & occidant unà: ſex mares, & totidem fœminas, nominibus ignotis, & viſcerationis parciſſimæ: ſed eos ſummi Iovis conſiliarios, ac principes* (Scaliger *participes* legendum putat.) *exiſtimari.* Omninò autem heic intelligendi Penates Iovis, non Neptuni, aut inferiorum, aut hominum, quos ex Nigidii lib. XVI. de diis diſcimus, citante Arnobio eadem libro.

CAP.

CAP. XXI.

Sepulcra eligi ſolita etiam à vivis, & nigro lapide paullùm ſuprà terram eminente ſignata.

OLim magnates etiam vivi adhuc ſepulcri ſibi locum eligebant qui placeret, eumq́. lapide nigro, id eſt funeſto, ſignabant. Liceat haurire ex iſto Feſti Pompeij loco. *Niger lapis in Comitio locum funeſtum ſignificat, Romuli morti deſtinatum, ſed non uſu obvenit ut ibi ſepeliretur.* Nec ad aliam, puto, rem, ille apud Euripidem, ſub quo Hecuba, quia necdum à cadavere occupatus locus, theſaurum occultatum fingit Polymneſtori.

ἑκά. οἶσθ᾽ οὖν ἀθάνας ἰλιάς ἵνα στέγαι;
πολ. ἐνταῦθ᾽ ὁ χρυσός ἐστι; σημεῖον δὲ τί;
ἑκά. μέλαινα πέτρα, γῆς ὑπερτέλλουσ᾽ ἄνω.

Vnde quoque diſcas aliquantùm ſuprà terram eminentiorem eum lapidem fuiſſe.

CAP. XXII.

Plauti locus reſtitutus. Culter geſtari vetitus: coqui nota. Servo in bello capto ſervitutem exprobrare inhoneſtū. Supplicium quomodò de ſervis ſumi ſolitum. Carnificum dies. *Abituri in hoſtilem terram à Prætore ſyngrapham*

grapham accipiebant. Infernales cruciatus pingi in tabellis conſueti. Epiſtolarum latarum literæ parvæ, triſtium autem grandes.

PLauti locus Menæchmis eſt, Sc. *Edepol ne hic.* eum leviter quidem mendoſum, ſed fœdè luxatum priſtino nitori reddam.

Med. Mane modò. etiam percontabor. SE. aliam occipis fabulam.
Med. Dic mihi hoc etiã, ſolent tibi unquam oculi duri fieri?
Med. Quid? tu me locuſtam cenſes eſſe homo ignaviſsime?
Med. Dic mihi, an unquam tibi inteſtina crepant, quod ſentias?
Med. Vbi ſatur ſum nulla crepitant: quando eſurio, tum crepant.
Med. Hoc quidem edepol haud pro inſano verbum reſpondit mihi.

Vide an non ita ſcribſerit noſter Comicus.

Med. Mane modò. etiam percontabor alia. SE. occipias fabulam.
Med. Dic mihi hoc etiam. ſolent tibi unquã oculi duri fieri?
Dic mihi, an unquam tibi inteſtina crepant, quod ſentias?
Med. Quid? tu me locuſtam eſſe cenſes, homo ignaviſsime?

Vbi

Vbi ſatur ſum, nulla crepitant: quando
eſurio, tum crepant.

Med. Hoc quidem edepol. &c.

Commodùm autē quia in Plauto ſum, quædam ad Antiquitatem pertinentia proponam, quæ alibi non facilè occurrentia, quòd exoleverint poſteà, ex ipſo erui. Cultrum geſtare non temerè cuivis licebat, præterquam coquo. In Aulul. Sc. *Redi, quo fugis?*

Ev. *Ad treſviros jam ego deferam tuum nomen.* CON. *quamobrem?*

Ev. *Quia cultrū habes.* CON. *cocū decet.*

Itaque inſigne & nota coqui habebatur. Videre idem licet ex fragmento quodam Philemonis Junioris, quod exſtat apud Athenæū lib. VII.

μάγειρος ἐστὶν οὐκ ἐὰν ζωμήρυσιν
ἔχων τὶς ἔλθῃ καὶ μάχαιραν πρός τινα,
οὐδ' ἂν τὶς εἰς τὰς λοπάδας ἰχθῦς ἐμβάλῃ.
ἀλλ' ἐστί τις φρόνησις ἐν τῷ πράγματι.

Etſi pari jure habebantur ſervi, bello capti, atque ii qui vernæ eſſent, hoc illis tamē quaſi miſeriæ ſuæ ſolatium ac levamen erat, quod exprobrare ſervitutem non liceret, cùm id ipſum minimè honeſtum exiſtimarent. Inde Capt. Sc. *Quò illum nunc.* Tyndarus Ariſtophonti reſpondet.

Per-

Pergin ſervum me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit?

Servi autē qui gravius deliquiſſent, magnum de iis ſupplicium ſumebatur, immò crudele. Alligabantur ad trabem manibus ſurſum arrectis, adpenſo ad pedes centupondio. In Aſin. Sc. *Vbi nunc.* Leonidas objicit Libano conſervo.

Ad pedes quando alligatum eſt æquum centupondium,
Vbi manus manicæ complexæ ſunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependes, neque propendes.

Hoc parum: ita pendebant totam noctem, & flagris exagitabantur. Soſia in Amphitr. Sc. *Qui me alter.*

Neque ego hâc nocte longiorem me vidiſſe cenſeo,
Niſi item unam verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multò hæc vincit longitudine.

Vel etiam diem. In Milite Sc. *Satin' abiit ille.* (ut hodiè quidem mendosè legitur, quod in Exercitationum Criticarum parte primâ nuper oſtendi.) Periplectomenes Sceledro comminatur.

— atque ita me dii deaq́ ament,
Niſi mihi ſupplicium virgarum de te datur,
Longum diutinumq́, à manè ad veſperum,
Quod meas confregiſti imbrices & tegulas.

Sed quot lictores aut carnifices huic tantæ ſevitiæ, & tam diuturnæ pares, qui non defatigentur? Octo. Soſia in Amphitruone, Scenâ modo citatâ.

Quaſi incudem me miſerum homines octo
validi cædant.

Item in Aſin. Sc. *Perfidiæ laudes.* vitio dat Libano Leonidas.

Vbi ſæpè cauſſam dixeris pendens adverſus
octo
Aſtutos, audaces viros, valentes virgatores.

Regeritque Libanus.

Vbi ſæpè ad languorẽ tuâ duritia dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectus lentis virgis.

Obſerva & ibi virgas *lentas*, quia totam noctem aut diem verberabant. Eligebant verò ad ſervilia iſta ſupplicia certa tempora, quæ propriè *Carnificum dies* appellabantur.; eoſq́. celebrare dicebantur carnifices, cum muneri ſuo vacarent. Haurio ex Leonidæ verbis, eâdem Aſin. Sc. *Vbi nunc ego.*

Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.

Satis

Satis de ſervis; eorumque ſuppliciis. Abituri in hoſtilem terram accipiebant ſyngrapham, ut tutò per caſtra & copias militares iter facere poſſent. Apertè ecce in Capteiveis. Sc. *Quæ res benè*.

HE. *Sequere me, viaticum ut dem hinc à trapezitâ tibi.*
Eâdem operâ à Prætore ſumã ſyngraphũ.
TYN. *quem ſyngraphum!*
Quem hinc ferat ſecum ad legionẽ, hinc ire huic ut liceat domum.

Veteres, ut melius in officio continerentur homines, & à ſceleribus abſterrerentur, cruciatus infernales, quos imminere iis credebant, in tabulis depingebant, ut quaſi præſentes intuerentur. Inde Tyndarus in iiſdem Capt. Sc. *Vidi ego.*

Vidi ego multa ſæpè picta, quæ Acherunti fierent
Cruciamenta: verùm enimverò nulla adæquè eſt Acheruns,
Atque, ubi ego fui, in lapicidinis.

In epiſtolis, ſi læta eſſent ſcribenda, utebantur genere literarum contractiore, & accuratiore: ſi verò triſtia, grandiore, & neglectiore. Sic in Bacchid. Sc. *Atridæ duo fratres*. Nicobulus cum reſignaſſet allatam à filio epiſto-

lam, quæ tamen magnis erat literis conſcripta, utpote triſtia nuntians, ait exſultans, tanquam læta foret lecturus:

Euge literas minutas.

Chryſatus autem de miſeriâ filii ejus certus ſubjicit.

—— qui quidem videat parum:
Verùm, qui ſatis videat, grandes ſatis ſunt.

CAP. XXIII.

Majores & Minores *inter cognomina. Paulli error.*

FEſti fragmentum eſt ex epitomâ Paulli; *Majores, & Minores inter cognomina fæminarum poni ſolebant.* Sed vereor valdè ut impoſuerit hîc nobis iſte mutilator, nec ſine cauſsâ. Non fœminarum enim tantum, ſed & virorum erant iſta cognomina; nam etiam filii cum eſſent ſui hæredes, haberentque dominium in ſpe, ut loquuntur Iureconſulti, *Minores heri* appellabantur, patres autem *Majores.* Abundè id docuerit vel unus Plauti locus Aſin. Sc. *Vbi ego nunc.*

LE. *Vbinam eſt herus?*
LI. *Major apud forū eſt, minor hîc eſt intus.*

Pari modo in ſexu ſequiore. Apparet ex Truculento, Sc. *Egone tibi maledicam.*

CA. *Lo-*

CA. *Loquere tu, quis dare te huic puerum*
juſſit? AN. *hera major mea.*
CA. *Quid? tu cur eam accepiſti?* AN. *hera me rogavit minor,*
Puer ut afferretur, eaq́ ut celarentur omnia.
CA. *Loquere tu, quid eo feciſti puero?*
AN. *ad meam heram detuli.*
CA. *Quid eo puero tua hera fecit?* AN. *hera mea extemplò dedit.*
CA. *Cui, malùm, heræ?* AN. *duæ ſunt iſtæ.*
CA. *cave tu, niſi quod te rogo, niſi*
Ea quæ exquiro. AN. *mater filiæ dono dedit inquam.*

Sed & filias, quæ ætate diverſæ eſſent, hoc nomine diſtinctas fuiſſe docet magnus Scaliger.

CAP. XXIV.

Servis ancillisq́ ſculponeæ datæ, & annuli ferrei. Plautus expoſitus.

NOn temerè eſt quod Stalino ſenex Pardaliſcæ ancillæ, ſi uxori ſuæ perſuaderet ut gladium deponeret, ſoleas & aureum annulum pollicetur. Locus eſt Caſinâ, Sc. *Nulla ſum.*

Si effexis hoc, ſoleas tibi dabo, & annulum
in digito

Aureum, & bona plurima.

Non temerè eſt, inquam: nam ingenuorum duntaxat erant ſoleæ, & annuli iſti; ſervi ancillæque ſculponeas accipiebant, & pro aureis ferreos. De ſculponeis clarum ex Catone de Re Ruſt. cap. LIX. ubi, quæ & quoties familię veſtimenta procuranda ſint, tradit. *Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.* De annulis notiſſimum eſt; & habere quidem aureos in peculio ſuo illis licebat, non verò geſtare. Inde ait ſe in digito daturum.

Cap. XXV.

Suadere. Ambitus capitis. Animare capillum. Cædere fructum. *Tertullianus correctus, & illuſtratus.*

EX Tertullianeis etiam aliquid delibabo. In lib. de Habitu muliebri mendum eſt, cap. I. *Tu es diaboli janua, tu es arboris illius reſignatrix, tu es divinæ legis prima deſertrix, tu es quæ eum ſuaſiſti, quem diabolus aggredi non valuit.* Melior Goldaſtus eruditus juvenis, in literis ad me datis, ſe malle ſignificavit, *quæ ſic invaſiſti.* Meo judicio mutandum nihil eſt, nam *Suadere* hîc omnino, etſi inſolenti notione, non aliud eſt quàm δηλεῖν: ut apud Symmachum lib. I. epiſt. XLI. *Suada Circes*

pocula,

pocula, τὰ δηλητήεια. Lib. de Cultu fœminarum, cap. VI. *Atqui & detrimentum crinibus medicaminum vis inurit, & cerebro pernitiem etiam cujuſlibet ſinceri humoris aſſiduitas reſerat, tum ſolis animando ſimul & ſiccando capillo exoptabilis ardor*. Idem malebat *exitiabilis ardor*. Non probo: Exoptabilis enim, ut capillos citò ſiccos reddat: & tamen, inquit, ille vobis tam gratus atque exoptabilis ardor ſolis perniciem cerebro reſerat. Hoc ἀπὸ κοινῦ repetendum. Porrò & hoc ibi obſervatione non indignum, quod dicit, *animando capillo*, quod quidem quid ſibi velit non omnes, credo, capiunt. Ita verò loquitur, quaſi ipſe capillus iſto fuco tanquam ornatior ac ſplendidior animum ſumat, atq. ſuperbiat. Cap. VII. *An cum ceruſſâ, & purpuriſſo, & croco, & in illo ambitu capitis reſurgatis: an taliter expictam angeli ſublevet in nubila obviam Chriſto*. Scribo, *taliter expictum*. Deinde Goldaſtus malebat, *in illo habitu capitis*. Minus rectè: *Ambitus capitis* eſt ſtudium ejus nimis ambitioſè ornandi. Vocat *ambitionem capillorum* lib. de Vel. Virg. cap. VIII. Quia non *ſit naturaliter conſecutus ambitionem capillorum, quia radi ſive tonderi non ſit turpe illi*. Cap. IX. *Satis igitur uſa eſtis divitiis atque delitiis, ſatis dotum*

veſtrarum fructum cecidiſtis. Vnde notitia ſalutarium diſciplinarum, nos ſumus in quos decucurrerunt fines ſeculorum. Latinius emendat probante Iunio, *fructu. Excidiſtis de notitiâ ſ. d.* Ego exiſtimaverim ita corrigendum. *Fructum cecidiſtis utique de notitiâ ſalutarium diſciplinarum. Nos ſumus &c.* Quid aliud eſt *Cædere fructum,* quàm metere? Cap. XIII. *Diſcutiendæ enim ſunt delitiæ, quarum mollitiâ & fluxu fidei virtus effæminari poteſt.* Scribſerim, *mollitiâ & luxu.* Niſi τὸ *fluxu* cum *fidei* velis conjungere, atque ita conſtruere.

CAP. XXVI.

Dies nunquam patens. Sol liber. Minutalia regni. *Tertullianus iterum correctus.*

ELegans iſte locus lib. I. adverſus Marcionem cap. I. ubi de immanitate nimiâ accolarum ponti Euxini. *Duritia de cælo quoque, Dies nunquam patens, ſol nunquam liber, unus aër nebula, totus annus hybernum, omne quod flaverit Aquilo eſt.* Correxerim. *Vna eſt aër n.* Scribſerat librarius, *una 'ſt aër n.* Quod poſtea loco corrumpendo fuit. Eleganter autem *Dies nunquam patens* dicitur, qui nebuloſus, & quaſi circumſeptus ac clauſus denſiſſimâ nebulâ, ut proſpectus nuſquam liber pateat.

Hoc

Hoc qui intellexerit, & facilè intelliget quis ſit *Sol liber*, ut mutare iſtam lectionem, aut præferre ei aliam temerè non velit. Cap. IV. *Sed & alterius formæ reges, qui ſingulares in unione imperii præſunt, ſi minutalibus, ut ita dixerim, regnis, undique conferantur in examinationem, quà conſtet quis eorum præcellat in ſubſtantiis & viribus regni, in unum neceſſe eſt ſummitas magnitudinis eliquetur.* Certa correctio mea. *ſi minutalibus, ut ita dixerim, regni &c.* Sic *Minutalia terræ* dixit lib. de Hab. Muliebri cap. VI. *Lapillos iſtos qui cum auro ſuperbiam jungunt, quid aliud interpreter quàm lapillos & calculos, ejuſdem terræ minutalia?* Cap. XV. *Interim quæcunque ſubſtantia eſt, cum ſuo utique Deo apparuiſſe debuerat. At nunc quale eſt ut Dominis à* XII *Tiberii Cæſaris revelatus ſit, ſubſtantia verò jam ad decimum quintum Severi imperatoris nulla omninò comperta ſit.* Corrigo. *anno* XV. *Tiberii.* Mendæ origo omnis à compendio ſcripturæ: librarii enim annum, menſem, vel diem deſignantes, primâ literâ notabant A. M. D. Crebrum id in Inſcriptionibus Antiquis. Iā de numero, quē mutavi, evincit Hiſtoriæ veritas, & locus geminus cap. XIX. ſequēti, & alter item lib. IV. adverſus eundem hunc Marcionem, cap. VII.

CAP. XXVII.

Mamertini Panegyricus emaculatus.

FLavius Mamertinus à Iuliano imperiũ auſpicãte ſummis beneficiis affectus, quippe uno eodẽq. anno, qui à Chriſto CCCLXII. ab V.C. CIↃ.CXIV. & ſacrarum largitionum comes factus, & prætorio per Illyricum præfectus, & Conſul cum Fl. Nevitâ, gratias ei pro collatis tantis honoribus inſigni Panegyrico egit, qui dignus legi ab omnibus, ſed ſine mendis, quibus obſitus & fœdatus eſt. Conferam operam, & juvabo. Locus eſt de prenſationibus ambitioſorum. *Ediſcenda omnium nomina tribuum, homines, atque etiam ſinguli ſalutandi, prehenſandæ obviorum manus, omnibus arridendum, non ſolùm cum infimis, ſed etiam cum ignotis familiaritatis imago ſimulanda.* Scribendum *omnes, atque etiam ſinguli ſalutandi. Fatebor autem tibi maxime Imperator, & tutò apud te animi opera reſerabo, nunquam in capita civium poteſtatem, nunquam provinciam concupivi.* Scribendum, *animi operta reſerabo. Cæterorum regum atque imperatorum charitates admodum raræ, nec unquam diuturnæ fuêrunt: in ſummis enim hominum habitavere pectoribus, ſubitâ & fortunâ be-*

tâ benivolentiâ provocatæ, non virtutum admiratione devinctæ. Emendo. *ſubitâ & fortè natâ benivolentiâ.* Benevolentia *fortè nata* eſt fortuita. *Prorſus amicitias tueris privatæ fidei, imperatoris opulentiâ, quæ perpetuæ & conſtantis benevolentiæ prima fiducia eſt.* Legerim. *amicitias tueris privati fide, imperatoris opulentiâ.* Id eſt. Amicitias colis non tanquam Imperator cum ſubdito, ſed tanquam privatus cum ejuſdem ſortis homine: at munificus es, & liberalis in amicos, planè ut Imperatorem decet. *Clamores inconditos profundebat laudandi effuſa libertas: tripudiabat crebris ſaltibus multitudo: nimiæ lætitiæ decoris ſunt & gravitatis immemores.* Scribendum, *nimiâ lætitiâ. Credet hoc aliquis qui illa purpuratorum vidit paullò antè faſtigia, qui ideò tantum honorem in ſuos, re inhonores cõtemnerent, conferebant.* Corrigo. *purpurarum paullò antè faſtidia.* Anne aliquis, inquit, qui Imperatorum ſuperiorum faſtum ac ſuperbiam vidit, credet imperatorem noſtrum Iulianum penè intrà ipſas palatinæ domus valuas lecticas Conſulares juſſiſſe inferri, & quum honori ejus venerationique cedentes ſedile illud dignitatis ampliſſimæ recuſaremus, ſuis nos propè manibus impoſitos, mixtum agmini togato-

gatorum præire cœpiſſe peditem, gradũ moderantem penè ad lectoris nutum, & viatoris imperium?

CAP. XXVIII.

Febris, *πυρετὸς*, *pro quocunque morbo*. Peſtis, *pro morte*. Raſores. Flatores. *Equi in magnatũ exequiis*. Purpurarii. *Tecta veterum plana, & horti in iis, ac arboraria: itidem in feneſtris*. Pulveraticum. *Frontinus correctus*. Balneaticũ. Martiaticum. Chartiaticum. Cathedraticum. Cerarium. Calcearium.

APud veteres Romanos omnes morbi eodem generali nomine *Febres* appellabantur. Videre eſt adhuc ex Senecæ loco De remediis fortuitorũ. *Ægroto. Non poteſt iſtud toto ſeculo fieri. aut ego febrem relinquam, aut ipſa me*. Et inde quoque colligere licet, quod pro omnium morborum averruncatione ſola Febris coleretur, cui aræ erectæ in Palatio, in areâ Marianorum monumentorum, & in ſummâ parte vici longi. Ita πυρετὸς quoque apud Græcos: Hipparchus περὶ εὐθυμίας. Πολλῶν οὖν τοιούτων ἐπικρεμαμένων, μήτε ταῖς κατὰ τὸ σῶμα διαμερείαις ποτέχοντες σεμνυνόμενοι ἐπαιρώμεθα, αἵ τινες ὀλίγῳ πυρετῷ ἐπιγενομένῳ, συνθεῶν τρόπῳ, συντόμως μαραίνονται. Ita *Peſtis*

etiam pro morte ſimpliciter. Livius lib.2. ab urbe conditâ. *Ibant unius familiæ viribus, Veienti populo peſtem minitantes*. Et *Peſtifera* auſpicia, quæ mortem portenderent, & *Peſtiferum* fulgur, apud Feſtum. Plautus Aſin. Sc. *Sicut tuum*. *Atque illâ vivâ vivus ut peſtem oppetas*.

Apud Feſtum lego. *Faſores fidicines antiqui appellabant, qui, ut ait Verrius, ita appellati videntur, quia radere ictu chordas videantur artificio quodam*. Acumen Grammatici! Non dicebantur *Raſores* fidicines cuncti indifferenter, ſed per contemptum ii tantum, qui minus dextrè fides percuterent. Sic *Flatores* quoque non omnes tibicines, ut hactenus putatum eſt, ſed iſti ſolùm qui minus artis ſuæ quàm profitebantur periti, adeò ut flare magis quàm canere eſſent dicendi.

In magnatum exequiis etiam equos ire videmus hodiè, qui mos ab ævo aliquantò antiquiore uſurpatus. Chryſoſtomus interprete Germano Brixio, Homiliâ 11. ad populum Antiochenum. *Divite aliquo mortuo non ſervos ſolos & ancillas, ſed & equos neceſſarii ſacco amicientes, & agaſonibus tradentes, ad ſepulcrum ſequi jubent, calamitatis magnitudinem oſtentantes, & omnes ad miſericordiã allicientes*.

Qui

Qui purpuram tingerent, & qui venderent *Purpurarii* nomine communi dicebantur. Gloſſæ. πορφυροβάφος, *Purpurarius*. Item. πορφυροπώλης, *Purpurarius*. Et in lapide Narbonenſi.

VIVONT
A. SEMPRONIO.
GA[illegible]L ÆCI. L. LÆTO
PVRPVRARIO
ET. SEMPRONIÆ. MODESTÆ.
VXORI.

Tecta veterum plana fuiſſe ex ſacris literis licet cognoſcere; nec apud Iudæos ſolùm, ſed & alias gentes. Et Romani Mæniana ſua habebant in iis. Licet quoque haurire ex Statio Thebaid. lib. 2.

— *attonitæ tectorum ex culmine ſummo*
Proſpectãt matres, ſævoq; infanda precantur
Oenidæ.

Ergo etiã in Græciâ. Apud Romanos quandoque etiam arboraria in iis. Seneca epiſt. CXXIII. *Pomaria in ſummis turribus ſerunt, quorum ſilvæ ni tectis ac domorũ faſtigiis nutant.* Hoc non mirum. illud magis, quod in feneſtris. Plinius lib. XIX. cap. IV. *In feneſtris ſuis plebs urbana imagine hortorum quotidianâ oculis rura præbebant, antequàm præfigi proſpectus*

ctus omnis coëgit multitudinis innumerata ſæva latrocinatio. Hinc Martialis capiendus lib. XI.

> *Donaſti, Lupe, rus ſub urbe nobis,*
> *Sed rus eſt mihi majus in feneſtrâ.*

Agrimenſorum merces *Pulveraticum* dicebatur. Invenio in Conſtitutione Theodoſii & Valentiniani, apud Iul. Frontinum de Limitibus agrorũ. *Præcipimus itaque agrimenſoribus, ut pro laborum viciſſitudine Geometricæ artis, fundo cui finem reſtituens in trifinii rationem ſteterit, & convenientiam trium centuriarum ibidem eſſe ſignaverit, tres aureos accipiat abſque ſuâ pulveraticâ* Corrigo, *ſuo pulveratico*. Eâdem formâ, quod pro lavatione in balneo dabatur, *Balneaticum* vocabatur. Gloſſæ Latinogræcæ. *Balneaticum*, βαλανικόν. Sic *Martiaticum*, quod milites accipiebant ſtipendium. Priſcianus lib. ultimo de partitionibus verſuum XII. Aeneid. principalium. *Solemus etiam Martiaticus, Martiatica, Martiaticum dicere, unde ſtipendia militum Martiatica dicuntur*. Apud Moſchopulum *Chartiaticum* quod pro chartâ dabatur. Zonaras utitur. Ἀπαιτεῖσθαι ἢ καὶ ὑπὲρ χαρτιατικοῦ ἐπὶ τῷ νομίσματι δύο κεράτια. Quod epiſcopi in honorem cathedræ ſuæ habebant, *Cathedraticum*.

cum. Pelagius in Epiſtolâ ad Creſconium Illuſtrem. *Illud te volumus modis omnibus cuſtodire, ne qui epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici amplius quàm duos ſolidos præſumant accipere.* Et in aliâ quâdam epiſtolâ ad eundem. *Illud magnitudinem tuam minimè volumus ignorare; quod Syracuſanæ civitatis Epiſcopus inter alia quæ in cautionum ſuarum paginâ ſpopondit: hoc etiam ſpecialiter ſub interpoſitione pœnæ legitimè promiſiſſe legitur, nunquam ſe à quolibet ſuæ diæceſis presbytero ultrà duos ſolidos cathedratici nomine petiturum.* Gelaſius in epiſtolâ ad Fabianum epiſcopum. *Cathedraticum etiam non amplius quàm vetuſti moris extiterit, ab ejus loci preſbytero noveris exigendum.* Ejuſdem etiam formæ *Synodaticum*, quod ad ſynodum cõvenientibus viatici nomine præbetur. Veteres illi aliâ utebantur, nuncupabantque *Honorarium*, quod honoris ergo exhiberetur. Sic *Cerarium* apud Ciceronem Ver. v. quod pro cerâ. *Calcearium*, quod pro calceis pendebatur claſſiariis, apud Suetonium Veſpaſiano.

CAP.

CAP. XXIX.

Annona *triplici notione. Dii cur* Auguſti, *deæ autem* Auguſtæ *appellatæ.*

ANnona pro anni proventu apud Auctores paſſim obvium: ſed & Deæ nomen, quæ culta ut iſte largus eſſet, ac felix. Ecce in veteri lapide.

ANNONÆ. SANCTÆ
ÆLIVS. VITALIO
MENSOR. PERPETVVS
DIGNISSIMO
CORPORIS. PISTORVM
SILIGINIARIORVM
D D.

Et in nummo. ANNONA AVGVSTA. Etiam pro ſalario annuo. Gloſſæ Latinogræcæ. *Ἀννῶνα, Salarium.* Fl. Vegetius De re militari lib. II. cap. VII. *Torquati ſimpla res, quibus torques aureus ſolidus virtutis præmium fuit, quem qui meruiſſet, præter laudem interdum duplas conſequebatur annonas.* Caſſiod. Var. lib. IX. epiſt. XXI. *Neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæſtionem.* Et poſteà. *Reſidua verò anni tempora cum annonarum debitâ redhibitione claudantur.* Iterum lib. XII. epiſt. IV. *In*

L *annonis*

annonis verò reputandis eſto ſollicitus, ne aliquē cujuſquam poſſit fraudare verſutia.

Romani ut propitios ſibi haberent Deos, & eorum favore ac numine tuti felicius agerent, tanquam præſtites imperii, eodem quo Cæſares nomine, *Auguſtos* appellârunt, & Deas *Auguſtas*. Ideoque in Inſcriptionibus Antiquis legitur. *Cereri Auguſtæ Matri agrorum. Genio Auguſto & Laribus. Iano Auguſto ſacrum. Iſidi Auguſtæ ſacrum. Libero Auguſto ſacrum. Lunæ Auguſtæ. Marti Auguſto ſacrum. Mercurio Auguſto. Neptuno Auguſto. Saturno Auguſto ſacrum.* In nummis quoque. *Apollini Auguſto. Ceres Auguſta. Diana Auguſta. Fortuna Auguſta. Herculi Romano Auguſto. Iunoni Auguſtæ. Minerva Auguſta. Opi Auguſtæ. Romulo Auguſto. Veneri Auguſtæ. Veſta Auguſta.*

CAP. XXX.

Caſtellum. Caſtellarius *Magiſter memoriæ, clauſtrorum.* Dignitatis & Majeſtatis *nomina Imperatoribus quando tributa.*

EX quo in fundum ſuum aquam deducebant, dicebatur *Caſtellum*, apud veteres *Dividiculum*. Feſtus. *Dividicula antiqui dicebāt quæ nunc ſunt Caſtella, ex quibus à rivo communi aquam quiſque in ſuum fundum ducit.* Et D.

de aquā

de aquâ cotidianâ, & æſtivâ. *L. Ait prætor. L. Quo ex caſtello illi aquam ducere ab eo, cui ejus rei jus fuit, permiſſum eſt.* Paullò poſt. *Qui ex Caſtello ducit interdictum dari: id eſt ex eo receptaculo quod aquã publicam ſuſcipit. ita enim Caſtellum accipe, ſi ex caſtello permiſſum eſt. Permittitur autem aquam ex caſtello, vel ex rivo, vel ex quo alio loco publico ducere.* Frequẽs eſt apud Frontinum lib. de Aquæductibus. Hinc *Caſtellarii*, qui caſtellis iſtis præfecti. In vet. Inſcript.

CASTELLARIVS. AQVÆ. CLAVDIÆ.

Qui ſub Cæſaribus proximèq. ſubſequutis Imperatoribus *A memoriâ* & *Ad memoriã* nominabantur, ii ſub poſterioribus *Magiſtri ſacræ memoriæ*, ut quidem exiſtimat vir magnus, qui tamen fallitur. Nam differentia eſt primò in perſonis. Nam *A memoriâ* erant liberti, *Memoriæ magiſtri* viri clariſſimi. Lapis vetus oſtendit abundè.

SATVRNINIO. SECVNDO V. C
PRÆSIDI. PROVINCIÆ. AQVITANICÆ
MAGISTRO. MEMORIÆ.

Eumenius pro Scholis inſtaurandis. *Vt tercena illa ſeſtertia, quæ ſacræ memoriæ magiſter acceperam, in honore privati hujus miniſterii additâ pari ſorte geminarent.* Deinde muneris

quoque ipſius ratione non parũ differebant. Illi Cæſaribus quæ meminiſſe vellent, in memoriam revocabant, & quaſi debitum officium præſtabant: hi dignitatem & ſplendorem obtinebant, ut ex locis citatis apparet. Scribebant autem eos qui in bello ſtrenuè ſeſe ac fortiter geſſiſſent, commendabantque Imperatori, ut meritis honoribus ornarentur. Codinus docet. Τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων ὑπηρέτημα πάλαι μὲν ἦν τὸ ἀπογράφεσθαι τοὺς ἐν ταῖς στρατιαῖς καὶ ἀλλαχοῦ ἀριστεύοντας, ἀναμνήσκειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἵνα λαμβάνωσι τὰς προσηκούσας τιμάς· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει. Hoc de *Memoriæ magiſtro*: à bove nunc, quod dicitur, ad aſinum quodammodo tranſcendam. *Magiſtri clauſtrorum* appellabantur carcerum præfecti. Apud Caſſiodorum invenio Var. lib. XI. epiſt. XL. ubi de relaxatione captivorũ. *Ad te Clauſtrorum Magiſtrum verba revocemus. Patere pœnale ſecretarium tuum innocenter eſſe ſecretum.*

Iterum adſurgam, & de Imperatoribus aliquid monebo. *Majeſtas* illis adtributa, non tamen ab ævo antiquo, ac in imperii flore. *Longè poſt Dignitas* tantùm, deinde verò decreſcente magis Imperio, & ſervili adulatione aulicorum creſcente *Majeſtatis* nomen inven-

inventum eſt tempore Trebellii Pollionis. Ipſe tradit in Gallienis. *Conſtat de genere, non ſatis tamen conſtat de dignitate, vel, ut cœperũt alii loqui, de majeſtate*. Et certè apud poſteriores duntaxat Hiſtoricos ac Panegyricos reperitur. item in Lapidibus *D.N.M.Q.V.* id eſt. *Devotus Numini Majeſtatiq; veſtræ*.

CAP. XXXI.

Panegyrici Scriptores variè reſtituti. Core, *pro frumento.* Burræ.

MEndum eſt apud Latinum Pacatum in Panegyrico Theod. Aug. dicto. *Audio Cõſtantiam dicere, Bellum atrox periculoſumq; ſuſcepi: memorare Patientiam, Immenſum iter, tempus anni grave, ſemper armata, ſemper jejunia toleravi.* Scribo, *ſemper arma.* Poſteà ſub finem ferè. *Spectabas hæc à tuis collibus, Romam & ſeptenâ arce ſublimis, celſior gaudio ferebaris.* Scribo. *à tuis collibus Roma, & ſeptenâ*, &c. In Panegyrico Conſtantino Auguſto Conſt. Fil. dicto. *Spectans ex edito monte Xerxes navale certamen, Auguſtus aliquid agens vicit apud Actium.* Falſum eſt, non vicit Xerxes, ſed victus fuit, ſellaque argentea in quâ ſedens ſpectaverat in templo Minervæ Virginis adſervata, in perpetuam rei memoriam,

Corrigo ego. *Spectavit ex edito monte*, & poſteà. *Auguſtus aliud agens vicit*. In Panegyrico Nazarii. *Quinquennalia beatiſſimorum Cæſarum occupatos in gaudiis habent, ſed in deſtinatis decenniis jam vota properantia & ſpes volucres conſtituerunt.* Scribo, *conſtiterunt*. Poſteà. *Rapitur quippe ad ſimilitudinem ſuorũ excellens quæq; natura, nec ſenſim ac lentè indicium promit boni, quùm involucra infantiæ vividum rumpit ingenium*. Scribo. *quin involucra*. Sequitur. *Illa invitum exercitum tuum, tot victoriarum conſcientiâ plenis pectoribus ardentem, tantis inſuper viribus juvit*. Scribo. *invictum exercitum*. *O nox illa æternis ſeculis monumentisq; mandanda, quum ſpiris tenebrisq; congreſſus fortunæ totum liceret.* Lego, *ſpiſſis tenebris congreſſus. Quot in illo turpitudinum notas extinxeras, tot in te laudum inſulæ refulſerunt*. Scribo, *laudum inſula*. In Panegyrico ConſtantinoConſt. Filio dicto. *Nihil ejuſdem Maſſiliæ altitudo murorum, nihil celeberrimæ turres, nihil loci natura remorata eſt, quò minus & portum caperes, & urbem continuò, ſi velis*. Quid ſi? *nihil creberrimæ turres. Sic quoque multi ſcalarũ brevitate decepti, quod ſupererat aſcenſui extentis corporibus æquabant, & ſuccedentium humeris ſublevati jam intervalla præ-*

viarum

viarum uncis manibus invaſerant. Henr. Stephanus, vir eruditiſſimus, legebat *intervalla pinnarum*. Ego veram lectionem exiſtimaverim. *perticarum*. In Panegyrico Maximiano Aug. dicto. *Arat ergo nunc mihi Caunus & Friſus, & ille vagus, ille prædator, exercitio ſqualidus operatur, & frequentat nundinas meas core venali, & cultor barbarus laxat annonam.* Mirus iocus profectò, & qui præteriri nō debet. H. Steph. putat *corpore venali* legendum. ſed, quomodò? obſecro: de frumento heic ſermo. Arbitror nihil potius mutandū, & cum Belga ſit qui Panegyricum iſtum ſcripſerit, & de Barbaris loquatur, videtur frumentum quid venale adferrent, barbaro ſuo vocabulo, ita ut ipſi appellabant, hîc poſuiſſe. Certè Germanicæ omnes nationes ſive ſuperiores, ſive inferiores, *Koren* nuncupant. Auſonius quoque in Phalæcio ad Latinum Pacatum à *Burra* voce Aquitanicâ non abſtinuit.

Burras, quiſquilias, ineptiasq́.

Quod ſi quibus commentum hoc noſtrum non placuerit, videant an malint, *Cerere venali*. Quemadmodum Virgilius loquutus eſt Aeneid. 1.

Tum Cererem corruptam undis.

In eodē Paneg. *Tu enim ipſe, tu domine Maximiane,*

miane, Imp. *æterne, noxo itineris compendio adventum divinitatis tuæ accelerare dignatus, repentè Rheno inſtitiſti.* Stephanus *noto*, vel *noxio* exiſtimat reponendum : ego autem. *Mox itineris compendio.* In Eumenii Oratione pro Schol. Inſtaur. *Neque enim Syrus mercator, aut Deliacus, aut Indicus ad uberrima iſta compendia laudis aſpirat.* Corrigo. *aut Niliacus, aut Indicus.*

CAP. XXXII.

ὀργάς. Boſtar. Faucillare, *Gau.* Commodioritas. Deniculus, Fabii. Fabulinus. Βουκκίζειν. Ambrices. *Iejunii tres ſpecies.* Prandicularii *dies.* Bos Luca. Ἐπίγρος. Agrippa. Sabanum. Ἐμβούρικλον, Inburuclum, Βούρικος.

IN Gloſſario nõ video quid ſibi velint iſta; *Aruum*, γεωργία. Corrigo, γῆ, ὀργάς. nam τὴν ὀργάδα Grammatici interpretantur εὔγειον καὶ σύμφυτον γῆν. *Buſtra*, βουστάσιον. Lego *Buſtar.* Iſidori Gloſſæ. *Boſtar, locus ubi ſtant boves.* Chariſius lib. I. interpretatur etiam locum ubi cremantur corpora mortuorum. *Facillare*, σφαγ[ι]ά[ζ]ειν. Lego *Faucillare.* Veteres per O efferentes *Focillare* dicebant, cujus compoſitum *Refocillare.* Eſt verò ὑποκοριστικὸν τοῦ *Focare*,

care, unde *Offocare*, *Refocare*, *Suffocare*. *Gau*, ξίφ☉. Ennius pro *Gaudium* truncatè dixit, ut alia. Auſonius in Grammaticomaſtige.

Ennius ut memorat replet te lætificum gau.

Hic auctor noſter videtur *letificum* legiſſe, ideoque ξίφ☉ expoſuit, valdè malè. *Commodior ætate*, τῇ χρήσῃ. Lego *Commodioritate*: eſt enim id medii ævi vocabulum, ut *Prioritas*, *Superioritas*, & talia. *Demiculus*, σκύφιον μικρόν. Lego *Deniculus*, vel *Diniculus*. Erat autem *Dinus* poculi genus, & dictio merè Græcanica, Δῖν☉. Archedicus in Aberrante.

δῖνον ποτ᾽ ἦρεν ἀργυροῦν ἐν τῷ σκότῳ.

Non temerè verò heic ὑποκορισμὸν vides: nam duæ iſtius poculi ſpecies antiquitus, una minuſcula, quam Gloſſographus deſignat; altera major, & totam interdum amphoram capiebat. Dionyſius Sinopenſis in Servatrice.

ὅσα δ᾽ ἐστὶν εἴδη θηρικλείων τῶν καλῶν
γύαλ, δικότυλοι, τρικότυλοι, δῖν☉ μέγας
χωρῶν μετρητήν.

Deſurgit, ἐφοδεύει ὡς πράτ☉. Scribo, ἀφοδεύει. Habuit ob oculos iſtum locum Horatii lib. II. Sat. II.

——— *vides ut pallidus omnis*
Cœnâ deſurgat dubiâ.

Fabea, παιδίσκη. CL. V. Bon Vulcanius legit

Favea. ego non auſim: nam ut pueri, cum loqui adhuc per ætatem non poſſent, *Infantes*, ita cum inciperent, à Fando *Fabii*, & *Fabiæ* puellæ ſunt dictæ. Et ab his Deus Fabulinus nomen habet, cui pro acceptâ voce ſacra faciebāt. Varro Cato, vel De liberis educandis. *Cum primò fari incipiebant, ſacrificabant divo Fabulino*. Anteà enim, cùm adhuc infantes, Vaticanum colebāt, ut ex Agellio atque Auguſtino diſcimus. *Iactat*, βυκκίζει. Legit *Iantat*, ſed ego nihil mutandum cenſuerim; nam ut Bucca oris concavitatem & ζωμίον ſignificat, ſic vox Latinogræca inde detorta pro *Iantare* & *Iactare* ponitur. Et poſteriore quidem notione cùm accipitur, nō abludit illud idiomatis noſtratis *Pocchen*, quod profectò nihil aliud eſt quàm βυκκίζειν. Et *Buccones* non tam garruli ſunt, ut volunt Grammatici, quàm homines arrogantes, pleniſque buccis ſemper virtutes ſuas deprædicantes. *Iambrices*, καλυπτῆρες. Mendum eſt, cuius ubi originem oſtendero, facilè ſuſtulero. Scriptū erat *Iambrices*, quo ſignificabatur & *Imbrices* & *Ambrices* pro eodē dici. De ambricibus eſt apud Feſtum etiam. Idem commiſſum in *Iambricat*, quod ſequitur. Hunc verò librariorum morem eſſe, cum aliquid indifferens ſint ſcri-

pturi,

pturi, ſciunt illi qui manuſcriptos codices aliquando tractârunt. *Prandicularius*, ἡ μετὰ μνηστείαν ἡμέρα. Lego, ἡ μετὰ νηστείαν ἡμέρα. Ratio nominis clara, & manifeſta. In vetere Eccleſiâ tres jejunationis erant ſpecies: prima *Iejunium* propriè dicta, altera *Statio*, tertia *Xerophagia*. In jejunio nihil omninò comedebãt: in ſtatione cibum in merendæ tempus differebant; nonnunquam etiam, ſed raró, in veſperam: at in xerophagiâ aridis duntaxat cibis utebantur, à potu, & poculento omni abſtinentes. *Iejunium* obſervabatur in Paraſceve, & à nonnullis ad Paſcha uſque producebatur: ſtationi ſabbathum erat dicatum: xerophagiæ duæ hebdomades quotannis deſtinabantur, exceptis ſabbatis & dominicis. Hæc omnia didicimus ex Tertulliani libro de Iejunio. Apparet itaque illud quod in Arabico Gloſſario legitur, *Statio, jejunium*. quomodò intelligi debeat: id eſt, non quidem propriè pro jejunio, ſed pro portionario; quemadmodum Tertullianus loquitur. Sed ut ad jejunium revertar, ſciendum quinquaginta illos ſequentes dies ad πεντηκοστὴν uſque, in variâ lætitiâ, & prandiis hilarioribus exactos fuiſſe. Afer ille Doctor. lib. citato, cap. XIV. *Cur Paſcha celebramus annuo circulo in menſe*

primo,

primo, cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? Ergo ſine dubio hi dies *Prandicularii* appellati fuerint. Ἀσσάρια ἥμισυ, *Seſquas*. Mendum manifeſtum, nam *Semis* potius eſt: corrigo, ἀσσάριον ἥμισυ. Ita loquuntur Græci, ἓν ἥμισυ, concisè, manetq́. ea phraſis hodiè in idiomate Brabantorum. Rectius itaque in Gloſſis Latinogræcis, *Seſquas*, ἓν ἥμισυ ἀσσάριον. Sic infrà, πῆχυς εἷς ἥμισυ, *Secubitum*. Sed ſcribendum, *Seſcucubitum* pro *Seſquicubitum*: nam *Secubitum eſt* ἑξάπηχυ, ut *Sedigitus* ἑξαδάκτυλος. Pergo. ἐλέφας, *Elefantus, Vocluca, Barrus*. Corrigo, *Bos Luca*, *Barrus*. De bobus Lucis notum ex Varrone, Lucretio, Plinio, Auſonio, aliis. Ἐπίουρος, *Compages, Sudis*. Scribo, Ἐπίχειρος, *Compages, Subſcus*. Idem mendum ſuprà pag. 418. γόμφος, ἐπίουρος. Corrige ad hoc exemplum. Vide Animadverſ. Miſcell. noſtras lib. IV. cap. XI. ὁ ἐπὶ πόδας γεννηθεὶς, *Arippa*. Scribo, *Agrippa*. Vide Gloſſarium Latinogræcum, & Agellium lib. XVI. cap. XVI. Σάβανον, *Sabanum, Lencium*. Menda efficit ut pulcherrimum locum non intelligamus. In Gloſſario quoque Latinogręco reperio, *Sabana*, Σαβάνια. Sed hoc non eſt explicare vocem. Erat autem linteum, quo in balneo lauti abſtergebantur:

bantur: ideoque heic *Linteum* pro *Lencum* reſcribſerim, quia librarii *E* pro *I*, & *C* pro *T*, item *I* pro *E* ſcribebant. In Colloquio Scholaſtico vetere: εἰς βαλανεῖον ἴτιον. ἰδοὺ γὰρ. τότε προσέρχομαι καὶ ἐκέλευσα ἀρθῆναι σάβανια, καὶ φιλοκάθησαι. Et in altero. Κατάγετε σάβανα εἰς τὸ βαλανεῖον, ξυστρὰν, προσόψιον, ποδεκμάγιον, λήκυθον. Iuvenalis Sat. XIV.

Vritur ardenti duo propter lintea ferro.

Scoliaſtes. *Id eſt: ſic punitur ſervus propter duo ſabana*, Apomaſar Apoteleſmatũ cap. CLVII. *Si viſus ſibi fuerit ſumpſiſſe peplum, ſive ſabanum.* Marcellus de Medicamentis. *Caput laves, & craſſo ſabano diligenter ſiccabis.* Vegetius Mulomed. lib. IV. cap. CI. *Poſt ſabanis validioribus abſtergetur, & denuò unctum operietur.* Reperitur etiam in Hiſtoriâ Apollonii Tyrii. Vox autem Teutonum eſt, & per milites primùm cum eâ gente bellum gerentes in Italiam tranſfuſa, *Saban* enim dicebant. Et apud Iornandem in Elencho vocabulorum Teutonicorum invenies, *Saban, linteum*. Itali Latinâ terminatione *Sabanum* protulerunt, ne exoticum videretur. Ἐνβούλουκλον, *Inburuclum*. Lego, Ἐμβούρικλον. Βούρικος significat equum. Gloſſæ Latinogræcæ. *Mannis*, βουρίχοις. Ergo ἐμβουρίχιον, &, quod inde diminutum,

nutum, ἐμβύελιχλον, *Inburiclum*, ſive *Inburnaclum* idem eſt quòd ἐφίππιον.

CAP. XXXIII.

Indulgentia. Sacra largitio.

MEdio ævo *Indulgentia* vocabatur, quando tributa & vectigalia Imperatores laxabant, ac remittebant. In Panegyrico Flavienſium nomine Conſtantino Auguſto dicto. *Stratum ante pedes tuos ordinem, indulgentiæ tuæ voce divinâ, porrectâque hâc invictâ dexterâ ſublevaſti*. Sub finem. *Vnus hic annus propè ſenſum non habet difficultatis, duorum temporum indulgentiis coarctatus.* Deinde. *Quid ergo nos convenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ luſtro.* Natum illud vocabulum Ammiani temporibus, cujus locus exſtat lib. XVI. *Denique id eum aduſque imperii finem & vitæ ſcimus utiliter obſervaſſe, ne per indulgentias, quas appellant, tributariæ rei concederet reliqua*. Ecce, ait *quas appellant*, quod certiſſimum novitatis indicium; falliturq; Bellarminus, vir eruditus, in lib. de Indulgentiis, qui antiquam vocem putat, nec Ammiani mentem capit. Ergo *Indulgentia* eſt, quæ anteà *ſacra lagitio* dicebatur, & hòc vult iſtud in Gloſſario. Θεῖα, δωρεά, *Indulgentia*. Eumenius

pro

pro Schol. Instaur. *Quemadmodum id ſine ſumptu publico, & cum laude ſacræ largitionis fieri poſſit, oſtendam*. Crebrum apud eundem, quem citavi, Ammianum & poſteriores alios Hiſtoriæ Auguſtę ſcriptores. Qui autem munificentiam hanc Imperatoris exequebantur, *Comites ſacrarum largitionum*, & *Sacri largitores* nuncupabantur, ut ex Paullo declaravi Animadverſ. Miſcell. lib. II. cap. V. Porrò ad indulgentiam pertinent Caſſiodori Var. lib. III. epiſtolæ XXXII. & XL. item X. lib. IX. Præterea etiam ſignificat liberalem criminum remiſſionem, quam Imperatores concedebant, ut docet Bellarminus loco citato.

CAP. XXXIV.

Ars teſſeraria. Teſſerarii. Acumen *pro vigore*. Arrilatores. Cociones. Auricoctores. Βαυκάλη. Γελλῶ. Caronium. *Laberius emaculatus*.

MEdio illo ævo, cum peſſum planè iret priſcus iſte decor imperii, & morum, nobiles vino atque aleæ dediti, vitio, quod virtutis inſtar placebat, laudabile nomen invenerunt, impoſueruntque: ac turpe, nobilitateque ſuâ indignum exercitium, *Artem teſſerariam*

ſerariam appellârũt. Hinc intelligendus Marcellinus lib. XIV. *Et ſi digeſto plenè conſilio id placuerit geri, is adhibetur qui pro domibus excubat aurigarum, aut artem teſſerariam profitetur; aut ſecretiora quædam ſe noſſe confingit.* Lib. XXVIII. *Ideoq́ videre licet ignobilem, artis teſſerariæ callentem arcana, ut Catonem Porcium ob repulſam præturæ nec ſuſpectam anteà nec ſperatam, incedere gravitate compoſitâ mæſtiorem, quod in majore convivio vel conſeſſu proconſularis quidam eſt antelatus.* Præterea artis ejus profeſſores non *Aleatores jam, ſed Teſſerarii* nominari volebant. Habes ibidem. *Quidam ex his, licet rari aleatorũ vocabulum declinantes, ideoq́ ſe cupientes appellari teſſerarios: inter quos tantum differt, quantum inter fures & latrones.* In Gloſſario Græcolatino legitur ὀξυποδία, *Acupedium*. Item apud Feſtum. *Acupedius dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum.* Sed non placet viro erudito, acumen pedibus tribui; rectiusque ad animum quàm ad corpus referri. Diſſentio omninò; nam *Acumen* pro vigore ἐλλυχνισμὸς eſt, ἡ ἀκμή. Non aliter *Acumen pulcritudinis* apud Arnobium noſtrũ lib. VI. *Phryne illa Theſpiaca, cum in acumine ipſo eſſet pulcritudinis, venuſtatis, & floris: exemplarium perhi-*

perhibetur fuiſſe cunctarũ quæ in opinione ſunt Venerum. In eodem Gloſſario & Feſto *Arrilatores* & *Cociones vocantur* μετάβολοι, & Feſtus quidem, cumque eo vir magnus, *Cociones* tanquam *Coctiones* ſive *Cuctiones* à cunctando dictos exiſtimat. Nõ rectè, puto, nam divites tenaces per irriſum *Arrilatores* & *Cociones* dicebantur, quod pecuniam quam debebant, quia lentè ſolvebant, quodammodò apud ſe elixarent, & coquerent: mallentque arrâ latâ tricones eſſe, ut Lucilio nuncupantur, cum interim præ avaritiâ, quemadmodum Plautinus ille Euclio, ollas Domi nummis refertas haberent. Itaque ſcomma jaciebatur in eos, ita coquere pecuniam in iſtis ſuis ollis, veluti coqui cibos. Dicebant enim veteres *Cocus*, & *Cocio:* ut *Puſus*, *Puſio*. & talia. Hoc innuit quoque vox ἑψέτης (ita enim legitur. *Arillator*, Βωμοφόρος, ἑψέτης, πραγματευτής.) quæ otioſa non eſt putanda. Quin etiam *Auricoctores* ab eâdem re vocati iidem. Hædem Gloſſæ. *Auricoctor*, χρυσεψέτης. Et cave cum aurifice confundas. Iam quod βωμοφόρος explicatur, error eſt Gloſſographi, qui *Arilatores* potius quam *Arrilatores* dictos arbitratus. In Iſidori Gloſſis reperio. *Baucatem, Gellonem*. Verum rectius multò *baucalem* lege-

ris, ut alibi, *Gellonem, baucalem.* Gello virgo erat, quæ immaturâ morte cum obiiſſet, dictum eſt à Lesbiis ſpectrum ejus oberrare, & ut pueris ſomnum incuterent nutrices, utebantur hoc terriculamento, dicentes: Gellonem inſtare, quæ mortem eſſet immaturam allatura, niſi ſomnum capeſſerent. Auctor proverbiorum. Γελλὼ τὶς ἦν παρθένος, καὶ ἐπειδὴ ἀώρως ἐτελεύτησε, φασὶν οἱ Λέσβιοι αὐτῆς τὸ φάντασμα ἐπιφοιτᾷν ἐπὶ τὰ παιδία, καὶ τοὺς τῶν ἀώρων θανάτους αὐτῇ ἀνατιθέασι. Iam βαυκάλη quoque, & βαυκαλᾷν, & καταβαυκαλίζεσθαι quid ſit, notum eſt. ergo optimè *Gello* explicatur βαυκάλη. Apud Agellium lib. XVI. cap. VII. Laberii verſus profertur ex Staminariis ejus.

Tollet bonâ fide vos Orcus nudas in Catoniũ.

Vidi virum doctum qui Catonium vellet, at ille parum verſus habuit rationem, qui tum ruit. Lego *Caronium*, id erit *Charonium*, χαρώνιον. nam tum aſpiratas rejicere mos. Vetus poëta.

Quoniam Caron eas faciebat nuptias.

Vt rectè apud Varronem emendavit Scaliger. Iam Charon eſt Orcus. Gloſſæ Græcol. χάρων, *Orcus.* Ergo χαρώνιον eſt iſte locus cujus fines *Orci cancros* nominat Apuleius.

CAP.

CAP. XXXV.

Amphora pro comitio ad urinam. Reticulis odoratis fœtor à naribus arceri ſolitus. Quid ſit in XII. *Tabb.* Pedem ſtruere. *Mars* Campeſtris.

PRo comitio in angiportu amphorę erant collocatæ, in quibus urgente neceſſitate veſica exonerari poſſit ab iis qui ibi conveniſſent. Colligo ex Fragmēto Orationis, quâ C. Titius legem Fanniam ſuaſit. Exſtat apud Macrobium Saturnal. lib. II cap. XII. *Ad comitium vadunt, ne litem ſuā faciant; dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui veſicam plenā vini habeant. Veniunt in comitium triſtes, jubent dicere, quorum negotium eſt, dicunt. judex teſtes poſcit. ipſus it minctum. ubi redit; ait ſe omnia audiviſſe, tabulas poſcit.*

Divites molliores reticula habebant roſis intexta, quibus ad arcendum fœtorem utebantur. Cicero Verrinâ III. *Reticulumq; ad nares admovebat, tenuiſſimo lino, minutis maculis, plenum roſæ.*

Apud Feſtū invenio. *Pedem ſtruit, in duodecim ſignificat, fugit; ut ait Ser. Sulpicius.* Quem locum opinor illuſtrandum. *Struere*

 itaque

itaque non aliud eſt quàm *Truere*; ut *Stritavus, Stlis, Stlocus* in iiſdem Tabulis, pro *Tritavus, Lis, Locus*. Iam *Truere*, & *Truare* dicebant, ut *Sonere, Sonare. Tonere, Tonare. Lavere, Lavare*. & talia. Id verò veteribus *Movere* ſignificabat, unde *Amtruare, Redamtruare*. Ergo nunc liquet, cur *Pedem ſtruere* pro fugere ibi poſitum, quod hactenus exiſtimo plurimos non animadvertiſſe.

Propter felicem bellorum terreſtrium exitum Mars *Campeſtris* colebatur; itáque in vet. Inſcript. lego.

MARTI. CAMPESTRI. SACRVM.

CAP. XXXVI.

Virgines ſtudiosè educatæ, & edoctæ. Locus eis in convivio ad lectorum fulcra. Filo colla manè dimenſæ. Strangulari non poterant.

NOn minus verè quàm eleganter de virginibus Phocilides dixit.

κάλλος δυςήρητον ἔφυ παίδων τοκέεσσι.

Itaque Romani in his educandis rectè ſummam omninò curam adhibuerũt, ad ludum literarium mittentes. Ecce apud Livium lib. III. *Vir exempli recti domi militiaq; perinde*

uxor

uxor inſtituta fuerat, liberiq́ inſtituebantur. Paullò pòſt. *Virgini venienti in forum (ibi namque in tabernis literarum ludi erant) miniſter decemviri libidinis manum injecit, ſervâ ſuâ natam, ſervamq́ appellans eſſe.* Plutarchus de Corneliâ Craſſi primò mox Pōpeij vxore, tradit literas eam àc Geometriam probè edoctam philoſophos quoque cum fructu audire conſueviſſe. Plinius lib. I. Epiſt. XVI. *Legit mihi nuper epiſtolas quas uxoris eſſe dicebat. Plautum vel Terentium metro ſolutum legi credidi, In Digeſtis ubi pupil. educ. L. Qui filium hæredem.* IV. *Iuſſus eſt alimenta pupillæ & mercedes, ut liberalibus artibus inſtitueretur, pupillæ nomine præceptoribus dare. Cod. quoque De neg. geſt. act. Si paterno affectu privignas tuas aluiſti, ſeu mercedes pro iis aliquas magiſtris expendiſti: ejus erogationis tibi nulla repetitio eſt.* Duravit profectò meritò mos laudatiſſimus. Inde in Inſcript. Vet. FILIÆ. ET. FORMA. SINGVLARI. ET. MORIBVS. PIISSIMIS. DOCTRINAQVE. SVPRA. LEGITIMAM. SEXVS. SVI. ÆTATEM. PRÆSTANTI. Sed redeo ad priſcum ævum, quo in ludum abeuntes comitabantur nutrices; puto etiam poſteriore. In Livii citato loco clarum exemplum. *Pavidâ puellâ ſtupente, ad clamorem nu-*

tricis fidem Quiritium implorantis, fit concurſus. Hoc de inſtitutione; dicam de educatione, quæ ſub ipſis oculis ſemper parentum. itaque in convivio ad fulcra lectorum ſedentes cibum capiebant. Suetonius Claudio. *Adhibebat omni cœna & liberos ſuos cum pueris puellisq́; nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur*. In virginitate quoque cuſtodiendâ ſumma ſollicitudo, & nutrices quotidiè tempore matutino collum filo metiebantur, quod, ſi ſtuprari illas contigiſſet, intumuiſſe comperiebatur. Apparet ex Carmine Catulli de Nuptiis Pelei, & Thetidis.

Non illam nutrix orienti luce reviſens
Heſterno collum poterit circundare filo.

Addam aliquid quod ad educationem aut inſtitutionem nihil pertinet. Strangulare eas carnifici non licebat. Suetonius docet Tiberio. *Immaturæ puellæ, quia nefas eſſet virgines ſtrangulari, vitiatæ prius à carnifice, dein ſtrangulatæ.*

CAP. XXXVII.

Fabros ferrarios pilea geſtaſſe.

FAbros ferrarios pileatos fuiſſe ecce ex Arnobio licet cognoſcere, lib. VI. *Cum pileo Vulcanus, & malleo, mancus, liber ſed dexterâ, & fa-*

& fabrili expeditione ſuccinctus. Item ex Arriano ad Epictetum, lib. IV. cap. VIII. Οὐδεὶς δ' ἐρεῖ, ἐγὼ μουσικός εἰμι, ἂν πλῆκτρον καὶ κιθάραν ἀγοράσῃ· οὐδ' ἐγὼ χαλκεύς εἰμι, ἂν πιλίον καὶ περίζωμα περιθῆται. Et paullò pòſt. Οὕτω κωφὸς εἶ, καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον.

CAP. XXXVIII.

Γέλων. Νηΐθ. *Loca quædam reſtituta in epiſtolis Hippocratis, Diogenis, & Apollonii, & Meliſſæ.*

LEve mendum eſt in epiſtolâ Hippocratis ad Senatum Abderitarum, quod movere me profectò pigeret, niſi viderem impegiſſe virum eruditum, Eilhardum Lubinum. Ὁ πολίτης ὑμέων Μελισαγόρας ἧκεν ἐς Κῶ, καὶ ἔτυχε τότε οὖσα ἡ ἀνάληψις τῆς ῥάβδου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ Ἐτήσιος ὡς ἴστε Πανήγυρις, καὶ πομπὴ πολυτελὴς ἐς κυπάρισσον. Vertit, & Eteſius, quemadmodum noviſtis, Panegyris, cum debuiſſet; & annua, quemadmodum *n. p.* ſcribendum enim, καὶ ἐτήσιος. Eſt & epiſtola Diogenis Cynici ad τοὺς καλουμένους Ἕλληνας. Ἡ δὲ φύσις τῶν ἔργων, ὁμοίως πάντας ὑμᾶς τιμωρεῖται. ὁμοίως γὰρ πᾶσιν ὑμῖν θάνατος ἐπικρέμαται, ὃν

ὑμεῖς φοβεῖσθε. καὶ πολλάκις * Εἰ δὲ πτωχοὺς ὑγιαίνοντας δι' ἔνδειαν, πλουσίους δὲ νοσοῦντας δι' ἀκρασίαν τοῦ δυστυχοῦς γαστρός. Corrigo. ὃν ὑμεῖς φοβεῖσθε. καὶ πολλά τις εἶδε πτωχοὺς. In epiſtolâ Apollonii Tyanei quâdam ad Sardienſes. Αἰσχρὰ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ταγμάτων ὑμῶν· κόδδαροι, ξυριστάωροι. ταῦτα τοῖς τέκνοις τίθεσθε τὰ πρῶτα, καὶ δυστυχεῖτε γίνεσθαι τούτων ἄξιοι. Emendo. καὶ εὔχεσθε γίνεσθαι τούτων ἄξια. In aliâ ad Epheſios. ἦλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀνὴρ Ἕλλην τὴν φύσιν, οὐκ Ἀθηναῖος, οὐδὲ μεγαρεὺς. Γέλοιον ὄνομα· παροικήσων ὑμῶν τῇ θεῷ. Scribo, οὐδὲ μεγαρεὺς, Γέλων ὄνομα, &c. Nemo neſcit Γέλων eſſe inter Græcorum nomina. Item in aliâ ad Saitas. Ἀθηναίων ἀπόγονοι ἐστε, καθάπερ ἐν Τιμαίῳ Πλάτων φησίν. οἱ δὲ τὴν κοινὴν ὑμῖν θεὸν ἐξορίζουσι τῆς Ἀττικῆς. Νῆιν μὲν τὴν ἐφ' ὑμῶν· Ἀθηνᾶν δὲ τὴν ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζομένην. Et heic manifeſtum mendum eſt, nam Saitæ Neith appellabant. Corrigo itaque, Νηὶθ μὲν. Locus Platonis eſt. Τούτου δὲ τοῦ νομοῦ μεγίστη πόλις Σάϊς, ὅθεν δὲ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασιλεύς. οἷ τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός ἐστιν, Αἰγυπτιστὶ μὲν τοὔνομα Νηὶθ, ἑλληνιστὶ δέ, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος, Ἀθηνᾶ. In Meliſſæ ad Claretam, ubi de veris matronarum ornamentis. ἔχοις δ' ἂν ἐπὶ ταῖς ὄψιος ἐρύθημα μὲν Σαμεῖον αἰδοῦς ἀντὶ φύκεος. Emendo.

ἐρύθημα

ἐρύθημα μὲν σαμεῖον αἰδοῦς. Tota epiſtolæ iſtius phraſis eſt Dorica, ergo σαμεῖον ponitur pro σημεῖον. Id non animadvertens, vir eruditus nuper *herbam Samiam* interpretatus eſt, quæ nuſquam in universâ literaturâ exſtat. Samiorum quidẽ flores noti ſunt, ſed οὐδὲν πρὸς διόνυσον. Vertere ergo debebat. *Habeas verò in facie pro fuco ruborem, verecundiæ ſignũ.* Eleganter autem propter iſtum ruborem, quia faciem accẽdit, θερμερῶπιν αἰδῶ dixit Aeſchylus προμ. δεσμ.

ἐκ δ' ἔπληξέ μου τὰν θερμερῶπιν αἰδῶ.

CAP. XXXIX.

In Statii Sylvis Epicedia duo correcta. Epitaphium nobiliſſ. matronæ, GERTRUDIS ab OLDENBARNEVELDT, *Dominæ de Veenhuyſen, & Spanbrouck.*

Mœſtus domeſtici funeris cauſſâ inambulabam in Statii Papinii Poëtæ eximii Silvis, illis quidem & viridiſſimis, & amœniſſimis. Quærebam remedium doloris, eumq. exonerare in Carmen tentabam. Inter ambulandum dum intento oculo ſingulas arbores intueor, cupreſſos mihi elegantes aliquot notavi: & ſuſpirans altius; infelices, inquam, arbores ex funere natæ, & in funus. Vtinam

viveret adhuc Cypariſſus, nec vobis quiſquã opus haberet, & illibata manerẽt mortalibus gaudia ſua. Hæc quiritans, in illâ quam ex Glauciæ tumulo enatam inciſæ cortici literæ teſtabantur, ramum ecce exareſcentẽ video.

Quis matutinos abrumpet murmure ſomnos
Impoſitus ſtratis? abitusq; morabitur arctis
Nexibus? atque ipſo revocabit ad oſcula poſte?

Atque exaruerat totus, niſi olim Politiani comitas, nuper Bernartii ſuccurriſſet: ego planè virorẽ priſtinũ excito adfuſâ aquulâ ex fonte Muſarũ noſtrarũ, & in hâc ſpecie repræſento.

—atque ipſo revocabit ab oſcula poſte?

Nec melior fortuna iſtius.

——cupit omnia ferre
Prodigus, & totos Melior ſuccendere ſenſus,
Deſertas exoſus opes.

Reſtituo in integrum. *—totus Melior ſuccendere cenſus.* Alteram quoque videbam ex Hetruſci tumulo exortam, & in eâ ramum item iſtum malè adfectum.

Læta dehinc ſeries, variisq; ex ordine curis
Auctus honos, ſemperq; gradu propè numina ſemper
Cæſareum coluiſſe latus. ſacrisq; deorum
Arcanis hærere datum.

Genuina forma. *—ſemperq; gradi propè numina.*

mina. Poſthæc ſub umbrâ conſidens, æſtus enim erat, ut præcipite Iunio ad Carmen me compoſui.

CARMEN FVNEBRE

IN OBITVM

Nobiliſſ. Caſtiſſimæque Matronæ,

GERTRVDIS ab OLDENBARNEVELDT, Filiæ Nobiliſſ. Ampliſſimiq. Viri IOANNIS ab OLDENBARNEVELDT, Domini de Tempel, &c. Hollandiæ Advocati, & Conſiliarii Principis, magnique ſigilli Cuſtodis.

Ad Nobiliſſ. Ampliſſimumq; Virum

REGINALDVM BREDERODIVM, Dominum de Veenhuyſen, & Spanbrouck; inque ſupremo Hollandiæ Conſilio Senatorem, Conjugem.

ERgône, qui læto nuper modulamine feſtos
*Gratabar * thalamos, nunc triſtia funera plangens*
Antiquum perdam malè grato Carmine munus.

*Nempe [...] toris ANN[...] BREDERO[...] DIAE, qu[...] Epithalam[...] etiã hâc r[...] tione vo[...] ſubjicem[...]

Heu

Heu varios hominum caſus,& lubrica vitæ!
Nec certum, aut ſolidum quicquam mortalibus eſſe
Fata volunt? tetricæ confundunt omnia Parcæ?
Seu juvenis mundum,& cœli hoc ſublime tueris,
Et ſenium demens ſpondes tibi, paſſibus æquis
Mors ſequitur, falcemque minans exaſperat annos.
Sive hilarem ſecura citas ad pocula riſum,
Non exſpectatus perturbat gaudia mæror,
Cæcâ Nocte ſatus; cuique eſt mortalia ſecla
Intempeſtivæ ludus damnare ſenectæ.
Sive thorum ſternens longum ſpe præcipis ævum,
Et multam ſobolem, generis nova germina aviti:
Falleris,ah! & vota feruntur inanibus auris.
Omnia ſic humana ſibi contraria pugnant,
Alteriusque odiis gravibus res altera jurat
Perniciem,atque truces infeſta incumbit in iras.
Florebat jam læta domus, magnique Penates
Fortunâ ridente nihil tam triſte timebant.
Non tulit hanc rerum faciem Adraſtéa,benignæ
Quæ minus æqua deæ furiatâ mente reſiſtens,
Ejus dona malâ perditue aut inquinat arte.
Scilicet invidiæ Fors eſt obnoxia ſemper,
Nec benè velle diu, aut veſtigia figere in uno
Certa loco potis eſt,devolvitur undique præceps.
Quis Deus, humanis gaudens illudere rebus,
Diſcordes divas eadem ſub vincla coëgit?
Quis teneat lacrymas, aut tali in funere luctum
Caſtiget,ſævâ niſi tigride ſævior ipſe?
Miles equus Martis dura inter bella peremptus
En gemitum vectoris habet, fidosq; Moloſſi
Deflevere canes, funusq; habuere volucres;
Romaq; in atrato murænam Conſule luxit.

Poſſem

Poſſem utinam, poſſem veſano parcere queſtu,
Neve recenti animum rurſus percellere luctu:
At mens officiumq; jubent, nec parcere fas eſt,
Dulciaq; infelix poſcit ſolatia caſus.
Unde autem, verbisve quibus mulcere dolorem
Aggrediar? laudumne velim contexere peplum?
Accendam luctum, ſtudioq; innoxia lædat
Fortè inconſulto cupiens prodeſſe voluntas,
Dum repetam quali privatus conjuge vivas.
Sed ſolamen habe potius, quod munera cæli
Reddideris cælo: felix hoc nomine, felix.
Fortunam modò noſce tuam, nec fata laceſſe.
Omnibus huc iter eſt, huc feſtino pede quiſque
Currit, & ignarus properat deponere vitam.
Hic hieme in gelidâ moritur, vere ille beato:
Hunc locuples auctumnus, & illum corripit æſtas.
Funera ſic quadruplex inter ſe dividit annus,
Ipſe etiam funus mox grande, & nomen inane.
Et noctesq;, diesq;, & celſi ſidera cæli,
Et cælum quoque non mortis quicquã effugit urnam.
Omnia communi condit Natura ſepulcro.
Quod deſiderium ſi non fers, vivere credas,
Amiſſamq; neges, binâ quæ prole relictâ
Vivit adhuc; & tam præſtanti parte ſuperſtes
Solatur mærentem, & ſe tibi reddit in iſtâ.
Illa quidem vixdum ſuperato limine primo
Deceſſit, ſed feſſa viâ, pertæſa laboris,
Indignata moras, quas dum ſe intenderet ætas
Promittebat adhuc, magnorum plena malorum.
Ac campo veluti viridi flos ſe aureus effert,
Luxurians inodoro in gramine, moxq; ſuperba
Exanimis momento in terram colla remittit.

Digitized by Google

Sic hæc: namq́ʒ aliâ poterat non lege teneri,
Fœminei fuerat generis quæ floſq́ʒ, decuſq́ʒ.
Et dudum certè laudum primordia quærens
Diſtrahor, ac mihimet multùm contrarius ipſe
Pendeo, dum pariter tot in uno corpore dona
Et video, & ſtupeo; nec quæ jus prima putare
Dignoſco, certant ſic cuncta, & prima videntur.
Hinc recti mores, & honeſta gratia formæ,
Quam Venus indiderat dulci Cæleſtis alumnæ.
Hinc pudor, & ſacri veneratio maxima lecti;
Dardanius quam non unquam expugnaſſet adulter,
Ægiſthusve, Ithacive proci, non Jupiter ipſe
Qui Danaën fulvo fallax compreſſit in auro.
Inde decens probitas tenero maturior ævo,
Inq́ʒ Deum pietas grandis, charoſq́ʒ parentes;
Pignoraq́ʒ, & fratres, & quæ ſuper una, ſororem.
Singula quî memorem? brevibus comprendere oportet
In numeris. PERIIT LVX FÆMINEI VNICA SEXVS.

Habe, mi Frater, hoc Carmen; & Epithalamium, quod promiſi. Non ſatisfaciam fortaſſe Lectori, tamen tibi: habebiſque exemplum, ac incitamentum ad Parnaſſum. Maciem non excuſo Lectori, fateor enim & ingenuè & perlibenter, à novem annis, quibus ferulæ manum ſubtraxi, quadringentos verſus non ſcribſi; cùm neſcio quomodò nihil æquè invitus faciam. Tu diligentior eſto in hoc ingenii cultu: potes & hinc ſperare laudem, ac famam,

CAR-

CARMEN EPITHALAMIVM IN NVPTIAS

Nobiliſs. ac Clariſſimi viri,

GVLIELMI MARTIGNII,
In Senatu Brabantico
Conſiliarii.

ET

Nobiliſs. atque Cariſſimæ Virginis,

ANNÆ BREDERODIÆ A VEENHVYSEN.

SOL, qui declivus morientem digerit annum,
Exhibet en tua vota tibi, MARTIGNE, *benignus:*
Ducitur in Thalamum poſtquam Brederodia Nympha,
Antiquum repetens generoſo à ſanguine ſtemma:
Nympha, cui invideat formam Venus aurea (ſi fas
Tanareum eſt animis cæleſtibus addere crimen.)
Par myrto, in multos quã nutrit Hamadrias annos,*
Anxia ne ſiccis deſit radicibus humor,
Seq; ſuâ indignata exſtingat in arbore Terra.
Dicite felicem MARTIGNVM, *dicite Muſæ.*
Hanc ſi olim Admeti vidiſſet Phœbus in agris,
Errares Daphne, nec laurus fallat amantem.
Nec tantùm Theſeï Minoïs amata fuiſſes,
Neve invaſiſſet deſerta cubilia Bacchus.
Ipſe etiam totum nutu qui temperat orbem,
Iupiter, Acriſii neglecto carcere aheno,

* Veteres enim in ſingulis arboribus credebant & vivere & interire Hamadryadas. Bion. Nonnus. Papineus.

Non

Non Danaæ in gremium ſeſe aureus inſinuaſſet.
Dicite felicem MARTIGNVM, *dicite Muſæ.*
Macte thoro tali, Aſtrææ rectiſſime cultor.
* Nam Sponſus Brabantus eſt, Sponſa Batava.
*Quærendo * externos multùm laſſatus amores*
Prehendiſti portus: ſic Alpheus transfuga Piſæ,
Poſtquam illi pectus peregrinis ignibus arſit,
Flumina ſubduxit cæco intemerata meatu,
Trinacriâ donec vix tandem proditus orâ,
Manſit ibi, madidoque inventa Arethuſa cubili eſt
Exoptata diu, miratur dulcia Naïs
Oſcula, nec credit ponto veniſſe maritum.
Dicite felicem MARTIGNVM *dicite Muſæ.*
Quis tibi, SPONSE, *dies hic divûm munere præſens?*
Quàm grato ſurgens illuxit lumine, crebrò
Antè incuſatus non ulla obſtacla ferenti
Segnior ire polo, claroſq; errare per axes?
Paſtor Amyclæo rediit non lætior orbe,
Cùm pictâ promiſſa abduxit furta carinâ,
Bella vehens Priamo, bella exitialia Troiæ.
Theſſala nec talem viderunt Pelea Tempe,
Cum thalamum adſcendit pulcherrima Neptunine.
Dicite felicem MARTIGNVM, *dicite Muſæ.*
Deſcendêre Dii cælo, vacat omnis Olympus,
Atque humeris levius jam pondus ſuſtinet Atlas.
Ortygiâ Phœbus, Nyſâ Semeleïus Euan,
Juno Samo, Lemno Vulcanus, & alma Cytheris
Cypria, Bœotoq; adſunt Helicone Camœnæ:
In tua ſe certant effundere gaudia cuncti.
Dicite felicem MARTIGNVM, *dicite Muſæ,*
Oceano veniunt Neptunus, & Amphitrite,
Doriſq;, Panopeq;, Eudoraq;, Cymothoëq;,
Protoq;, Eucrateq;, Saoque, & pulcra Galene,

Spioque,

Spioq́ꝫ, Glaucéque, Thaliáque, Cymodocéque,
Et quæcunque habitant cano ſub gurgite glaucis
Nereïdes oculis: & adeſſe ad gaudia certant.
Dicite felicem MARTIGNUM, *dicite Muſæ.*
Dona ferunt omnes, deceant quæ Numina dona,
Quas Tagus ingratas flaventi prodigus alveo
In mare volvit opes, & cærula ſalſa colorat.
Sertáque, & Eöis diſtincta monilia gemmis,
*Docta ubi texta manu cernuntur * nomina Nymphæ.*
Dicite Iö juvenes, & Iö geminate puellæ.
Plectra ferit Pæan, laſciváque carmine molli
Feſcennina canit. choreas en Numina læta
Inſtituunt, nectuntq́ꝫ manus, & jubila tollunt,
Clamantes Hymenæe, Hymen, Hymen, Hymenæe.
Nil ſine te Cytherêa poteſt, Hymen, Hymenæe.
Nulla domus prolem ſine te dat, Hymen, Hymenæe.
Dexter ades Hymenæe, Hymen, Hymen, Hymenæe.
Dicite Iö juvenes, & Iö geminate puellæ.
*Heſperus en properante * fero venit, Heſperus inſtat;*
Qui referet thalamos, & vincula ſtringat amantum:
Qui teneros luſus, & dulcia prœlia monſtret.
Felices nimium thalamos, felixq́ꝫ cubile,
Lacteolum recubans quo corpus Nympha locabit.
Dicite Iö juvenes, & Iö geminate puellæ.
Atque unctas reſerate fores, deducitur ecce
Nympha: Erycina, & laſcivi comitantur Amores.
Incluſusq́ꝫ pedem ſocco, frontemq́ꝫ corollis,
Ipſe facem auricomam protendit prævius Hymen:
** Atq́ꝫ optat nunquã, aut niſi ſero exſtinguere; Parcæ*
Longa manu cupiant producere ſtamina lentâ.
Longa manu lentâ producite ſtamina Parcæ;
Condonate annos, & avaram fallite mortem.
Iupiter ignoſcet fraudi, pœnamq́ꝫ remittet.

*Nomina enim virgines monilibus intexta geſtabant, Ariſtænetus. Prudentius.

*Ferus pro equo apud Virgiliũ, Catullũ, Maniliũ, Petroniũ, Arnobiũ.

* Veteres enim credebãt Hymenæũ in morte alterius facẽ connubialẽ exſtinguere. Bion.

Dicite Io juvenes, & Io geminate puellæ.
Ipſa thoro Cypris pulvinar ſternit eburno,
Caſtráque nocturna metatur commoda pugnæ;
Caſtra, in queis ſueta eſt horrendũ vincere Martem.
Dexter ades Hymenæe, Hymẽ, Hymẽ, Hymenæe.
Multa ſuperjectam corrupit purpura veſtem,
Palladis innuptæ donum mirabile: namque
Indiderat varias induſtria diva figuras,
Intexens caſtos ævi fugientis amores.
Pyramus hîc Thisbeq; jacent, uno ilia ferro
Trajecti, albentem ſignantes ſanguine morum.
Invidus hîc paries miſeros prohibebat amantes,
Oſcula vix tenui non oſcula mittere rimâ
Concedens. ſævus paries, ſæviq; parentes!
Dexter ades Hymenæe, Hymẽ, Hymẽ, Hymenæe.
Hîc ſtabat Phœbe permiſta minoribus aſtris,
Pallidáque in nigrantem acuebat cornua noctem,
Aſpera mox oculis fata adſpectura duorum.
Hîc lea crudelis lapſos laniabat amictus
Ore cruentato: Thiſbe hîc pavida antra petebat,
Antra ſacri infauſto pendentia fornice ſaxi.
Hîc niveum triſtis morus ſpoliata colorem.
Infelix amor, & ſeros miſerande per annos!
Dexter ades Hymenæe, Hymẽ, Hymen, Hymenæe.
Tuque etiam Genius, Nympha & tutor bona Juno.
Jam jacet in thalamo totâ optans mente maritum
Nympha, ô Sponse *veni, quid gaudia tanta moraris?*
Sponſe veni, diffunde nuces, quid Sponse *moraris?*
Forte quidem primis nolens luctabitur auſis,
Cum dabis amplexus toties, & mollia collo
Baſia lacteolo figes, atque unguibus iras
Expediet, verùm tu contrà audentior ito.
Ne trepida: neſcit virtus invicta repulſam.

Nam

Nam ſinget tantũm quod non vult velle, quod ardet
Diſſimulans: renuet tangi, nec tangere quicquam
Optabit, niſi te: manibus dum prœlia pugnans
Miſcebit, manibus fallax tua prœlia paſcet.
Dexter ades Hymenæe, Hymẽ, Hymen, Hymenæe.
Prorue in amplexus, & firmo implectito nexu,
Arboreos hedera ut ramos circum implicat errans.
Spernet amãs, lacrymis lacrymans ſua gaudia prodet.
Tu lacrymas riſum, ſuſpiria gaudia cenſe.
Et, quod amare feret, renuas; non corpore mentem
Proferet illa ſuam. negat? haud negat. hoc negat unũ,
Seſe omnem, quem incendit Amor, perferre calorem.
Ergo ut læta ferat, quod ſperat tota, fugitque,
Sponſe negans ſequere, illa negantem læta ſequetur.
Dexter ades Hymenæe, Hymẽ, Hymen, Hymenæe.
Arriſit quantum vultu Fortuna benigno
Sponſe tibi, qui non lugentibus incola campis*
Æger ages animam, inviſas ubi myrtea celat
Silva domos, vivuntq; truces à morte dolores;
Illis queîs crudelis Amor ſua vota negavit.
Dexter ades Hymenæe, Hymen, Hymen, Hymenæe.
At tu, Nympha, avido quamdiu pugnare marito
Nitêris? ceſſa: vana, & ſine viribus, ira
Eſt tua. ſeu pudor hanc, ignaruſve excitat ardor.*
Aut, ubi conſpicias te vi ſuccumbere victam,
Cur querere, ac vacuis humectans fletibus ora
Quid roſei violas vultus ingrata decorem?
Qualis ab Herculeis ſurgens complexibus Hebe,
Ereptum deflet ſibi virginitatis honorem.
Dexter ades Hymenæe, Hymen, Hymen, Hymenæe.
Parce precor, non hæc debent te damna movere.
Damna deæ Veneri tot jam annos debita. ſunt hæc
Jura thori: communem hoc pactus fœdere lectum

* In lugẽtibus cãpis crediti torqueri etiam poſt mortem, qui præ impatientiâ amoris quod voto potiri non daretur, manus ſibimet adtuliſſent. Vide Virg. Æneid. vi. & Auſonium in Epiſt.

* Ignarus pro ignoto apud Virg. & Saluſt. Vide Agell. lib. 9. cap. 12.

Conjux: quæ culpa eſt, ſua ſi bona vindicat? ergo
Vtere ſorte tuâ, nec te tibi ſubtrahe flendo,
Improba neu perimas veſanâ gaudia mente.
Dexter ades Hymenæe, Hymen, Hymẽ, Hymenæe,
Quid ſteriles annos juvet exegiſſe? juventa
Nulla ſinu viridis cur munera colligis? aude:
Suadet Amor; noli certè contemnere Divos.
Exerce ætatem, rapido fugit ocior Euro.
Forma bonum fragile eſt, nimium ne fidito, tempus
Auferet ignara, rugaſq; inducet hiantes.
Nunc autem in pulchra mater laudabere prole, &
Quæ periit forma, haud periiſſe putabitur ulli:
Vt nec virginitas, cùm tot circum ubera ludent
Tetrica fallentes curarum tædia nata.
Dexter ades Hymenæe, Hymen, Hymen, Hymenæe.

IN EASDEM NVPTIAS

EPIGRAMMA.

OMnia jam matura: ingens maturuit annus;
Et rerum facies intemerata viget.
Ditat maturis Auctumnus fructibus hortos;
Multa ferens dominis munera grata ſuis.
Tuque etiam, multis vix tandem quamlibet annis,
Es matura tamen NYMPHA pudica viro.
Finiit in te tarda ſuos Natura labores,
Vt ſolido ſtares hoc mage firma pede.
Maturata cadunt: durant matura, ſolentque
Grandia quæ tardè creſcere, parva citò.
Felix maturo Naturæ munere Sponſe!
Vivacem ſpondent omina certa thorum.

FINIS.

INDEX
Rerum & Verborum in hoc Auctario memorabilium.

Numerus capita deſignat.

A.

Abituri in hoſtilem terram à Prætore ſyngrapham impetrabant. 22.
Acumen *pro vigore.* 34.
Advocare fata. 4.
Advocati pileos infantum cur emerint. 10.
Agrippa. 32.
Ambitus capitis. 25.
Ambrices. 32.
Amoris duplex arcus. 17.
Amphoræ pro comitio ad urinam excipiendam. 35.
Anagnoſtæ. 3.
Ancillis ſculponeæ datæ, & annuli ferrei. 24.
Animare capillum. 25.
Annona *triplici notione.* 29.
Arboraria olim in tectis ac feneſtris. 28.
Arrilatores. 34.
Ars Teſſeraria. 34.
Aurea *familia.* 2.
Auricoctores. 34.

B.

Balneaticum. 28.
Βαυκάλη. 34.
Bibliothecam tractare. 3.
Bos Luca. 32.
Boſtar. 32.
Βυκκίζειν. 32.
Βρέχος. 32.
Burræ. 31.

C.

Cædere fructum. 25.
Calcearium. 28.
Campagus. 14.
Capella emend. 2.20.
Carna. 11.
Carnificum dies. 21.
Caronium. 34.
Carrago. 16.
Caſtellarius. 30.
Caſtellum. 30.
Cathedraticum. 28.
Cerarium. 28.
Charemonis & Euripidis loca comparata. 17.
Chartiaticum. 28.
Cicero illuſtratus. 8.
Civitate donatorum nomina mutata, & in tabulas relata. 5.
Clauſtrorum Magiſter. 30.
Cociones. 34.
Columella correctus. 2.
Commendandi apud Romanos formula. 1.
Commodioritas. 32.
Conſentes dii & Penates iidem. 20.
Core *pro frumento.* 31.
Culter geſtari vetitus. 22. *coqui nota. ibid.*

D.

Δᾶος. 32.
Deniculus. ibid.

Deorum meridiationes. 6.
Dextrocherium. 14.
Dies nunquam patens. 26.
Dii cur Auguſti *dicti.* 29.
Dii ſiniſtrarum regionum præſides. 6.
Dividere oſcula. 18.

E.

EΜϐαγκάλον. 32.
Επίγϱͼ. 32.
Epiſtola læta parvis literis, triſtes grandioribus ſcribebantur. 22.
Equi in magnatū exequiis. 28.
Euripidis & Charemonis loca comparata. 17.

F.

Fabii *quando dicti pueri.* 32.
Fabri ferrarii pileati. 37.
Fabulinus deus. 32.
Familia apud veteres duplex. 2.
Familiaris *Lar.* 2.
Fata Advocare, Scribere, Occupare. 4.
Faucillare. 32.
Febris *pro quocunq. morbo.* 28.
Feſtus correctus, & notatus. 19.
Figere *oſcula.* 18.
Flatores. 28.
Foci urbium captarum effodi ſoliti. 8.
Forculus deus. 11.
Frontinus correctus. 28.

G.

GAu. 32.
Γϱιλλω. 34.
Glauco à peregrè profecturis facta ſacra. 2.
Gloſſarium explicatur. 18. *corrigitur.* 32.
Græculi. 7.

H.

H*Erculi Sanco à peregrè profecturis ſacra facta.* 2.
Horti in tectis, & feneſtris. 28.
Hoſtilii *Lares.* 2.

I.

IAneus. 11.
Ianuarum ſanctitas. ibid.
Ianuam tranſeuntibus loqui nō licebat. ibid.
Ieiunii tres ſpecies. 32.
Inburuclum. ibid.
Indulgentia. 33.
Infantum pilei advocatis vendi ſoliti. 10.
Infernales cruciatus pingi in tabellis ſoliti. 22.

K.

Καϱϱγός. 16.

L.

L*Aberius emend.* 34.
Labrata. 18.
Lampridius reſtitutus. 10. 13.
Lar Militaris. 2. *Familiaris. ibid.* Noſter. *ibid.*
Lares Viales, Vicini, Hoſtilii, Marini, Permarini. *ibi.*
Laudādi formula Romanis uſitata. 1.
Lepores in ſummis deliciis. 13. *ad formā prodeſſe dicti. ibid.*
Libare *oſcula.* 18.
Librarii. 3.
Lima. 11.
Limentinus. ibid.
Loculi. 15.
Locupletes. ibid.

M.

M*Acrobii error.* 11.
Magiſter clauſtrorum. 30. *memoria. ibid.*
Magiſtratu diſcedentes orationem habebant. 5.

Maje-

Maieſtatis *vocabulum quando cœperit.* 30.
Major *inter cognomina.* 23.
Mamertini Panegyricus emaculatus. 27.
Marini *Lares.* 2.
Mars Campeſtris. 35.
Martiaticum. 28.
E Menſà ſecundâ arboriæ rei ſtudioſi ſemina ſervabāt. 13.
Mercurio ſacra facta à peregrè profecturis. 2.
Mercurius ςροφαῖος. 11.
Meridiales *hoſtiæ.* 6.
Meridiei ſanctitas. ibid.
Militaris *Lar.* 2.
Minor *inter cognomina.* 23.
Minutalia *regni.* 26.
Mucerda. 19.
Mundus ab auguribus quomodò diviſus. 6.

N.

NAvium onerariarū magnitudo per amphoras diſtincta. 5.
Neptuno à peregrè profecturis facta ſacra. 2.
Neptunus Redux. ibid.
Noſter *Lar.* ibid.
Nutrices infantum pileos advocatis vendere ſolitæ. 10.

O.

OCcupare *fata.* 4.
Opes *antiquis quid.* 19.
Opicerda. ibid.
Opulentus. ibid.
Ο᾽ψαί. 32.
Oſcula Dividere, Figere, Li*bare, quid ſit apud Poëtas.* 18.
Oſculandi mos. ibid.

P.

PAnegyrici Scriptores variè reſtituti. 31.
Paulli error. 23.
Pedem ſtruere. 35.
Penates dii & Conſentes iidem. 20.
Penatum genera quatuor. ibid.
Peregrè profecturi quibus diis ſacra fecerint. 2.
Permarini *Lares.* ibid.
Peſtis *pro morte.* 28.
Pilea à fabris ferrariis geſtata. 37.
Pilea infantum advocatis vendi ſolita. 10.
Plautus illuſtratus. 2. 24. *emend.* 22.
Prandicularii *dies.* 32.
Pulveraticum. 28.
Purpurarii. ibid.

R.

RAfores. 28.
Redux *Neptunus.* 2.
Regionibus ſiniſtris dii præſides dati, nō itē dextris, & cur. 6.
Reticulorū odoratorum uſus. 36.

S.

SAbanum. 32.
Sacra facta à peregrè profecturis Mercurio, Herculi, Neptuno, Tethidi, Glauco. 2.
Saluſtius correctus. 12.
Scribere *fata.* 4.
Sculponeæ ſervis & ancillis datæ. 24.
Sepulcra eligi ſolita etiam à vivis. 21. *& quomodo ſignata. ibid.*
Servi in foco cibū ſumebant. 22.
De Servis ſupplicium quomodo ſumi ſolitum. 22.
Servo in bello capto ſervitutem expre-

exprobrare inhoneſtum ceſebatur. ibid.
Sol Liber. 26.
Spartianus emend. 9.
Statius emend. 38.
Suadere. 25.
Sucerda. 19.
Suidas emend. 14.

T.

TEcta veterum plana. 28.
Tertullianus correctus. 15.
25.26. illuſtratus. 25.
Teſſeraria ars. 34.
Teſſerarii. ibid.
Tethidi à peregrè profecturis ſacra facta. 2.
Trebellius emend. 16.

V.

VArro emend. 6.
Viales Lares. 2.
Vicini Lares. ibid.
Virgines literas doceri ſolitæ. 36.
locus eis in cõuiuio quis. ibid.
filo colla manè dimenſa. ibid.
ſtrangulari non poterant. ibid.
Vrbium captarum foci olim effoſſi, areq; euerſa. 8.

FINIS.

BIBLIOTECA VITTORIO MANVELE IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google